

VILNIAUS PEDAGOGINIS UNIVERSITETAS
ISTORIJS FAKULTETAS
POLITOLOGIJOS IR SOCIOLOGIJOS
KATEDRA

SOCIALINIŲ MOKSLŲ
(POLITOLOGIJOS IR SOCIOLOGIJOS)
SPECIALYBĖS
BAKALAURO STUDIJŲ
PAGRINDINIŲ KURSŲ
PROGRAMOS

Vilnius, 1998

UDK [316+32](073)
So-17

Turinys

Pratarmė	4
Socialinių mokslų studijų įvadas	5
Civilizacijų istorija	9
Socialinės politinės minties istorija	13
Katalikų socialinės minties raida Lietuvoje (XIX a. antroji pusė - XXa. pradžia)	26
Katalikų socialinė politinė mintis tarpukario Lietuvoje (1918-1940)	28
Lietuvos išėivijos istorija	31
Sociologijos istorija	34
Sociologijos įvadas	37
Socialinė organizacija	41
Kultūros sociologija	43
Švietimo sociologija	46
Politologijos įvadas	48
Politikos teorija	52
Viešoji politika	56
Tarptautinių santykių teorijos įvadas	58
Geopolitika	60
Lyginamoji politologija	62
Kultūros antropologija	64
Politikos sociologija	68
Politinė kultūra	74
Pilietinės visuomenės pagrindai	76
Pilietinės visuomenės pagrindų dėstymo metodika	79

Pratarmė

Politologijos ir sociologijos katedra pateikia katedros dėstytojų skaitomų savos - Socialinių mokslų (politologijos ir sociologijos) - specialybės bakalauro studijų pagrindinių kursų programas (alternatyviai ir laisvai pasirenkamų kursų programos numatoma išleisti atskiru leidiniu). Ribota leidinio apimtis suponavo tiek pateikiamų programų, tiek literatūros apimtį. Literatūros sąrašuose nurodomi vien pagrindiniai šaltiniai ir monografijos, tik atskirais atvejais - reikšmingiausi skaitomam kursui straipsniai. Didžioji šaltinių bei literatūros dalis - sociologijos ir politologijos klasikų, turinčių galias socialinių mokslų tradicijas Vakarų šalių, o taip pat posttotalitarinių šalių, pirmiausia Rusijos, Lenkijos, autorių darbai. Žymių šaltinių bei literatūros dalį sudaro Lietuvos socialinės politinės minties klasika, dabarties sociologų bei politologų darbai. Pateikiama literatūra saugoma didžiosiose Vilniaus bibliotekose arba asmeninėse dėstytojų bibliotekose. Daugiau literatūros galima gauti Tarpbibliotekinio abonemento, Interneto kanalais ir kt. Studijų įvado kurse nurodomi ir pagrindiniai vadovėlių, monografijų puslapiai. Vyresnių kursų studentai, be abejo, sugebės patys pasirinkti reikšmingiausias pateiktos bei vėliau dėstytojų nurodytos literatūros problemas.

Tikimės, kad leidinys palengvins savarankiškas studentų studijas, padės patiems katedros dėstytojams geriau koordinuoti savo skaitomus kursus, tobulinti savas programas.

*Politologijos ir sociologijos katedros vedėjas
Doc.dr. Vladas Senkus*

Socialinių mokslų studijų įvadas

Programa
Sudarė doc.dr. V.Senkus

Specialybės studijų programos įvadinio kurso tikslas - supažindinti su socialinio gyvenimo samprata ir ypatybėmis, socialinės aplinkos sferomis, elementais ir veiksniais, mokslų sistema, socialinių mokslų posisteme, socialinių mokslų tiriamomis problemomis, tyrimo ir dėstymo svarba, pagrindinėmis sąvokomis ir kategorijomis, specialybės studijų programa, jos turiniu, ribomis, specialybės studijų prasme ir perspektyvomis.

Įžanga. Švietimo reforma ir socialiniai mokslai Lietuvos mokykloje.

Bendrojo lavinimo mokyklų Bendrosios programos ir mokytojų individualios programos.

1 Tema. Socialinis pažinimas.

Pasaulio, visuomenės, žmogaus pažinimas. Žinios ir įsitikinimai. Socialinio pažinimo specifika.

2 Tema. Socialinis žmonių gyvenimas.

Socialinio gyvenimo priežastys ir esmė. Socialinio gyvenimo formos. Socialinio gyvenimo formų kaita.

3 Tema. Visuomenė.

Visuomenės samprata. Interpretacijų įvairovė. Visuomenės tipologija. D.Belo (D.Bell) sintetinis modelis. Priešindustrinė, industrinė, postindustrinė visuomenė. Visuomenės evoliucija. Socialinis progresas ir regresas. Modernizacija. Civilizacija ir kultūra. Elito kultūra. Liaudies kultūra. Masinė kultūra. Subkultūra. Jaunimo subkultūra. Kontrkultūra.

4 Tema. Socialinė visuomenės gyvenimo sfera.

Socialinė struktūra. Socialinės grupės. Socialinė nelygybė. Socialinės nelygybės interpretacijų įvairovė. Socialinės nelygybės teorijos. Socialinės grupės ir valdžia. Socialinės grupės ir politiniai sprendimai. Žmogus (individas) ir socialinė grupė.

5 Tema. Geografinė visuomenės gyvenimo sfera.

Geografinės aplinkos samprata. Gamta ir geografinė aplinka. Geografinė aplinka ir civilizacija. Geografinės aplinkos poveikio pagrindinės kryptys. Geografinė aplinka ir materialinė gamyba. Geografinė aplinka ir valstybės raida. Geografinė aplinka ir teisė. Geografinė aplinka ir tarptautiniai santykiai. Geografinė aplinka ir kultūra. Geografinis determinizmas.

6 Tema. Ekonominė visuomenės gyvenimo sfera.

Gamybinė veikla. Materialinė gamyba ir žmonijos egzistencija. Gamybos veiks-

niai. Gamta, darbas, kapitalas, verslumas. Technikos pažanga ir socialiniai bei politiniai pokyčiai. Technologinis determinizmas.

7 Tema. Teisinė visuomenės gyvenimo sfera.

Pagrindinės teisės kategorijos. Teisės šaltiniai. Paprotys. Papročių teisės trūkumai. Įstatymas. Įstatymų leidimas ir vykdymas. Įstatymų veikimo laikas ir vieta. Teisėtvara ir teisės šakos. Vidaus teisė. Tarptautinė teisė. Pagrindinės teisės sistemos. Teisės normos. Teisės ir kitos socialinės normos.

8 Tema. Politinė visuomenės gyvenimo sfera.

Politinė bendruomenė. Politinės bendruomenės samprata. Politinė bendruomenė ir teisė. Politinė bendruomenė ir socialinės grupės. Bendrieji socialinių grupių bruožai. Specifiniai politinės bendruomenės bruožai. Politinių bendruomenių klasifikacija. Pagrindiniai kriterijai. Papildomi kriterijai. Valstybė. Valstybė - politinės bendruomenės forma. Filosofinės, istorinės, geografinės, ekonominės, teisinės, sociologinės, politologinės valstybės interpretacijos. Valstybės organizacija ir teisėtvara. Valstybės visuotinumai ir suverenitetas. Valstybės elementai. Tauta, teritorija, valdžia. Etninė ir politinė tauta. Gyventojai, piliečiai, kitų valstybių piliečiai, apatridai. Valstybės teritorija. Sociologiniai veiksniai. Teisinė teritorijų padėtis. Valstybės valdžia. Sociologiniai veiksniai. Teisinis statusas.

9 Tema. Žmogus - socialinio gyvenimo veiksnys.

Žmogus - socialinių grupių gyvenimo "natūralus" veiksnys. Biologinis požiūris. Biologinės funkcijos ir socialiniai veiksniai. Maisto problema. Reprodukcijos poreikiai. Adaptacijos galimybės. Rasės. Biologiniai ir morfologiniai požymiai. Rasinis determinizmas. Psichologinis požiūris. Socialinių reiškinių psichogenezė. Psichoanalizė. Z.Froidas ir froidizmas. Socialinių reiškinių ir psichologinių veiksmų sąveika. Demografinis požiūris. Teritorinis gyventojų pasiskirstymas. Gyventojų skaičiaus augimas, tankumas, urbanizacija, trečiasis pasaulis, tarptautinė migracija, prievartinė deportacija.

10 Tema. Socialinės vertybės ir normos.

Socialinių vertybių samprata. Socialinės sistemos ir vertybių sistemos. Religinės, techninės ir ekonominės, etinės (moralinės ir politinės), estetinės vertybės. Socialinių vertybių ir socialinės aplinkos sąveika. Vertybių poveikis socialiniam žmonių aktyvumui ir elgesiui. Vertybės ir ideologija. Vertybių determinizmas. Socialinės vertybės ir socialinės normos. Socialinių normų įvairovė. Socialinių normų formavimosi būdai. Bendros normos ir atskirų socialinių grupių normos. Normų hierarchija. Normų veikimo sfera ir privalomas pobūdis. Normų efektyvumas ir sankcijos.

11 Tema. Socialiniai mokslai.

Mokslų klasifikacija. Mokslo sritys ir kryptys. Objektyvios ir subjektyvios mokslo žinių diferenciacijos ir integracijos tendencijos. Žinijos pradžia. Universalizmas. Socialinių mokslų raidos moksliniai pagrindai. Socialinių mokslų specifika.

Nerealūs lūkesčiai ir nepelnytas nusivylimas. Socialinių mokslų skeptikai ir kritikai. Socialinių mokslų kryptys ir šakos. Socialiniai mokslai ir sociologija. Sociologijos samprata ir raidos bruožai. Prosociologija (priešsociologija), klasikinė sociologija, šiuolaikinė sociologija. Politologija ir politikos mokslai. Politikos mokslų srovės ir šakos. Ekonomikos mokslai. Teisės mokslai. Psichologija ir socialinė psichologija. Ugdymas (edukologija). Antropologijos samprata. Socialinių mokslų kompleksiškas. Socialinių ir humanitarinių (filosofija, istorija, etnologija ir kt.) mokslų sąveika.

12 Tema. Socialiniai mokslai Lietuvoje.

Socialinių mokslų studijos Rusijos ir Europos universitetuose. Socialiniai mokslai tarpukario Lietuvoje. Socialiniai mokslai komunistinio totalitarizmo sąlygomis. Socialiniai mokslai nepriklausomoje Lietuvoje.

Pabaiga. Socialinių tyrimų, socialinių mokslų studijų ir mokymo svarba.

Šaltiniai ir literatūra

1. Bottomore T. *The Study of Society. The Social Sciences, History and Philosophy// Sociology. A guide to Problems and Literature. Third Edition.* - London, ALLEN&UNWIN Boston Sydney Wellington, 1987. - p.3-16, 64-82.
2. Hiubner K. *Istina mifa* - Moskva: Respublika, 1996. - 448 p.
3. Diurkheim E. *Sociologija i socialnyje nauki// Sociologija.* - Moskva: Kanon, 1995. - p.265-285.
4. Gustainis V. *Kas yra visuomenė? // Raštai.* - V.: Mintis, 1991. - p.319-327.
5. Hegelis G. *Visuotinės istorijos geografinis pagrindas // Istorijos filosofija.* - V.: Mintis, 1990. - p. 106-128.
6. Karejev N.I. *Vvedenije v izučenije socialnych nauk: Sbornik statej.* - S.Pb: 1903. - p. 1-5, 107-144, 212-233.
7. Kavolis V. *Kultūros sąvoka socialiniuose moksluose // Kultūros dirbtuvė.* - V.: Baltos lankos, 1996. - p. 29-54.
8. Kravčenko A.I. *Vvedenije v sociologiju. Učebnoje posobije.* - Moskva: 1995. - 144p.
9. Leonas P. *Kas yra sociologija // Sociologija.* - V.: Pozicija, 1995. - p. 19-30.
10. Leonas P. *Visuomenė // Teisės enciklopedija.* - V.: Pozicija, 1995. - p. 29-51.
11. Leonas P. *Valstybė // Teisės enciklopedija.* - V.: Pozicija, 1995. - p. 31-105.
12. Leonavičius J. *Sociologijos žodynas.* - V.: "Academia", 1993. - 283 p.
13. Levi-Strauss C. *Laukinis mąstymas.* - V.: Baltos lankos, 1997. - 333 p.
14. *Lietuvių enciklopedija.* Boston Mass. T.1-36 (politiniai mokslai - t.23, p.240; socialiniai mokslai - 28,234; sociologija - 28, 252; valdžia - 32, 53; valstybė - 33, 54; visuomenė - 34, 394 ir kt).
15. Pento R., Gravit M. *Vvedenije v izučenije prava i socialjnych nauk.* - Moskva: Progress, 1972. - p.17-197.

16. Radžvilas V. Apie įstatymą. Apie valstybę. Apie pilietį // Gairės mokytojams ir moksleiviams. - Kaunas: Šviesa, 1992. - p. 95-107.
17. Riomeris M. Trys valstybės sąvokos elementai // Valstybė T.1. - V.: Pradai, 1995. - p. 1-56.
18. Riomeris M. Visuomenė: sąvoka ir klasifikacija // Valstybė. T.2. - V.: Pradai, 1995. - p. 74-97.
19. Studijuojantiems politologiją. - Kaunas: "Šviesa", 1990. - 197 p.
20. Szczepański J. Elementarne pojęcia sociologii. - Warszawa: PWN, 1965. - p. 19-41.
21. Šerpėtis K. Filosofiniai pasaulėžiūros pagrindai. - Šiauliai: 1996. - 154 p.
22. Šmulktys J. Politiniai mokslai vakar ir iandien // Politika. Mokslinis teorinis politologijos almanachas. 1989, Nr.1, p.62-73
23. Tailor E. *Pervobytnaja kultura*. - Moskva: 1989. - 573 p.
24. Vítkus G. Politologijos įvadas. - V.: Leidybos centras, 1992. - 272 p.

Civilizacijų istorija

Programa

Sudarė asist. S. Matakaitė

“Civilizacija”. Ši definicija daugiaprasmė, tačiau labiausiai yra paplitusios dvi jos sampratos - vokiškoji ir prancūziškoji. Pastaroji plačiau paplitusi ir yra platesnė savo prasme. Programoje remiamasi šiuolaikine civilizacijos samprata, nagrinėjamos problemos, susijusios su Vakarų krikščioniškosios civilizacijos vystymusi - progresu: politika, ekonomika, urbanizacija, visuomenė, jos socialinė padėtis, mokslas ir religija, kurios tobulėjo kartu su žmonija, vis ieškančia naujovių.

I dalis. CIVILIZACIJOS DEFINICIJOS DICHOTOMIJA.

1 tema. Civilizacija ir kultūra.

N. Danilevskis - kultūrinių-istorinių tipų teorija. Kultūros - organiniai organizmai (O. Spengler'is). A. Toynbee civilizacijos samprata. Realybės ir vertybių kultūros (A. Kroeber'is). P. Sorokin'as - civilizacija materialinės kultūros saugykla.

2. tema. Šiuolaikinė civilizacijos samprata.

N. Elias'o civilizacijos samprata. Ideologija ir civilizacija (S.N. Eisenstadt'as).

II dalis. PIRMOSIOS CIVILIZACIJOS.

1 tema. Priešistorė.

Senasis akmens amžius. Naujasis akmens amžius.

2 tema. Egipto civilizacija.

Visuomenė. Senoji, vidurinioji ir naujoji karalystės. Religija. Literatūra. Menas.

3 tema. Šumero - Akado ir Babilono civilizacijos.

Mitologija. Literatūra. Teisė. Mesopotamija ir Sargonas. Šumero kultūros atgimimas.

Babilono politinė raida. Laimėjimai ir ryšiai su Šumero - Akado civilizacija. Religija. Literatūra. Raštas. Teisė.

4 tema. Hetitų ir Sirijos civilizacijos.

Hetitai tarp Rytų ir Vakarų. Visuomenė.

Ankstyvosios Sirijos kultūros: Jerichonas, Ebla, Ugarikas. Finikija ir jos kolonijos. Senovės žydai. Biblija. Monoteizmas.

5 tema. Egėjo civilizacija.

Kreta. Mikėnai.

III dalis. HELENINĖ CIVILIZACIJA.

1 tema. Graikija.

Graikija iki karų su persais: polis ir kolonizacija, Atėnai 632 m.pr.Kr. Persija ir Graikija iki 478 m.pr.Kr. Atėnai 478-404 m.pr.Kr. Spartos dominavimas. Makedonija. Religija, raštas ir idėjos.

2 tema. Roma.

Respublika. Respublikos krizė. Romos imperija. Religija, raštas ir idėjos. Religijos reikšmė paskutiniaisiais Romos imperijos metais. Judėja. Krikščionybė pagonių pasaulyje. Bažnyčios organizacija. Krikščioniškos minties vystymasis ir raštai pirmaisiais krikščionybės amžiais.

IV dalis. VAKARŲ KRIKŠČIONIŠKOJI CIVILIZACIJA.

1 tema. Vakarų Europa V-X a.

Heleninės civilizacijos žlugimas. Frankai: imperijos kūrimas. Europa po Karolingų. Feodalinė Europa. Mokslas ir menas.

Bizantija, kaip valstybė. Bizantijos krikščionybė ir jos santykis su Vakarais. Imperija 330-1081 m. Bizantija ir slavai. Mokslas ir literatūra.

2 tema. Bažnyčia ir visuomenė X-XIII a.

Visuomenė ir ekonomika. Bažnyčia, kaip institucija. Universali bažnyčia. Popiežiaus monarchijos teorijos. Polemika dėl investitūros. Popiežiai ir imperija 1152-1273 m. Bažnyčia visuomenėje. Kryžiaus žygiai.

3 tema. Vakarų Europa XI-XIII a.

Prancūzijos ir Anglijos vystymasis. Mokslas ir literatūra. Bizantijos žlugimas.

4 tema. Tautų pakilimas.

Tautinių monarchijų iškilimas XIV - XV a. Partikuliarizmas Vokietijoje ir Italijoje.

5 tema. Renesansas.

Ekonomika. Spauda, idėjos ir literatūra. Mokslas ir religija. Vaizduojamasis menas. Menas kasdieniame gyvenime.

6 tema. Reformacija.

Protestantizmo įkūrėjas - M. Liuteris 1483-1546 m. Cvinglis, Kalvinas ir kiti įkūrėjai. Protestantiškas tikėjimas ir praktika. Protestantizmas ir progreso idėja.

7 tema. Didieji valdžios konfliktai.

Sudėtingi karai XV - XVI a. Katalikiškos monarchijos: Ispanija ir Prancūzija. Protestantiškos valstybės: Anglija ir Danija. Vokietija ir Trisdešimtmetis karas. Mokslas ir religija.

8 tema. Tyrinėjimai ir ekspansija.

Rytai nuo jūros iki Indijos. Vakarai nuo jūros iki Indijos. Šiaurės Atlanto jėga.

9 tema. Vakarų Europa XVII a.

Prancūzija. Anglija. Progresas ir pesimizmas. Literatūra. Baroko era.

10 tema. Rusija XIII-XVII a.

Totoriai 1223 - 1400 m. Maskvos iškilimas. Ivano Rūsčiojo valdymas. Sunkumų metas 1584 - 1613 m. Bažnyčios vaidmuo. Rusijos ekspansija iki 1682 m. Visuomenė. Rusija ir Vakarai.

11 tema. Senieji režimai.

Ekonomikos "revoliucija". Valdžios smukimas: Anglijoje, Prancūzijoje. Naujų valstybių iškilimas. Karas ir diplomatija.

12 tema. Švietimas.

Filosofija ir reformų programos 1690 - 1776 m. Švietimo epochos žymiausi valdovai ir jų valdymas. Rusija 1725 - 1825 m. Amerikos nepriklausomybė. Mokslas ir menas.

13 tema. Prancūzijos revoliucija ir Napoleonas.

Revoliucijos priežastys. Monarchijos žlugimas. Pirmoji respublika. Napoleonas ir Prancūzija. Napoleonas ir Europa. Revoliucijos palikimas.

14 tema. Romantizmas, revoliucija ir reakcija.

Romantizmo epocha. Europos rekonstitucija. 1830 m. revoliucijos. 1848 m. revoliucijos.

15 tema. Industrinė visuomenė.

Industrijos augimas. Ekonomika ir socialiniai pokyčiai. Liberalizmo reakcija. Socialistinis atkirtis: iki marksizmo. Smurto ir ne smurto gynėjai. Naujasis mokslo amžius. Literatūra ir menas industrinėje visuomenėje.

16 tema. Valstybių modernizacija.

Prancūzija: imperija, trečioji respublika. Italija ir sąjunga. Vokietija - nacionalinė valstybė. Habsburgų imperija 1867 - 1914 m. Rusija 1825 - 1914 m. JAV: modernizacijos sėkmė.

17 tema. Modernios imperijos ir imperializmas.

D. Britanija 1815 - 1914 m. Moderniosios imperijos ir imperializmo klausimas. D. Britanijos imperija 1783 - 1915 m. Kitos imperijos.

18 tema. XX a. problemos.

Nacionalizmas. Rasizmas. Autoritarizmas. Modernios idėjos apie žmogų. Mokslas. Moderni literatūra ir menas: elitinis ir populiarus.

Šaltiniai ir literatūra

1. Andrijauskas A. Grožis ir menas. V., 1995.
2. Antičnaja civilizacija. M., 1973.
3. Antičnaja Grecija. T.1., T.2. M., 1983.
4. Baldwin J. Viduramžių kultūra. V., 1967.

5. Brodéli F. Materialnaja civilizacija, ekonomika i kapitalizm, 15-18 v. T.1-1986, T.2-1988, T.3-1992.
6. Bongard-Levin T. M. Drevnije civilizaciji. M. 1989.
7. Burke P. Renesansas. V., 1992.
8. Le Goff Ž. Civilizacija srednevekovogo Zapada. M., 1992.
9. Gurevičius A. Viduramžių kultūros kategorijos. V., 1989.
10. Gurevič A. Kultura i obščestvo srednevekovai Evropy glazami sovremennikov. M., 1989.
11. Gurevič A. Srednekovy mir: kultura bezmolstvujučego bolšinstva. M., 1990.
12. Huizinga J. Viduramžių ruduo.V., 1996.
13. Istorija Evropy. M., T.1., T.2., T.3.
14. Karsavinas L. Europos kultūros istorija. V., T.1-1991., T.2-1994., T.3-1994.
15. Lanberg - Karlovski K. C. Drevnije civilizaciji. M., 1992.
16. Miquel P. W epoche wielkich atkryć geograficznych. W., 1993.
17. Nisbet R. History of The Idea of Progress. New York. 1980.
18. Robin W. Winks, Crane Brinton, John B. Christopher, Robert Lee Wolff. A History of civilization. - Prentice Hall, Englewood Cliffs, New Jersey, 1988.
19. Stadtgeschichte als Zivilisationsgeschichte. Essen. 1990.
20. Ulrich im Hof. Švietimo epochos Europa. V., 1996.

Socialinės politinės minties istorija

Programa

Sudarė doc. dr. V.Senkus

Socialinės politinės minties istorija pradeda sociologijos ir politologijos studijų ciklą. Kurso chronologinės ribos - nuo socialinės politinės minties pradžios iki mūsų dienų, teorinės ir metodologinės - nuo sociologinės minties užuomazgos iki sociologijos teorijos pradžios. Kurso tikslas - retrospektyvus šiuolaikinės sociologijos ir politologijos požiūris į socialines politines refleksijas filosofijos, teologijos, teisės, istorijos ir kt. šaltiniuose bei literatūroje.

Kursas turi tam tikrą sinkretizmo bruožų. Jame derinamos kelių savarankiškų mokslinės analizės krypčių - idėjų, socialinių idėjų, politinių idėjų, sociologinės minties istorijos, prosociologijos raidos problemos, kurios gali būti studijuojamos (esant galimybei) kaip atskiros studijų programos. Kitas kurso bruožas - vieno ar kito laikotarpio socialinių politinių idėjų koreliacija su to meto socialine politine tikrove. Be to, jame nagrinėjamos kai kurios Renesanso, Reformacijos, Švietimo epochų Lietuvos socialinės politinės idėjos.

Ižanga. Socialinės politinės minties istorijos objektas.

Socialinės politinės minties istorijos pagrindinės problemos ir kategorijos. Socialinių politinių idėjų raidos tendencijos, periodizacijos kriterijai. Socialinės politinės minties tyrimo metodologinės problemos ir metodai. Istorizmo principas. Idėjų tikrovės ir utopijos kriterijai. Kompleksinis tyrimų pobūdis. Pagrindiniai socialinių politinių santykių, procesų pažinimo raidos etapai. Socialinių politinių idėjų ir teorijų klasifikacijos kriterijai. Socialinės politinės minties raidos pažinimo svarba šiuolaikinei sociologijai ir politologijai. Socialinės politinės minties istorijos akademinio kurso tikslai ir uždaviniai.

I dalis. Priešistorinė ir senovės valstybių socialinė politinė mintis.

1 tema. Priešistorinė visuomenė.

Bendroji charakteristika. Visuomenė be rašto. Giminės organizacija. Geografinė izoliacija. Kultūrinis imobilizmas. Etnocentrizmas. Charizmatinis valdymas. Vyresnieji ir visuomenės kontrolė. Implicitinė socialinė mintis: mitai, papročiai, patarlės, priežodžiai. Visuomenės pradžios vaizdiniai. Teisės užuomazgos.

2 tema. Senovės Tolimieji Rytai.

Kam Vakarams Rytai? Pagrindinės Kinijos istorijos bangos. Senovės Kinijos mitai. Žmogaus ir visuomenės vaizdiniai mituose. Senovės Kinijos mąstytojai ir pagrindinės mokyklos. Konfucijus ir konfucianizmas. Socialinės politinės taoiz-

mo idėjos. Pagrindinės legistų (fadzia, faczia) koncepcijos. Mo Dzė ir moizmas. Kinija ir Indija: panašumai ir skirtumai. Brahmanizmas. Buda ir budizmas. Induizmas. Pasaulietinė socialinė mintis. Manu kodeksas.

3 tema. Senovės Artimieji Rytai.

Tolimųjų Rytų įtaka. Šumerai. Mesopotamijos modelis. Babilonas. Hamurabio kodeksas. Racionalios valdžios aparatas. Lex Talionis. Asirija. Teisės griežtumas ir primityvumas. “Nilo dovana” - Egiptas. Totemizmas. Ozirio mitas ir jo reikšmė. Socialinis monizmas. Valstybinis “socializmas”. Bokchorio reformos. Nuosavybės teisės plėtotė.

II dalis. Antikos ir viduramžių socialinė politinė mintis.

4 tema. Senovės Graikija. Mokslo pradžia.

Bendroji charakteristika. Ankstyvoji Graikija. Atėnų valstybės susidarymas. Solonas ir jo įstatymai. Klasikinė Graikija. Didžiosios Atėnų demokratijos idėjos. Demokratija. Laisvė. Įstatymas. Periklis ir Atėnų demokratija. Mokslo pradžia. Demokratijos kritika. Sofistai. Sokratas ir sokratikai. Ksenofontas ir monarchinės idėjos. Platonas. Politinės Platono idėjos. Platonas ir demokratija. Platono auklėjimo teorija. Aristotelis. Aristoteli etika ir politika. Nuosaiki Aristotelio demokratija. Platono ir Aristotelio idėjų tradicija Europos socialinės politinės minties raidoje.

5 tema. Helenistinis pasaulis.

Bendroji charakteristika. Helenizmo esmė. Miesto - valstybės smukimas. Helenistinė monarchija. Gyventojų migracija. Kultūrų sintezė. Kirenaikai ir kinikai. Epikūras ir skeptikai. Stoicizmas. Polibijus.

6 tema. Senovės Roma.

Bendroji charakteristika. Helenistinės kultūros įtaka. Ankstyvoji respublika. Scipiono ratelis. Grakchai. Principatas (diarchija). Kompromisas tarp monarchijos ir respublikos. Dominatas. Visuomenės atonija. Politinių ir socialinių jausmų atrofija. Vėlyvasis stoicizmas. Seneka. Romos teisė ir teisininkai. Romos teisės doktrina. Cicerono teisė ir politika. Romos teisės įtaka Europai.

7 tema. Ankstyvoji krikščionybė.

Krikščionybės socialinės politinės minties genezė. Jėzaus Kristaus socialinis mokymas. Šv. Pauliaus lygybės koncepcija. Tertulianas. Origenas. Bažnyčios tėvai. Patristinis socialinis politinis mokymas. Bažnyčios nepriklausomybės principų formavimas. Nugalėjusios Bažnyčios doktrinos.

8 tema. Ankstyvieji viduramžiai (V - X a.).

Bendroji laikotarpio charakteristika. Bažnyčia ir valstybė. Šv. Augustinas. Politinis augustianizmas. Socialinis mokymas. Teisės teorija. Antropologija ir antropocentrizmas. Bizantijos imperinė doktrina. Bizantijos didybė ir silpnumas. Arabų užkariavimai. Islamo socialinės politinės idėjos. Karolio Didžiojo imperinė doktrina.

9 tema. Viduramžiai (XI - XIII a.).

Bendroji laikotarpio charakteristika. Pontifikatas. Vidaus kivičai. Grigaliaus VII reforma. Popiežiaus valstybės koncepcija. Feodalizmas ir Bažnyčia. Hierokratizmas. Feodalizmas ir karaliaus valdžia. Miestų augimas ir liaudies monarchijos doktrinos. Dvi viduramžių minties srovės. Ibn Rušdas (Averroes). Averoizmas. Albertas Didysis. Šv. Tomas Akvinielis. Tomizmas. Bažnyčios prioritetas prieš pasaulietinę valdžią. Buržuazijos politinės ideologijos kontūrai. Dante Aligjeri (Alighieri). Politinė vizija. Pasaulinė monarchija. Tautų autonomija. Marsilijus Paduvietis. Liaudies suverenitetas. Valstybės prioritetas prieš Bažnyčią. Viljamas Okamas. Nominalizmas. Politinis individualizmas. Dievo Bažnyčia ir Romos Bažnyčia. Konciliarizmas. Islamo socialinės idėjos. Ibn Chalduno sociologinė mintis.

III dalis. Vėlyvųjų viduramžių ir Naujųjų amžių pradžios socialinė politinė mintis

10 tema. Renesansas. Modernių socialinių mokslų formavimasis.

Bendroji laikotarpio charakteristika. Renesanso idėjiniai šaltiniai ir socialinės prielaidos. Europos ekspansija. Didieji geografiniai atradimai. Kolonijos. Pasaulinė ekonomika. Civilizacijų kontaktai. Nauji tikėjimai ir katalikų Bažnyčia. Teologinių ir pasaulietinių elementų derinys. Mokslo universalizmo dezintegracija. Modernių socialinių mokslų pažinimo metodų formavimasis. Lyginamasis metodas. Kritinis metodas. Istorinio mąstymo pradžia. Istoriografijos pokyčiai. Socialinių mokslų elementai istoriografijoje. Socialinė politinė mintis valstybės ir teisės veikaluose. Utopinė mintis.

11 tema. Modernių socialinių politinių koncepcijų pradžia.

Moderniosios socialinės politinės minties prielaidos. Pirmieji moderniosios valstybės teorijos elementai. Nikolo Makiavelis (Machiavelli). Italijos patriotas. Nacionalinės valstybės koncepcija. Politikos tikslai ir priemonės. Politika ir moralė. Realizmas ir racionalizmas. Makiavelis ir makiavelizmas. Krikščioniškojo humanizmo politinės idėjos. Erazmas Roterdamietis. Respublikonizmas. Pacifizmas. Irenizmas. Politinis moralizmas. Tomas Moras (Morus). Visuomenės ir valstybės kritika. Lygybės utopija. Žanas Bodenas (Bodin). Valstybės suverenitetas. Valdžios suverenitetas ir jo ribos. Liaudies suverenitetas. Istorinis reliatyvizmas. Tradicija ir progresas.

12 tema. Reformacijos ir kontrreformacijos socialinė politinė mintis.

Martynas Liuteris ir liuteronizmas. Dvasinė laisvė ir politinė prievarta. Žanas Kalvinas ir kalvinizmas. Protestantiškos etikos pradžia. Bažnyčia ir valstybė. Valstybės autoritetas. Radikalioji srovė. Tomas Miunceris (Münzer). Kontrreformacija. Katalikų Bažnyčios reformacija. Religinių karų idėjos.

13 tema. Renesansas ir Reformacija Lietuvoje.

Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valstybinė ir visuomeninė santvarka. LDK teisės bruožai. Renesanso ir Reformacijos laikotarpio istorijos, grožinės literatūros veikalų socialinės politinės idėjos. Alberto Goštauto, Mykolo Lietuvio, Augusto Rotundo, Andriaus Volano, Petro Skargos, Leono Sapiegos, Aarono Aleksandro Olizarovijaus socialinės politinės koncepcijos.

14 tema. Didysis socialinės minties šimtmetis (XVII a.).

Bendroji charakteristika. Chronologinės Didžiojo Šimtmečio ribos. Šimtmečio intelektualinės minties ypatybės. Naujųjų socialinių idėjų kilmė. Socialinės refleksijos menas. Socialinio gyvenimo statika ir dinamika. Socialinė matematika ir socialinė fizika. Socialinė ir politinė geometrija. Politinės aritmetikos gimimas. Kameralistika. Naujas mokslo apie socialinę tikrovę tipas. Praeities refleksijos. Istorijos mokslo interpretacijos. Eruditai ir objektyvios tiesos mitas. Dėsningumo paieškos. Istorija ir politika. Dabarties analizė. Prigimtinės teisės aksioma ir visuomenės sutarties hipotezė. Valdžios dilema. Teisės interpretacijos. Valstybė, visuomenė ir individas. Žvilgsnis į ateitį. Kelionės ir utopija. Idealios socialinės politinės santvarkos vizija.

15 tema. Pagrindinės socialinės politinės Didžiojo Šimtmečio koncepcijos.

Fransis Bekonas (Bacon). Anglų empirizmo pradininkas. Politiniai ir doroviniai pamokymai. Tomazas Kampanela (Campanella). Saulės miesto utopija. Hugo Grocijus (Grotius). Prigimtinė teisė. Karo ir taikos teisė. Tarptautinė teisė. Samiuelis Pufendorfas. Vokiečių prigimtinės teisės mokykla. Benediktas Spinoza. Konservatyvus liberalizmas. Anglijos revoliucijos politinės doktrinos. Monarchijos doktrinos. Parlamento programa. Presbiterionai ir independentai. Radikalai. Leveleriai ir digeriai. Džeraldas Vinstanlis (Winstanley). Utopinis primityvus komunizmas. Džeimsas Haringtonas (Harrington). Ekonomika ir politika. Tomo Hobso (Hobbes) politinė mintis. Prigimtinė būklė ir anarchija. Racionali savisauga ir visuomenės sutartis. Leviatanas. Absoliučios valdžios koncepcija. Džono Loko (Locke) liberalizmas. Prigimtinė būklė ir laisvė. Visuomenės sutartis ir nuosavybės doktrina. Pasipriešinimo valdžiai koncepcija.

16 tema. Visuomenės sutarties teorijos populiarumas.

Socialinės, ekonominės, politinės visuomenės sutarties teorijos prielaidos. Teorijos genezė ir raida. Enėja Silvijus Pikolominis. Naujosios visuomenės sutarties koncepcijos pradžia. Ričardas Hukeris (Hooker). Eksplicitinė visuomenės sutarties teorija. Johaneso Altuzijaus teorija. Trys utopistai - Kampanela, Bekonas, Haringtonas. Visuomenės sutarties idėjų kritika. Robertas Filmeris. Tolesnė sutarties teorijos raida. Džonas Miltonas. Socialinė psichologinė analizė. T.Hobsas. Grocijaus ir Hobso koncepcijų derinys. S.Pufendorfas. Laisvamaniškoji koncepcija. B.Spi-noza. Paskutinis klasikinės visuomenės sutarties teorijos atstovas. Ž.Ž.Ruso. Dž.Lo-

ko visuomenės sutarties teorija. Ekonominiai valstybės pagrindai. Įstatymų leidžiamosios valdžios ribos. Revoliucijos teisės ir pareigos koncepcija. Deividas Hiumas (Hume). Visuomenės sutarties teorijų kritika. Pagrindiniai veiksniai. Jėga. Paklusnumas. Filosofiniai kontrargumentai. Psichologiniai visuomenės pagrindai. Socialiniai teisingumo pagrindai.

17 tema. Švietimo epocha ir laisvės idėjos (XVIII a.).

Bendroji laikotarpio charakteristika. Emancipacijos (išsilaisvinimo) dvasia. Italų Švietimas. Džambatista Viko (Vico). Mokslas apie bendrąją tautų prigimtį. Istorijos ciklų teorija. Socialinės taikos ideja. Prancūzų Švietimas. Fiziokratizmas ir apšviestasis absoliutizmas. Šarlis Luji Monteskje (Montesquieu). Aristokratinis liberalizmas. Politinės santvarkos veiksniai. Geografinės aplinkos vaidmuo. Valdžių atskyrimo ir padalijimo teorija. Enciklopedistai. Deni Didro (Diderot). Buržuazinis liberalizmas. Žano Žako Ruso (Rousseau) socialinė mintis. Žmonių nelygybės kilmė ir pagrindai. Visuomenės sutartis (politinės teisės principai). Demokratijos samprata. Bendra valia. Pilietinis ugdymas. Materializmas ir komunistinė utopija. Žanas Antuanas Kondorse (Condorcet). Progreso koncepcija. Vokiečių Švietimas. Johanas Gotfridas Herderis. Progreso koncepcija. JAV revoliucijos politinės doktrinos. Didžiosios Prancūzijos Revoliucijos politinės doktrinos. Bona-partizmas.

18 tema. Švietimo epochos idėjos Lietuvoje.

Bendroji laikotarpio charakteristika. Lietuvos ir Lenkijos švietimo idėjų bendri bruožai ir specifinės ypatybės. Ž.Ž. Ruso "Pastabos apie Lenkijos valdymą ir siūlomą jo reformą". 1791m. gegužės 3d. Konstitucija. Targovicų konfederacija ir Lietuvos valstybingumas. Tadas Kosciuška. Lietuvos švietėjai. Kazimieras Narbutas, Valstybingumo samprata. Kiprijono Lukausko "Pamokslai". Angelas Daugirdas. Simonas Daukantas. Kitų tautų švietėjai Lietuvoje. Karaliaučiaus uniuersitetas ir lietuvių tautinė savimonė. I.Kantas ir Lietuva.

IV dalis. Naujųjų ir Naujaisųjų laikų socialinė politinė mintis (XIX-XXa.)

19 tema. Europos modernizacija. Tradicinės(agrarinės) visuomenės transformacija į industrinę visuomenę.

Bendroji laikotarpio charakteristika. Industrinės visuomenės socialiniai ir politiniai bruožai. Europos industrializacija. Agrariniai pokyčiai. Gyventojai ir urbanizacija. Europos ekspansija. Kolonijinės imperijos. Revoliucijos ir intervencijos. Jaunoji Europa. Naujas politinis žemėlapis. Politinės struktūros. Konstitucinės monarchijos ir respublikos. Trys didžiosios ideologinės srovės. Konservatizmas. Liberalizmas. Socializmas. Politinės partijos. Dešinėsios ir centro partijos. Kairiosios - komunistų, socialistų, socialdemokratų partijos. Profesinės sąjungos.

20 tema. Didžiosios Prancūzijos Revoliucijos refleksijos. Konservatizmo pradžia.

Didžiosios Prancūzijos Revoliucijos kritikos kryptys. Prancūzų teokratų doktrina. Luji de Bonaldas. Žozefas de Mestras (Maistre). Anglų refleksija. Edmundo Berko (Burke) evoliucinis konservatizmas. Vokiečių politinis romantizmas. Vokiečių istorinė mokykla. Gustavas Hugo. Fridrichas Karlas Savinji (Savigny). Georgas Fridrichas Puchta. Vokiečių filosofija ir politika. Imanuelio Kanto politiniai traktatai. Amžinosios taikos koncepcija. Johanas Fichte. Racionalios vokiečių valstybės idėjos. Georgas Vilhelmas Fridrichas Hegelis. Valstybės teorija. Pilietinė visuomenė.

21 tema. Liberalizmas.

Bendroji charakteristika. XVIII a. liberalizmo (Loko, Monteskje, Voltero, Didro) tradicijos ir nauji bruožai. Anglų liberalizmas. Adomas Smitas. Ekonominis liberalizmas. Džeremis Bentamas (Bentham). Utilitarizmas. Džonas Stiuartas Milis (Mill). Modernizuotas liberalizmas. Prancūzų liberalizmas. Bendžaminas Konstanas (Constant). Konstitucinė monarchija. Aleksis de Tokvilis (Tocqueville). Demokratinis liberalizmas. Vokiečių liberalizmas. Teisinės valstybės idėjos. Vilhelmas Humboltas (Humboldt). Valstybės veiklos ribos. Vokiečių liberalizmo nuosaikumas.

22 tema. Socializmas.

Ikimarksistinis ir nemarksistinis socializmas. Utopinis socializmas. Klodas Anri Sen-Simonas. Šarlis Furje. Robertas Ovenas. Visuomenės pertvarkos modeliai. Utopinis komunizmas. Etjenas Kabe (Cabet). Vilhelmas Veitlingas. Komunistinės visuomenės projektas. Luji Ogiustas Blanki (Blanqui). Revoliucinės mažumos sąmokslas. Revoliucinis ir nerevoliucinis socializmas. Karlas Marksas. Revoliucinio socializmo kūrėjas. Markso socialinės politinės teorijos šaltiniai ir bendroji charakteristika. Revoliucijos prielaidos. Istorinė galimybė ir subjektyvūs veiksniai. Prievartinės revoliucijos doktrina. Konfliktas ir parlamentarizmas. Revoliucijų tipai. Partinė organizacija. Tarptautinis solidarumas. Valstybės teorija. Proletariato diktatūra. Valstybės nunykimas

23 tema. Vakarų socializmo ir socialdemokratijos evoliucija.

Revoliucinio marksizmo kritika. Reformizmas. Ferdinandas Lasalis. Socialinės ir politinės reformos. Lasalizmo tradicijos. Katedrinis socializmas. Socialinės reformos. Fabianinis socializmas. Municipalinio socializmo teorija. Sidnis Džeimsas ir Beatričė Vebai (Webb). Bernardas Šo (Shaw). Herbertas Džoržas Velsas. Gildinis socializmas. Sindikalizmo elementai. Kooperatinis socializmas. Šarlis Židas. Revizionizmas. Eduardas Bernšteinas. Markso socialistinės revoliucijos doktrinos revizija. Karlas Kautskis. Bernšteino kritika. Evoliucija į centrizmą. Oto Baueris. Integralinio socializmo teorija. Marksas Adleris. Centrizmas.

24 tema. Radikaliosios socialinės politinės doktrinos.

Anarchizmas. Maksas Štirneris. Pjeras Žozefas Prudonas (Proudhon). Anarchoindividualizmas. Michailas Bakuninas. Anarchokolektyvizmas. Piotras Kropotkinas. Anarchokomunizmas. Edvardas Abramovskis. Etninis anarchizmas. Žoržas Sorelis. Sindikalizmas (anarchosindikalizmas). Anarchizmo ir socializmo sintezė.

25 tema. Industrinė visuomenė ir socialinių reformų idėjos. Katalikų Bažnyčios socialinis mokymas.

Trys industrinės revoliucijos aspektai. Posūkis į humanitarizmą. Socialinių reformų doktrinų konsekvencija. Ankstyvoji pramonės revoliucija ir ekonominis liberalizmas. Anglų filosofinis radikalizmas ir utilitarizmas. Ekonominio individualizmo kritika. Politinė opozicija. Humanitarinis konservatizmas. Ankstyvasis krikščioniškasis socializmas. Socialinės rūpybos pradžia. Tomas Čalmersas (Chalmers). Glazgo eksperimentas. Karitatyvinis judėjimas. Leono XIII pontifikatas. Katalikų socialinės doktrinos posūkis. Katalikų reformizmas.

26 tema. Sociologijos pradžia ir socialinių politinių teorijų evoliucija.

Savarankiško visuomenės mokslo formavimasis. Ogiustas Kontas (Comte). Pozityvioji filosofija. Pozityvusis socialinis mokslas. O.Konto sociologijos bruožai. Naujos socialinės politinės koncepcijos ir doktrinos. Socialinis politinis darvinizmas. Liudvikas Gumplovičius. Rasinė antropologijos mokykla. Artūras de Gobino (Gobineau). Rasių kova ir visuomenės pažanga. Frydrichas Nyčė. „Antžmogis“ ir charizmatinis vadas. Herbertas Spenseris. Evoliucionizmo teorija. Leonas Diugi. Emilis Diurkheimas. Solidarizmo teorija. Gaetano Moska, Vilfredo Pareto. Robertas Michelsas. Elito teorija. Vadizmo etologija. Frydrichas Racelis (Ratzel). Karlas Haushoferis. Geopolitika.

27 tema. Totalitarizmo protrūkis. Totalitarizmas, autoritarizmas ir demokratija.

XX šimtmečio karai ir revoliucijos. Vladimiras Leninas. Bolševikų pučas. Partijos diktatūra. Revoliucijos eksportas. „Internacionalizmas“. Kominternas ir Kominformas. Josifas Stalinas. Bolševizmo ir stalinizmo ideologija. Komunistinis totalitarizmas. Italijos fašizmas. Šaltiniai ir modelis. Korporatyvizmas. Vokietijos nacionalsocializmas. Totalitarinė ideologija ir radikalizmas. Masių psichologija. Ispanijos falangizmas. Bendri totalitarizmo bruožai ir specifinės ypatybės. Autoritarizmas. Konstruktyvios autoritarizmo galimybės. Totalitarizmo mokslinė refleksija. Raimonas Aronas. Hana Arendt. Zbignievas Bžezinskis. Frydrichas fon Hajekas. Karlas Poperis. Demokratija ir demokratijos teorijos. Pliuralistinė demokratija. Poliarchija. Robertas Dalis. Morisas Diuveržė. Džiovanis Sartoris. Totalitarnių režimų transformacija į demokratinius režimus. Ralfas Darendorfis.

28 tema. Postindustrinės visuomenės socialinės politinės teorijos.

Naujas mokslo ir technikos revoliucijos etapas. Postindustrinė visuomenė. In-

terpretacijų įvairovė. Pagrindiniai industrinės ir postindustrinės (naujosios industrinės, informacinės, technotroninės) visuomenės bruožai. Mokslo bei technikos revoliucija ir socialiniai pokyčiai. Technologinis determinizmas. “Žinių industrija”. Mokslo ir technikos elitai. Mokslas ir politika. Technokratija ir politika. Technokratinės valdžios teorijos. Torsteinas Veblenas. Danielis Belas. Džonas Kenetas Gelbreitas (Galbraith). Voltas Vitmanas Rostou (Rostow).

29 tema. Trečiojo pasaulio socialinė politinė mintis.

Bendroji charakteristika. Dekolonizacija. Nepriklausomybė. Istorinė tipologija. Nacionalizmas ir socializmas. Fanonas ir fanonizmas. Prievarta prieš prievartą. Mahatma Gandi ir gandizmas. Pasyvaus pasipriešinimo taktika. Šiuolaikinio islamo socialinės politinės teorijos. Revoliucinis islamizmas. Reformistinis islamizmas.

30 tema. Šiuolaikinės ideologijos.

Dešinėsios ideologijos. Neokonservatizmas. Nacionalizmas. Neoliberalizmas. Socialinės katalikų doktrinos. Kairiosios ideologijos. Socializmas. Komunizmas. Anarchizmas. Sindikalizmas. Trockizmas. Maoizmas. “Studentų” ultrakairuoliškumas. Kairuoliškas terorizmas.

Pabaiga. Socialinių mokslų srities pažinimo mokslinis objektyvumas.

Šaltiniai ir literatūra

1. Aristotelis. *Nikomacho etika*.//Rinkiniai raštai.-V.: Mintis, 1990. - P. 63 - 273.
2. Aristotelis. *Politika*. - V.: Pradai, 1997. - 390p.
3. Arendt H. *Tarp praeities ir ateities*. - V.: Aidai, 1995. - 335p.
4. Arskis F. *Periklis*. - V.: Mintis, 1989. - 217p.
5. Aurdijus Augustinas. *Pokalbiai su savimi*. -V.: Aidai, 1994. -205p.
6. Becker, H., Barnes, H.E. *Social thought from lore to science. A history and interpretation of man's ideas about life with his fellows to times when his study of the past is linked with that of the present for the sake of his future*. T. 1-2. - Dover Publikations, 1961.
7. Becker, H., Barnes, H.E. *Rozwój myśli społecznej od wiedzy ludowej do socjologii. Historia i interpretacja ludzkich pojęć o współzyciu ludzi*. - Warszawa: Książka i wiedza. T.1., 1964, 591p.; T.2., 1965, 551p.
8. Berger P. *Kapitalističeskaja revoliucija (50 tezisov o procvetanii, ravenstve i svobode) : Per. s angl.* - Moskva: Progress - Univers, 1994. - 320p.
9. Berlin, I. *Cztery eseje o wolności*. - Warszawa: 1994. - 273p.
10. Berlinas, I. *Vienovė ir įvairovė: žvilgsniai į idėjų istoriją*. - V.: Amžius, 1995. - 448p.
11. Braudel F. *Kapitalizmo dinamika*. - V.: Baltos Lankos, 1994. - 129p.
12. Brown, P. *Augustinas iš Hipono. Biografija*. - V.: Taura, 1997. - 542p.

13. Bulanže P.A. *Budda. Konfucij. Žizn i učenje*. - Moskva: Isskustvo, 1995. - 319p.
14. Burke, I. *Renesansas*. - V.: Pradai, 1992. - 96p.
15. Bžezinski Z. *Boljšoj proval*. - New York: Liberti, 1989. - 256p.
16. Chaiek F.A. *Pagubnaja samonadejannostj*. - Moskva: Novosti, 1992. - 303p.
17. Charc L. *Liberalnaja tradicija v Amerike*. Per. s angl. - Moskva: Progress, Progress - Akademija, 1993. - 400p.
18. Charley R., Maclaren D. *Kościół w świecie współczesnym. Nauczanie społeczne Kościoła w świetle Soboru Watykańskiego II*. - Poznań, W drodze, 1993. - 485p.
19. Chazanov B. *Mif Rossija*. - New York: Liberty publishing house, 1986. - 182p.
20. Ciceronas. *Kalbos*. - V.: Pradai, 1997. - 340p.
21. Ciesielczyk M. *KGB: Rusijos ir sovietų slaptosios politikos istorija*. - V.: Valst. leidybos centras INTAKAS, 1991. - 191p.
22. Cipko A. *Nasilie lži, ili kak zabludilsia prizrak*. - Moskva: Molodaja Gvardija, 1990. - 271p.
23. Cveigas S. *Erazmo Roterdamiečio triumfas ir tragedija*. - V.: Vyturys, 1990. - 186p.
24. Čapekas K. *Pašnekesiai su T.G.Masaryku*. - V.: Amžius, 1994. - 414p.
25. Delariu Ž. *Istorija gestapo*. - Smolensk: firma "Rusič", 1993. - 480p.
26. Drygalski J., Kwaśniewski J. *(Nie) realny socjalizm*. - Warszawa: 1992. - 340p.
27. Džilas, M. *Naujoji klasė*. - Raštija, 1962. - 200p.
28. Džefferson T. *Avtobiografija. Zаметki o štate Virginija*. - Leningrad: Nauka, 1990. - 315p.
29. *Enciklopedija tretjogo reicha*. - Moskva: Lokid-Mif, 1996. - 587p.
30. *Etika ir humanizmas*. Straipsnių rinkinys. - V.: Mintis, 1977. - 317p.
31. *Federalist. Političeskije esse A.Gamiljtona, Dž.Medisona i Dž.Džeja*. Per. s angl. - Moskva: Progress - Litera, 1993. - 568p.
32. Fichte J. G. *Žmogaus paskirtis*. - V.: Mintis, 1982. - 216p.
33. *Filosofija istorii. Antologija*. - Moskva: Aspekt Press, 1995. - 351p.
34. *Filosofijos istorijos chrestomatija. XIX ir XX amžių Vakarų Europos ir Amerikos filosofija*. - V.: Mintis, 1974. - 479p.
35. *Filosofijos istorijos chrestomatija. Antika*. - V.: Mintis, 1977. - 512p.
36. *Filosofijos istorijos chrestomatija. Naujieji amžiai*. - V.: Mintis, 1987. - 447p.
37. *Filosofijos istorijos chrestomatija. Renesansas*. - V.: Mintis, 1984. - 542p.
38. *Filosofijos istorijos chrestomatija. Renesansas, T.2*. - V.: Mintis, 1986. - 495p.
39. *Filosofijos istorijos chrestomatija. Viduramžiai*. - V.: Mintis, 1980. - 575p.
40. Fukuyama F. *The end of history and the last man*. - New York: Avon books, 1993. - 418p.
41. Gegel . *Političeskije proizvedenija*. - Moskva: Nauka, 1978. - 438p.
42. Gellner, E. *Tautos ir nacionalizmas*. - V.: Pradai, 1996. - 239p.
43. Genzelis B. *Senovės filosofija*. - V.: Mintis, 1995. - 213p.

44. Gobs T. *Sočinenija. T I - II*. - Moskva: Myslj, 1989 -91. - 624,736p.
45. Gray, J. *Liberalizmas*. - V.: 1992. - 107p.
46. Grinberg D. *Ruch anarchistyczny w Europie Zachodniej (1870 - 1914)*. - Warszawa: PWN, 1994. - 366p.
47. Grimal P. *Ciceron.Per. s fr*. - Moskva: 1991. - 544p.
48. Gumilev L.N. *Etnogenez i biosfera zemli*. - Moskva: Di- Dik, 1994. - 638p.
49. Gurevičius A. *Viduramžių kultūros kategorijos*. - V.: Mintis: 1989. - 292p.
50. Hajekas, F.A.fon. *Kelias į vergovę*. - V.: Mintis, 1991. 329p.
51. Hegelis G. *Istorijos filosofija*. - V.: Mintis, 1990. - 495p.
52. Heilbroneris R. *Didieji ekonomistai*. - V.: Amžius, 1995. - 394p.
53. Herz F. *Rasė istorijos mokslo šviesoje*. - Kaunas: 1938. - 31p.
54. Hiumas D. *Žmogaus proto tyrinėjimas*. - V.: Pradai, 1995. - 242p.
55. Hof, U. *Švietimo epochos Europa*. - V.: Baltos Lankos, 1996. - 255p.
56. Hößner, J. *Krikščioniškasis socialinis mokymas*. - V.: Aidai, 1996. - 274p.
57. Huizinga, J. *Viduramžių ruduo*. - V.: Amžius, 1996. - 417p.
58. Jokubaitis A. *Postmodernizmas ir konservizmas: straipsnių rinkinys*. - Kaunas: Naujasis LANKAS, 1997. -264p.
59. Jurgutis V. *Jean Jacques Roussean požiūris į Lietuvos viešąjį 18-ojo amžiaus ūkį.Paskaita, skaityta Studentų Tesininkų ir Ekonomistų Draugijoje 1932 balandžio 10 dieną*. Atspausa iš "Varpo" 2(5) nr. 1932m. - Kaunas: 1932. - 20p.
60. Juodeika, V. *Didžioji iliuzija. Marksizmas teorijoje ir tikrovėje*. T.1.Boston, Mass 1978, - 720p.; T.2. New York, 1979. - 687p.
61. Kaddafi, M. *Žalioji knyga*. - V.: Žinia, 1993. - 51p.
62. Kant I. *Politiniai traktatai*. - V.: Aidai,1996. - 198p.
63. Kantas, I. *Į amžinąją taiką// Europa. Lietuvos persitvarkymo sąjūdžio almanachas*. V.: Mintis, 1989. - p.226 - 260.
64. Kapustin M. *Konec utopii?* - Moskva: 1990. - 592p.
65. Konfucijus. *Apmąstymai ir pašnekesiai*. - V.: Pradai, 1994. - 227p.
66. Koženiauskiene R.*XVI - XVIII a. prakalbos ir dedikacijos*. - V.: Mokslas, 1990. - 640p.
67. Kraigas G.A. *Vokiečiai*. - V.: Pradai, 1995. - 604p.
68. Kulesza W.T. *Ideologie naszych czasow*. - Warszawa: Wydawnictwo Szkolne i Pedagogiczne, 1996. - 172p.
69. Kuolys D. *Asmuo, tauta, valstybė Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės istorinėje literatūroje: (renesansas ir barokas)*. - V.: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 1992. - 286p.
70. Lange N. *Judaizmas*. - V.: Aidai, 1996. - 201p.
71. Laumenskaitė E. *Ekonominė mintis ir jos kūrėjai Lietuvoje (XVI - XVIIa.)*. - V.: Akademija, 1995. -288p.

72. Laqueur, V. *Europa mūsų laikais. 1942 - 1992*. - V.: Amžius, ALK, 1995. - 656p.
73. Leonas P. *Teisės enciklopedija*. - Kaunas: VDU teisių fakultetas, 1931. - 265p.
74. Leonas P. *Teisės filosofijos istorija*. - Kaunas: Lietuvos universiteto teisės fakultetas, 1928. - 429p. (arba pakartotinis leidimas)
75. Leonas P. *Teisės filosofijos istorija (Papildomosios paskaitos). Kinų, Indijos ir Egipto teisė*. - Kaunas: 1936. - 136p.
76. Levi - Strauss. *Rasė ir istorija*. - V.: Baltos lankos, 1992. - 78p.
77. Lietuvos filosofinė mintis. Chrestomatija. - V.: Aidai, 1996. - 434p.
78. Lok Dž. *Sočinenija v 3-ch tomach. T I*. - Moskva: Myslj, 1985. - 621p.
79. Lord Acton. *Historia volności: Wybór essejów*. - Kraków: Znak, 1995. -207p.
80. Losev A.F., Tacho - Godi A.A. *Platon. Aristotel*. - Moskva: 1993. -383p.
81. Luhman N. *Teoria polityczna państwa bezpieczeństwa socjalnego*. - Warszawa: 1994., - 167p.
82. Makiavelis, N. *Rinkiniai raštai*. - V.: Mintis, 1992. - 451p.
83. Maksimaitis M., Vansevičius S. *Lietuvos valstybės ir teisės istorija*. - V.: Justitia, 1997. - 302p.
84. Maliavin V. *Konfucij*. - Moskva, 1992. - 335p.
85. Manheim, K. *Diagnoz našego vremeni. Per. s nem. i angl.* -Moskva: Jurist, 1994. - 700p.
86. Manheim, K. *Ideologija i utopija*. -Moskva: 1994. -155p.
87. Marksas K., Engelsas F. *Vokiečių ideologija*. - V.: 1974. - 510p.
88. Markuze T. *Odnomernyi čelovek. Issledovanie ideologii razvitogo industrialnogo obščestva*. - Moskva: REFL-book, 1994. - 344p.
89. *Trys idėjos. Nepriklausomybė, demokratija, viešumas*. - V.: Mintis, 1990. - 168 p.
90. Milovan Dž. *Naujoji klasė. Komunistinės sistemos analizė*. - Raštija, 1962. - 201p.
91. *Mitologija šiandien. Antologija*. - V.: Baltos lankos, 1996. -312p.
92. Mizes L., fon. *Socializm. Ekonomičeskij i sociologičeskij analiz*. - Moskva: "Catalaxy", 1994. - 416p.
93. Moras, T. *Utopija*. - V.: Vaga, 1968. - 170p.
94. Nisbet R. *Konservatizmas*. - V.: 1993. - 136p.
95. Nyčė F. *Apie moralės genealogiją*. - V.: Pradai, 1996. -199p.
96. Nyčė F. *Rinkiniai raštai*. - V.: Mintis, 1991. - 599p.
97. Nort T. *Marksova religija revoliuciji*. - Perm, Ekaterinburg: 1994. - 307p.
98. Novak M. *Duch demokratičeskogo kapitalizma. Per s angl.* - Minsk: Luči Sofii, 197. - 544p.
99. Nowak M., Rauscher A., Zięba M. *Chrześcijaństwo. Demokracja. Kapitalizm*. - Poznań: W drodze, 1993. - 166p.
100. Nowak M. *Liberalizm - sprzymierzeniec, czy wróg Kościoła. Nauczanie społeczne Kościoła a instytucje liberalne*. - Poznań: W drodze, 1993. - 404p.

101. Nisbet, R. *Konservatizmas*. - V.: 1993. - 142p.
102. Orvelas Dž. *Gyvulių ūkis. 1984 - ieji*. - V.: Vyturys, 1991. - 331p.
103. Osendrovskis F. *Leninas*. - Kaunas: Varpas, 1991. - 228p.
104. Platonas. *Valstybė*. - V.: Mintis, 1981. - 386p.
105. *Polska mysl demokratyczna w ciągu wiekow*. - Warszawa: Ludowa Spoldzielnia Wydawnicza, 1986. - 402p.
106. Poperis K. R. *Istoricizmo skurdas*. - V.: Mintis, 1992. - 203p.
107. *Problema čeloveka v zapadnoi filosofii. Perevody*. - Moskva: Progress, 1988. - 552p.
108. *Psichoanaliz i kultura. Izbrannye trudy Karen Chorni i Ericha Fromma*. - Moskva: Jurist, 1995. - 623p.
109. Rassel B. *Istorija zapadnoi filosofii*. - T. 1-2. - Novosibirsk, Izd-vo Novosibirskogo universiteta, 1994. - 464p.
110. Rassel B. *Praktika i teorija bolševizma*. - Moskva: Nauka, 1991. - 126p.
111. Ročka M. *Mykolas Lietuvis*. - V.: Mokslas, 1998. - 212p.
112. Rormozer T, Frenkin A. *Novyi konservatizm: vyzov dlia Rosii*. - Moskva: 1996. - 237p.
113. Rousseau J. J. *Visuomenės sutartis arba politinės teisės principai*. - Kaunas: 1939. - 126p.
114. Ruso Ž. Ž. *Rinkiniai raštai*. - V.: Mintis, 1979. - 286p.
115. Rutenburgas V. *Renesanso milžinai*. - V.: Mokslas, 1978. - 133p.
116. Smitas A. D. *Nacionalizmas dvidešimtoje amžiuje*. - V.: Pradai, 1994. - 350p.
117. *Socialinis kodeksas. Katalikų socialinės sintezės eskizas*. - Kaunas: 1929. - 48p.
118. Sogrin V.V. *Džeferson. Čelovek, myslitelj, politik*. - Moskva: Nauka, 1989. - 280p.
119. Solonevič I. *Diktatura impotentov*. - Novosibirsk: Blagovest, 1994. - 203p.
120. Szacki, J. *Historia myśli socjologicznej*. - Warszawa, 1981, T.1-2. - 919p.
121. Šackij E. *Utopija i tradicija*. - Moskva: Progress, 1990. - 455p.
122. Šalčius P. *Ekonominės doktrinos: Istorija, tekstai*. - Kaunas, 1935. - 808p.
123. Šeldon T.U. *Političeskaja filosofija Tomasa Džefersona. Per. s angl.* - Moskva: Respublika, 1996. - 255p.
124. Špengler O. *Zakat Evropy. Očerki morfologii mirovoi istorii. 1. Geštaltj i deistvitelnostj*. - Moskva: Myslj, 1993. - 663p.
125. Šturman D. *O voždich rosijskogo komunizma*. Kniga 1-2. - Pariž: Umsa - PRESS, Moskva: Russkij putj, 1993. - 413, 343p.
126. Šumpeter J. A. *Kapitalizm, Socializm i Demokratija. Per. s angl.* - Moskva, Ekonomika, 1995. - 540p.
127. Tallok G. *Novyj federalist*. - Moskva: Fond "Za ekonomičeskiju gramotnostj", 1993. - 192p.
128. Tininis V. *Šiuolaikinės politinės ir socialinės teorijos*. - V.: 1997. - 141p.
129. Tocqueville, A. de. *Apie demokratiją Amerikoje*. - V.: Amžius, 1996. - 793p.

130. Toinbi A. Dž. *Civilizacija pered sudom istorii. Sbornik. Per. s nem.* - Moskva: Progress - Kultura; Sankt Peterburg: Juventa, 1995. - 478p.
131. Trelč E. *Istorizm i ego problemy. Per. s nem.* - Moskva: Jurist, 1994. - 719p.
132. *Utopija i utopičeskoje myšlenije.* - Moskva: Progress, 1991. - 405p.
133. Walicki A. *Marksizm i skok do królewstwa wolności.* - Warszawa: PWN, 1996. - 536p.
134. Veber, M. "*Objektivnostj*" poznanija v oblasti socialnych nauk i socialnoj politiki // *Kulturologija i XX vek.* - Moskva: Jurist, 1995. - p.557-603.
135. Weber, Max. *Protestantiškoji etika ir kapitalizmo dvasia.* - V.: Pradai, 1997. - 366p.
136. Viko D. *Osnovanija novej nauki ob obščej prirode nacij. Per. s ital.* - Moskva, Kiev: REFL-book, ISA. - 618p.
137. Villefose L. *Machiavel et nous.* - Paris, 1937. - 235p.
138. Voisé W. *Mysł społeczna siedemnastego wieku.* - Warszawa: PWN, 1970. - 477p.
139. Voisé W. *Początki nowożytnych nauk społecznych (Epoka Renasansu, jej narodziny i uchylek).* - Warszawa: Książka i Wiedza, 1962. - 388p.
140. Volanas A. *Rinkiniai raštai.* - V.: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 1996. - 447p.
141. *Zapadnaja filosofija: Itogi tysiačeletija.* - Ekaterinburg, Delovaja Rossija; Biškek, Odissei, 1997. - 656p.
142. Zinovjev A. *Gorbačiovizm.* - New York: Liberti, 1988. - 167p.
143. Znaniecki F. *Nauki o kulturze.* - Warszawa: PWN, 1992. - 428p.
144. Żyro T. *Boża plantacja. Historia utopii amerykańskiej.* - Warszawa: Wydawnictwo naukowe PWN, 1994. - 328p.

Katalikų socialinės minties raida Lietuvoje (XIX a. antroji pusė - XXa. Pradžia)

Programa
Sudarė habil.dr.V. Pruskus

Remiantis spausdintais darbais ir gausia archyvine medžiaga analizuojama katalikų socialinės minties raida Lietuvoje 19 a. antrojoje pusėje - 20 a. pradžioje. Parodomas lietuvių katalikų sociologų (K.Paltaroko, S.Šultės, J.Staugaičio, J.Valokaičio, J.Matulaičio, K.Šaulio ir kt.) nagrinėtų problemų visetas, atskleidžiamos jų kėlimo teorinės nuostatos Katalikų Bažnyčios socialinės doktrinos, ekonominio liberalizmo bei ortodoksinio marksizmo kontekste. Išryškinamas jų požiūris į socialines ekonomines sistemas - liberalųjį kapitalizmą ir kolektyvistinį socializmą. Taip pat valstybės ir visuomenės sutvarkymą bei valdymą, socialinį teisingumą, jo atkūrimo galimybes ir būdus.

Parodomi socialinės, ekonominės bei politinės alternatyvos Lietuvai ieškojimai, jų pastangos skelbtąsias idėjas įgyvendinti įkurtose ekonominėse (ūkio), švietimo, kultūros ir kt. draugijose bei organizacijose.

1 tema. 19 a. vidurio Vakarų Europos socialinės katalikybės iššūkiai ir jų atgarsiai Lietuvoje.

19 a. vidurio Vakarų Europos socialinės katalikybės iššūkiai pramonėjančiai visuomenei. M.Valančiaus socialinė samprata.

2 tema. Katalikų socialinės minties plėtra Lietuvoje 19 a. antrojoje pusėje - 20 a. pradžioje.

Katalikų socialinę mintį žadinę veiksniai. Nutautinimo ir ekonominio pavergimo grėsmės pajauta. Socialinio radikalizmo idėjų sklaida. Enciklikos "Rerum novarum" idėjų percepcija.

Socialinės aspiracijos studijų metais.

Vilniaus, Kauno ir Seinų kunigų seminarijose. Vakarų Europos katalikiškuose universitetuose (Fribūre, Levene, Romoje).

Katalikų socialinės minties sklaidos ir socialinio veikimo židiniai Vilniaus, Kauno ir Seinų regionuose.

3 tema. Liberaliojo kapitalizmo vertinimas.

Socialinio klausimo iškilimas ir jo aiškinimas. Privati nuosavybė. Darbininkijos padėties vertinimas.

4 tema. Socializmo kritika.

Požiūrio į socializmą socialinės psichologinės nuostatos kaita. Visuomenės raidos marksistinės koncepcijos vertinimas. Socialistinio ūkio modelis. Individo raiš-

kos galimybių socialistinėje visuomenėje aiškinimas.

5 tema. Socialinės, ekonominės ir politinės alternatyvos Lietuvai paieškos.

Kooperacija ir individo ekonominė bei socialinė sauga. Visuomenės ir valstybės demokratinio gyvenimo sutvarkymo idėjos. Savivaldos samprata.

6 tema. Katalikų socialinės ekonominės nuostatos ir jų realizavimo pamokos dabarčiai.

Šaltiniai ir literatūra

1. Alekna J. Žemaičių vyskupas Motiejus Valančius. Klaipėda, 1922.
2. Arkivyskupas Jurgis Matulaitis-Matulevičius. Londonas, 1953
3. Arkivyskupas Mečislovas Reinys. Chicago, 1977.
4. Dzwonkowski R. Problematyka społecznych listów biskupów polskich (1891-1918). Lublin, 1966.
5. Eretas J. Katalikai ir mokslas, Kaunas, 1935.
6. Hoffner J. Krikščionikasis socialinis mokymas. Vilnius, 1996.
7. Maldeikis J. Prelatas Mykolas Krupavičius. Chicago, 1975.
8. Merkeliš A. Juozas Tumas- Vaižgantas. Kaunas, 1934.
9. Paltarokas K. Socialinis klausimas. Kaunas, 1913.
10. Pruskus V. Katalikų socialinė mintis Lietuvoje (XIX a. antroji pusė - XX a. pradžia.) Vilnius, 1995.
11. Rerum novarum. Kaunas. 1931.
12. Rimka A. Lietuvių tautos atgimimo socialiniai pagrindai ir "Aušros" - "Varpo" gaidynės (1883 - 1893) socialekonominiai raštai. Kaunas, 1932.
13. Sakas Sakavičius J. Kunigas Juozas Vailokaitis. Chicago, 1985.
14. Stakauskas J. Lietuviškoji sąmonė Seinų seminarijoje Tiesos kelias. 1939.
15. Staugaitis J. Mano atsiminimai. Vilnius, 1997.
16. Strzeszewski Cz. Ewolucja katolickiej nauki społecznej. Warszawa, 1979.
17. Šaulys K. Sociologija. Kaunas, 1910.
18. Vėbra R. Lietuvių visuomenė XIX a. antroje pusėje. Vilnius, 1990.

Katalikų socialinė politinė mintis tarpukario Lietuvoje (1918-1940)

Programa
Sudarė habil.dr. V.Pruskus

Aptariamos aplinkybės ir veiksniai, žadinę katalikų socialinės politinės minties raišką tarpukario Lietuvoje. Parodomos katalikų socialinės politinės minties reiškėjų (M.Krupavičiaus, P.Dielininkaičio, A.Maliausko, A.Maceinos, S.Šalkausko, F.Kemėsio, J.Staugaičio, K.Ambrozaičio, P.Dovydaičio, P.Jako ir kt.) profesionalėjimas, jų mokslinio ir visuomeninių politinių interesų bei nagrinėtų problemų pobūdis. Atskleidžiama tuo metu Vakarų Europos politikos, sociologijos bei filosofijos moksluose vyravusių pažiūrų į valstybę, valdžią, partijas ir jų veiklą vertinimas, taip pat teorijų, ypač krikščioniškojo solidarizmo, korporatyvizmo, organinės visuomenės refleksija lietuvių katalikų autorių darbuose.

Analizuojamas jų pateiktas socialinių politinio valdymo sistemų vertinimas, pažiūra į autoritarinį valstybės valdymą Lietuvoje bei totalistines valstybės valdymo formas fašistinėje Vokietijoje ir sovietinėje Rusijoje.

Taip pat nagrinėjami Lietuvos ateities valstybės socialinės politinės organizacijos modeliai: “Naujojo humanizmo” visuomenės (P.Jakas, A.Maceina), “Organiškosios valstybės” (S.Šalkauskis, J.Keliuotis), “Naujosios santvarkos” (F.Kemėšis). Aptariami jų ekonominio funkcionavimo pagrindai, valstybės valdymas ir jos politinių institutų efektyvumo užtikrinimo galimybės.

Pateikiama S.Šalkausko skelbtos “pilnutinės demokratijos” koncepcijos analizė. Kartu parodoma ir to meto katalikų socialinės politinės minties reiškėjų skelbtų idėjų ir konkrečių praktinių veiksmų poveikis krašto politiniam socialiniam gyvenimui. Taip pat sąšauka su dabarties Lietuvos krikščioniškosios socialinės politinės minties puoselėtojų idėjomis ir darbais.

1 Tema. Katalikų socialinės politinės minties plėtra tarpukario Lietuvoje.

Katalikų socialinę politinę mintį žadinę veiksniai. Lietuvos valstybingumo įtvirtinimo būtinumas. Demokratijos įtvirtinimo būtinumas, užkertant kelią bolševizmo ir socialinio radikalizmo idėjų plitimui. Katalikų Bažnyčios enciklikų ir Vakarų Europos krikščioniškosios socialinės politinės minties teorijų (krikščioniško solidarizmo, organiškos visuomenės, korporatyvizmo) percepcija.

2 Tema. Profesionaliosios lietuvių katalikų socialinės politinės minties susiformavimas ir raiška.

Profesionalių katalikų sociologų kadro gausėjimas. Nagrinėjamos socialinės politinės problematikos pobūdis ir jos kaita. Katalikų socialinės politinės minties

sklaida per spaudą, švietimo įstaigas ir katalikiškąsias organizacijas.

3 Tema. Valstybės ir Bažnyčios santykių samprata.

Bažnyčia ir valstybė. Bažnyčios ir valstybės abipusiai įsipareigojimai ir jų vykdymas. Bažnyčios ir valstybės bendradarbiavimo įvairiose srityse pagrindimas. Katalikų dalyvavimo visuomeniniame ir politiniame gyvenime būtinumas. Bažnyčia ir partija.

4 Tema. Socialinių politinių sistemų vertinimas.

Pažiūra į autoritarinį valdymą Lietuvoje. Autoritarinis valdymas krikščioniškosios demokratijos požiūriu. Autoritarinio valdymo kritika. Totalistinių valstybės valdymo formų kritika. Fašistinio pobūdžio valstybės kritika. Valstybės ir individo santykis. Stalininio socializmo valstybės vertinimas.

5 Tema. Ateities valstybės socialinės politinės organizacijos modeliai.

“Naujojo humanizmo” visuomenės modelis (P.Jakas). “Naujojo humanizmo” visuomenė kaip tautos ūkio ir pažangios visuomenės santvarkos idealas. “Naujojo humanizmo” visuomenės sutvarkymo ekonominiai pagrindai. “Organiškosios valstybės” modelis (A.Maceina, S.Šalkauskis). “Organiškosios valstybės” funkcionavimo ekonominiai pagrindai. Valstybės valdymas ir jos politinių institutų veiklos efektyvumo užtikrinimas. “Pilnutinės demokratijos” įgyvendinimas (S.Šalkauskis). “Naujosios santvarkos” modelis (F.Kemėšis). Demokratijos įgyvendinimas politiniame gyvenime. Demokratijos įgyvendinimas socialiniame gyvenime. Skelbtieji valstybės ir visuomenės gyvenimo sutvarkymo modeliai dabarties lietuvių katalikų socialinės politinės minties ir praktikos kontekste.

Šaltiniai ir literatūra

1. Ambrozaitis R. Asmuo ir visybė Othmaro Spanno universalinėj sociologijoj. // LKMA Suvažiavimo darbai, T.1. 1933, Kaunas, p.433-451
2. Dielininkaitis Pr. Korporacinė santvarka. Jos supratimas, bandymai realizuoti ir du pagrindiniai tipai. //LKMA Suvažiavimo darbai, T.2. 1936, Kaunas, p.336-359
3. Dielininkaitis Pr. Pijus XI ir socialinė katalikų doktrina. - Pijus XI. Aktualieji katalikų gyvenimo ir pasaulėžiūros klausimai pagal Pijaus XI gyvenimo ir jo raštų mokslą. Marijampolė, 1937, p.176-215
4. Dovydaitis Pr. Krikščioniškojo solidarizmo social-ekonominė sistema. H.Pešo gyvenimo kūrinių keliais bruožais paminint // Logos, 1927, Nr.1., p.83-91
5. Gustainis V. Socialinis klausimas ir eugenika //Naujoji romuva, 1937, Nr.8, p.176-177
6. Eretas J. Stasys Šalkauskis. Brooklyn. N-9. 1960
7. Jakas P. Socialinė krikščionybė. Kaunas, 1939
8. Jakas P. Žmogus tarp žmonių arba Naujasis humanizmas. Kaunas, 1940, Kn.1
9. Keliuotis J. Į naują visuomenę. // Naujoji romuva, 1937, Nr.37-38, p.657-661

10. Maceina A. Socialinis teisingumas. Kapitalizmo žlugimas ir naujos santvarkos susikūrimo pagrindai. Kaunas, 1938
11. Maceina A. Buržuazijos žlugimas. Kaunas, 1940
12. Reinyš M. Rasizmo problema. Kaunas, 1939
13. Reinyš M. Katalikybė ir politika - III lietuvių katalikų kongreso darbai. Kaunas, 1924, p.74-81
14. Tamošaitis I. Fašizmas // Vairas, 1933, Nr.4, p.439-445
15. Staugaitis J. Valstybė ir bažnyčia. Kaunas, 1925
16. Staugaitis J. Mūsų politinės partijos ir ko jos nori. Kaunas, 1923
17. Šalkauskis S. Ideologiniai dabarties krizių pagrindai ir katalikiškoji pasaulėžiūra // LKMA Suvažiavimo darbai, Kaunas, 1937, T.2., p.45-80
18. Šultė S. Žmogaus ir piliečio teisių pareiškimas. Kaunas, 1921
19. Valančius G. Tautinės minties raida ir Liso tautybės principas // Vairas, 1933, Nr. 11, p. 317-327

Lietuvos išėivijos istorija

Programa
Sudarė D.Žiugždienė

Vykstant lietuvių emigracijai, į užsienį persikėlė apie ketvirtadalis tautos. Gausi emigracija prisidėjo prie tautinio išsivaduojamojo judėjimo, padėjo formuotis lietuvių tautai, turėjo įtakos krašto kultūrai. Taip pat ji lėmė kai kurių lietuvių politinių partijų programų nuostatas, veikė ir krašto ekonominį gyvenimą. Nemaža kultūros vertybių buvo sukurta būtent emigracijoje.

Lietuvos išėivijos istorijos kurso tikslas ir yra apžvelgti Lietuvos ir išėivijos ryšius, istoriškai susiklosčiusias ekonomines, socialines ir politines lietuvių emigracijos priežastis, emigracijos centrų susikūrimą, emigracijos raidą bei jos kryptis.

1 tema. Tautinių mažumų teisės ir pareigos.

Tautinės mažumos apbrėžimas. Lietuvos Respublikos Konstitucija, įstatymai, teisės aktai bei normos, tarptautiniai dokumentai, reglamentuojantys tautinių mažumų teises.

Išėivybės ir Emigracijos įstatymai nepriklausomoje Lietuvoje.

2 tema. Emigracija ir jos priežastys.

Sąvokos emigracija ir imigracija, jų tarpusavio ryšys. Galimos emigracijos priežastys.

Emigracijos pradžia iš Lietuvos ir jos kryptys. Pavieniai emigrantai 17 -18 a.

3 tema. Masinės emigracijos pradžia iš Lietuvos ir jos priežastys XIX a. pab. - XX a. pradžia.

Ekonominės, socialinės, politinės emigracijos iš Lietuvos priežastys. Trumpa Lietuvos ūkio apžvalga. Nacionalinio išsivaduojamojo judėjimo pradžia. Emigracijos kryptys.

Pirmosios lietuviškos-lenkiškos kolonijos JAV.

4 tema. Nacionalinis ir politinis lietuvių apsisprendimas emigracijoje.

Atsiskyrimas nuo lenkų. Pirmosios lietuviškos organizacijos išėivijoje. Lietuviškos spaudos užuomazgos, pirmieji laikraščiai ir spaustuės.

Imigrantų tautinės savimonės stiprėjimas. Įžymiųjų Lietuvos nacionalinio išsivaduojamojo judėjimo vadovų veikla JAV.

Ideologinių išėivijos srovių susiformavimas XX-ojo a. pradžioje.

5 tema. Tarpukario emigracija iš Lietuvos.

Emigracijos kryptys, jos esminė priežastis. Nepriklausomos Lietuvos vyriausybės politika naujos masinės emigracijos atžvilgiu.

Kolonizacijos planai. A.Smetonos valstybės modelis ir išėivija.

6 tema. Politinė emigracija.

Politiniai įvykiai Lietuvoje ir pasaulyje, sąlygoję trečiąją emigracijos bangą iš Lietuvos.

Sąvokų - repatriacija, deportacija, DP - aiškinimas per Lietuvos politinių įvykių prizmę.

Politinė, tautinė, kultūrinė ir švietimo veikla pabėgėlių stovyklose sąjungininkų zonoje (DP).

7 tema. Amerikos lietuvių taryba (ALT).

JAV lietuvių išeivijos politinė veikla po pirmosios Lietuvos okupacijos.

ALT-o struktūra, tikslai ir uždaviniai.

8 tema. Bendras Amerikos lietuvių fondas (BALFAS).

BALF-o sukūrimas. Jo šalpos bei politinė veikla. Kitų tarptautinių organizacijų susikūrimas bei jų parama pabėgėliams iš Lietuvos, Latvijos ir Estijos.

9 tema. Pasaulio lietuvių bendruomenė.

PLB susikūrimas, struktūra ir tikslai. Pasaulio lietuvių bendruomenės struktūros ir uždavinių pasikeitimas Lietuvai atkūrus nepriklausomybę.

Lietuvos Respublikos valstybinės institucijos, koordinuojančios darbą su išeivija.

10 tema. Kultūrinis gyvenimas išeivijoje.

Literatūrinis palikimas, Santaros-Šviesos tikslai, iškiliausieji jos veikėjai, spauda. Mokslas ir švietimas išeivijoje.

Šaltiniai ir literatūra

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija. V., 1992.
2. Lietuvos Respublikos tautinių mažumų įstatymas.
3. Lietuvos Respublikos pilietybės įstatymas.
4. Lietuvos Respublikos išeivybės įstatymas. K., 1922.
5. Lietuvos Respublikos emigracijos įstatymas. K., 1929.
6. Lietuvos Respublikos teisiniai aktai. Pilietybė, emigracija, imigracija, užsieniečių teisinė padėtis. V., 1992.
7. Lietuvos valstybės Konstitucijos. V., 1989.
8. Tautinės mažumos Respublikoje. V., 1992.
9. Žmogaus teisės Lietuvoje Teoriniai ir praktiniai aspektai. V., 1996.
10. Žmogaus teisės. Mažumų teisės. Tarptautinių dokumentų rinkinys. V., 1996.
11. Ambrose A. Čikagos lietuvių istorija. Chicago, 1969.
12. Michelsonas S. Lietuvių išeivija Amerikoje (1868 -1961). Boston, 1961.
13. Kučas A. Amerikos lietuvių istorija. Boston, 1971.
14. Račkauskas V.K. Amerika. New York, 1915.
15. Simutis A. Pasaulio lietuvių žinynas. New York, 1958.

16. Jučas M., Mulevičius L., Tyla A. Lietuvos valstiečių judėjimas 1861-1914 metais. V., 1975.
17. Eidintas A. Lietuvių kolumbai. V., 1993.
18. Truska L. Emigracija iš Lietuvos 1868-1914 metais. Lietuvos TSR MA darbai. A Serija. 1961. T.1.
19. Vaitiekūnas S. Lietuvių emigracija į JAV XIX a. antroje - XX a. pirmoje pusėje. LTSR aukštųjų mokyklų mokslo darbai. Ekonomika. 1979 T.12. Sąs. 1.
20. Ulevičius P. Pietų Amerikos lietuviai. V., 1960.
21. Kapočius L. Senoji išeivija ir Lietuva. V., 1981.
22. Susivienijimo lietuvių Amerikoje istorija. New York. 1915.
23. Ruseckas P. Pasaulio lietuviai. K., 1935.
24. Ruseckas P. Užsienio lietuviai. K., 1934.
25. Šliūpas J. Rinktiniai raštai. V., 1977.

Sociologijos istorija

Programa

Sudarė doc.dr. V.Senkus

Kurso tikslas - apžvelgti klasikinės sociologijos formavimąsi ir raidą (XIXa.pab.-XX a.pr.), sociologijos kūrėjų ir klasikų teorijas bei jų vietą sociologijos sistemoje.

1 tema. Nuo socialinės filosofijos prie sociologijos.

Socialinės ir teorinės sociologijos prielaidos. Sociologinės minties raidos pakopos. Socialinė filosofija ir sociologija. Socialinė filosofija ir teorinė sociologija. Fragmentiškai aptariama šiuolaikinė sociologija, sudaranti atskirą programą tolesnėse studijose.

2 tema. Ogiustas Kontas (Comte). Sociologijos pradžia.

Pozityvizmas. Pozityvaus visuomenės mokslo (sociologijos) projektas. Sociokratija.

3 tema. Evoliucinė-organinė sociologijos .

Herberto Spenserio (Spencer) sociologijos sistema. Natūralizmas. Organicizmas. Socialinis darvinizmas. Liudvigas Gumplovičius. Gustavas Ratzenhoferis. Sociologinės karo teorijos. Rasinė antropologinė kryptis. Demografinė kryptis. Geografinė kryptis. Mechanizmo kryptis. Fizilalizmo kryptis.

4 tema. Psichologinė sociologija.

Psichologinės koncepcijos Vakarų Europos sociologijoje. Evoliucinė-psichologinė kryptis JAV sociologijoje. Tautų psichologijų. Minios psichologija. Psichologizmas. Instinktyvizmas. Psichologinės kultūrinės teorijos. Biheviorizmas. Psichoanalizė. Socialinė psichologija.

5 tema. Sociologizmas.

Sociologizmo pradininkai. Emilio Diurkheimo sociologijos sistema. Socialinis faktas. Socialinė morfologija. Socialinis solidarumas.

6 tema. Formalioji sociologija.

Antipozityvizmas. Ferdinandas Tionisas. Vokiečių sociologijos pradžia. Formaliosios sociologijos idėjos. Georgas Zimelis. Formaliosios sociologijos kūrėjas.

7 tema. M. Veberio sociologijos sistema.

M.Veberio sociologinio pažinimo metodologija. Supratimo sociologija. Politikos sociologija. Religijos sociologija. M.Veberis ir Vokietijos sociologijos raidos tendencijos.

8 tema. Marksizmo sociologija.

Socialinė ekonominė kapitalizmo analizė. Sociologija ir ekonomika. Marksistinės sociologijos dviprasmybės.

9 tema. Empirinė sociologija.

Čikagos sociologijos mokykla. Hotorno eksperimentas ir industrinės sociologijos formavimasis. Vokietijos industrinės sociologijos raidos bruožai.

10 tema. V.Pareto sociologijos sistema.

V.Pareto sociologijos sistemos savitumas. "Bendrosios sociologijos traktatas", "Socialistinės sistemos". Elito kaitos teorija.

11 tema. F.Znanieckio humanistinė sociologija.

Znanieckio sociologinės aspiracijos. Znanieckio kultūralizmas. Sociologija ir kultūros mokslai

12 tema. Integralinė P.Sorokino sociologija.

Sociologijos, struktūra. Reformų ir revoliucijos sociologija. Socialinė stratifikacija ir mobilumas. Sociokultūrinė dinamika. Sorokinas ir dabartis.

13 tema. Pagrindinės šiuolaikinės sociologijos srovės ir kryptys.

Empirinė sociologija. Struktūrinis funkcionalizmas. Konfliktologija. Fenomenologija. Neofunkcionalizmas.

14 tema. Sociologija Lietuvoje.

Raidos bruožai. Sociologijos vadovėliai. K.Šaulio "Sociologija". A.Janulaičio autorizuotas L.Gumplovičiaus "Sociologijos pagrindų" vertimas. K.Paltaroko "Socialis klausimas". P.Leono "Sociologija". M.Riomerio sociologinė mintis. Pilietinės visuomenės koncepcija. Šiuolaikinės sociologijos kryptys ir tyrimai.

Šaltiniai ir literatūra

1. Aron R. *Etapy razvitija sociologičeskoj mysli.* - Moskva, Progress - Univers, 1992. - 608p.
2. Barazgova E.S. *Amerikanskaja sociologija: tradicii i sovremennostj. Kurs lekcij.* - Ekaterinburg, Biškek, 1997. - 176p.
3. Bekker G., Boskov A. *Sovremennaja sociologičeskaja teorija v ee preemstvennosti i izmenenii.* - Moskva, Inostrannaja literatura, 1961. - 905p.
4. Berger P.L. *Sociologija.* - Kaunas, Litera, 1995.- 195 p.
5. Bottomore T., Nisbet R. *A history of sociological analysis.* - New York, Basic Books Inc., Publishers, 1978. - 717p.
6. Elsukov A.N., Babosov E.M., Gricanov A.A. i dr. *Istorija sociologii: Učeb. posobie.* - Minsk, Vyšėišaja škola, 1993. - 319p.
7. Gromov I., Mackevič A., Semenov V. *Zapadnaja sociologija.* - S.-Pb., 1997, - 372p.
8. Gumpłowicz L. *Sociologijos pagrindai.* - Kaunas, 1929. - p. 1-92.
9. *Istorija buržuaznoj siciologii 19 - načala 20 veka.* - Moskva, Nauka, 1979. - 344p.
10. *Istorija buržuaznoj siciologii pervoj poloviny 20 veka.* - Moskva, Nauka, 1979. - 306p.

11. Jonas F. *Histoire de la sociologie des lumières à la théorie du social*. - Paris, Larousse, 1980. - 502p.
12. Kont O. *Obščii obzor pozitivizma. Vyp.5*. - S.-Pb., Brokgauz - Efron, 1913. - 200p.
13. Kont O. *Položiteljnaja filosofija. Izloženie i issledovanie T.T.Ljuisa i D.S.Millja*. - S.-Pb., 1867. - 437p.
14. *Kulturologija. XX vek: Antologija*. - Moskva, Jurist, 1995. - 703p.
15. Mancheim K. *Diagnoz našego vremeni*. - Moskva, Jurist, 1994. - 700p.
16. Mauss M. *Socijologia i antropologija*. - Warszawa, PWN, 1973. - 882p.
17. Leonas P. *Socijologija*. - V.: Pozicija, 1995. - p. 36-65.
18. Patrušev A.I. *Raskoldovanyj mir Maksa Vebera*. - Moskva, Izd-vo MGU, 1992. - 208p.
19. Paltarokas K. *Socialis klausimas*. - Kaunas, 1921. - 308p.
20. Pareto W. *Uczucia i dzialania. Fragmenty socjologiczne*. - Warszawa, PWN, 1994. - 361 p.
21. *Psichoanaliz i kultura. Izbrannye trudy Karen Chorni i Ericha Fromma*. - Moskva, Jurist, 1995. - 623p.
22. Gaidenko P.P., Davydov Ju.N. *Istorija i racionalnostj. Socijologija Maksa Vebera i veberovskij renesans*. - Moskva, 1991. - 367p.
23. Scaf L. *Veržiantis iš geležinio narvo. Max Weber ir moderniosios sociologijos atsi-radimas*. - V.: Pradai, 1995. - 388p.
24. Šaulys K. *Socijologija. Trumpas to mokslo rankvedėlis*. - Kaunas, 1910. - 92p.
25. Sorokin P.A. *Človek, civilizacija, obščestvo*. - Moskva, Politizdat, 1992. - 540p.
26. *Sovremennaja socialnaja teorija: Burdže, Giddens, Chabermas. Učeb. posobie*. - Novosibirsk, 1995. - 120p.
27. Szczepański J. *Socjologia. Rozwój problematyki i metod*. - Warszawa: PWN, 1967. - 414p.
28. Terner Dž. *Struktura sociologičeskoj teorii*. - Moskva, Progress, 1985. - 475p.
29. Troškina V.P. *Sociologičeskaja koncepcija O.Konta*. - Moskva, Izd. MGU, 1984. - 72p.
30. Veber M. *Izbrannoe. Obraz obščestva*. - Moskva, Jurist, 1994. - 702p.
31. Veber M. *Izbrannye proizvedenija. Per. s nem.* - Moskva, Progress, 1990. - 805p.
32. *Współczesne teorie wymiany społecznej: Zbior tekstów*. - Warszawa, PWN, 1992. - 492p.
33. Zimmelj G. *Izbrannoe. T.1. Filosofija kultury. T.2. Sozercanie žizni*. - Moskva, Jurist, 1996. - -670, 607p.
34. Znaniiecki F. *Nauki o kulturze. Narodziny i rozwój*. - Warszawa, PWN, 1992. - 427p.

Sociologijos įvadas

Programa

Sudarė dr.V.Dumbliauskas

Kurso tikslas - supažindinti su sociologijos pagrindais: sociologiniu požiūriu į visuomenę, pagrindinėmis sociologijos sritimis. Kursą sudaro penkios dalys: 1)sociologijos pagrindai, 2)visuomenės pagrindai, 3)socialinė nelygybė, 4)socialiniai institutai, 5)socialiniai pokyčiai.

I. Sociologijos pagrindai

1 tema. Sociologija

Sociologijos apibrėžimas, ištakos ir atsiradimas. Sociologijos pradininkai: A.Comte, K.Marx, H.Spencer, E.Durkheim, M.Weber. Sociologija ir kiti socialiniai mokslai. Sociologija ir visuomenės poreikiai: akademinė ir taikomoji sociologija. Sociologijos lygiai: makro ir mikro. Makrosociologinės paradigmos (struktūrinis funkcionalizmas, konflikto teorija). Mikrosociologinės paradigmos (simbolinis interakcionizmas, etnometodologija).

2 tema. Sociologinis tyrimas

Teorijos ir empirijos santykis. Empirinė sociologija. Sociologinio tyrimo programa, planas. Tyrimo etapai: problemos iškėlimas, literatūros apžvalga, hipotezės formulavimas, duomenų rinkimas ir analizė, rezultatų apibendrinimas, išvados. Tyrimo metodai: dokumentų analizė, stebėjimas, apklausa, eksperimentas, lyginamasis tyrimas. Tyrimo etika. Moksliskumo ir sociologo vertybinių orientacijų santykis.

II. Visuomenės pagrindai

3 tema. Kultūra

Kultūros samprata. Kultūra ir visuomenė. Socializacinė ir kontrolinė kultūros funkcijos. Kultūrinė atranka. Kultūros elementai: simboliai, kalba, vertybės, normos, sankcijos. Kultūrų vienovė ir įvairovė: kultūrinės universalijos, etnocentrizmas, kultūrinis reliatyvizmas. Subkultūra ir kontrkultūra.

4 tema. Socializacija

Socializacijos samprata. Biologinis ir kultūrinis socializacijos kontekstas. Asmenybės tapsmo teorijos (Z.Freud, G.H.Mead, Ch.H.Cooley, J.Piaget). Socializacijos tipai: pirminė, išankstinė, resocializacija, vaidmenų kaita. Socializacijos institutai: šeima, bendraamžių grupės, mokykla, žiniasklaidos priemonės.

5 tema. Socialinė struktūra

Socialinės struktūros samprata ir elementai. Socialinė padėtis: gauta, įgyta, pa-

grindinė. Socialinis vaidmuo: lūkesčiai ir elgesys, vaidmenų rinkinys, vaidmens įtampa, vaidmenų konfliktas. Socialinė grupė. Socialinis institutas.

6 tema. Grupės ir organizacijos

Grupės samprata. Grupės bruožai ir elementai. Grupių klasifikavimas: pirminės ir antrinės, instrumentinės ir ekspresyvinės, mažos ir didelės, “mūsų” ir “jų” grupės. Grupės vidiniai procesai.

Organizacijos samprata. Organizacijų klasifikavimas. Tradicinės ir biurokratinės organizacijos. Biurokratijos bruožai (pagal M.Weber).

7 tema. Deviacija ir socialinė kontrolė

Deviacijos samprata. Deviacija ir konformizmas. Deviacijos pasekmės: neigiamos ir teigiamos. Deviacijos priežasčių aiškinimai: biologinis, psichologinis, sociologinis. Sociologiniai aiškinimai: anomijos teorija, kultūrologinis, etikečių “klijavimo” teorija. Deviacijos procesas ir jo etapai. Nusikalstamumas ir jo tipai.

Socialinė kontrolė: formalioji ir neformalioji.

III. Socialinė nelygybė

8 tema. Socialinė stratifikacija

Socialinės nelygybės ir stratifikacijos samprata. Stratifikacijos sistemos: vergovė, kastos, luomai, klasės. Stratifikacijos teorijos (K.Marx, M.Weber). Klasės šiuolaikinėje vakarietiškoje visuomenėje. Klasė ir gyvenimo būdas. Socialinis mobilumas: vertikalusis ir horizontalusis.

9 tema. Lytis ir nelygybė

Lyčių stratifikacijos samprata. Lytis: biologiniai požymiai ir jos suvokimas. Moteriškumo ir vyriškumo kultūriniai vaizdiniai. Socializacija pagal lytį: procesas, diskriminacijos apraiškos. Lyčių socialiniai vaidmenys, jų kultūrinis sąlygotumas. Tradiciniai vaidmenys ir jų kaita. Vaidmenų diferenciacija ir jos aiškinimai. Lyčių nelygybė. Feminizmas.

10 tema. Amžius ir nelygybė

Amžiaus samprata: biologinis ir socialinis amžius. Gyvenimo ciklas: gyvenimo etapų socialinis sąlygotumas, perėjimo apeigos. Pagrindiniai gyvenimo etapai: vaikystė, jaunystė, branda, senatvė. Amžius ir socialinė struktūra: socialinių padėčių priklausomybė nuo amžiaus, amžiaus normos socialiniams vaidmenims. Senatvės problemos.

11 tema. Rasė ir etniškumas

Rasinė grupė. Etninė grupė. Tautinė mažuma, jos sąveikos su dauguma būdai: pliuralizmas, segregacija, asimiliacija, anihiliacija. Tautinių santykių prietarai, neigiami nusistatymai.

IV. Socialiniai institutai

12 tema. Šeima

Šeimos samprata. Šeimos struktūra ir funkcijos. Santuoka ir jos formos. Nesantuokinės sąjungos. Santuokos sėkmės ir tvirtumo problemos. Ištuoka: motyvai, priežastys, pasekmės. Pakartotinė santuoka. Giminytė: kraujo ir vedybinė, tiesioji ir šalutinė, aukštesnė ir žemesnė. Šeimos vidaus gyvenimas: komunikacija ir valdžia, žmonos-motinos ir vyro-tėvo vaidmenys, vaikų auklėjimas, buitinis, laisvalaikis.

13 tema. Religija

Religijos samprata. Religijos elementai ir funkcijos. Religijų tipai (pagal M. Weber, R. Bellah, M. Malherbe). Religinių organizacijų formos: bažnyčia, sekta, denominacija, kultas. Religijos raidos tendencijos: sekuliarizacija, ekumenizmas. Nebažnytinis religingumas.

14 tema. Išsimokslinimas

Išsimokslinimo samprata ir funkcijos. Šiuolaikinio išsimokslinimo prielaidos: pramoninė ir demokratinė revoliucijos. Išsimokslinimo organizavimas. Išsimokslinimas ir socialinė stratifikacija: socialinė klasė, lytis, socialinis mobilumas.

15 tema. Ekonomika

Ekonomikos samprata. Ekonominių sistemų istorinės formos: ikiindustrinė, industrinė, poindustrinė visuomenės. Šiuolaikinių visuomenių ekonominės sistemos: kapitalizmas, socializmas. Pasaulinė ekonomika, jos internacionalizavimas ir problemos. Darbo samprata. Socialinis darbo organizavimas (darbo pasidalijimas). Pasitenkinimas darbu ir jo pokyčiai. Bedarbystė.

16 tema. Politika

Politikos samprata. Politinės galios pasiskirstymas visuomenėje: elitistinis ir pliuralistinis modeliai. Politinė valdžia ir jos tipai: tradicinė, charizmatinė, racionali. Valstybė ir jos elementai. Politiniai režimai: demokratinis, autoritarinis, totalitarinis. Socialinis politikos kontekstas: politinė kultūra, politinis dalyvavimas. Konvencionalaus ir nekonvencionalaus politinio dalyvavimo formos.

V. Socialiniai pokyčiai

17 tema. Demografiniai procesai

Demografinių duomenų šaltiniai: statistika, gyventojų surašymai. Gyventojų sudėtis ir jos kriterijai: lytis, amžius, gyvenamoji vieta, šeimyninė padėtis, kilmė. Gyventojų dinamika ir jos veiksniai: gimstamumas, mirtingumas, migracija. Demografinės teorijos.

18 tema. Kolektyvinis elgesys ir socialiniai judėjimai

Kolektyvinio elgesio samprata ir formos: išsklaidytas, koncentruotas, socialiniai judėjimai. Išsklaidytas kolektyvinis elgesys: mada, viešoji nuomonė, gandas,

panika. Koncentruotas kolektyvinis elgesys (minia): minios tipai, bruožai, dinamiškos fazės. Socialinių judėjimų klasifikavimas ir raidos etapai.

19 tema. Socialiniai pokyčiai

Socialinių pokyčių samprata ir šaltiniai: gyventojai, gamta, mokslas ir technologija, naujovių plitimas, socialiniai konfliktai. Socialinių pokyčių teorijos: evoliucionizmas, ciklizmas, funkcionalizmas, konflikto teorija. Modernizacija: turinys, stimulai, kliūtys. Raidos teorijos: konvergencijos teorija, priklausomybės teorija, pasaulinės sistemos teorija.

Literatūra

1. Berger P. *Sociologija: humanistinis požiūris*. - Kaunas, 1995.
2. Broom L., Bonjean Ch., Broom D. *Sociologija: esminiai tekstai ir pavyzdžiai* - Kaunas, 1992.
3. Giddens A. *Sociology*. - Polity Press, 1997.
4. Hague R., Harrop M., Breslin S. *Comparative Government and Politics: An Introduction*. - McMillan, 1992.
5. Hess B., Markson E., Stein P. *Sociology*. - New York, 1991.
6. *Kultūros prigimtis*. - Vilnius, 1992.
7. Leonavičius J. *Sociologijos žodynas*. - Vilnius, 1993.
8. Light D., Keller S., Calhoun C. *Sociology*. - New York, 1989.
9. Macionis J. *Sociology*. - Prentice Hall, 1989.
10. Malherbe M. *Les religions de l'humanité*. - Paris, 1992.
11. Perrucci R., Knudsen D. *Sociology*. - West Publishing Company, 1983.
12. Schaefer R., Lamm R. *Sociology*. - McGraw-Hill, 1992.
13. Smelser N. *Sociology*. - Prentice Hall, 1988.
14. *Sovremennaja zapadnaja sociologija: slovarj*. - Moskva, 1990.
15. Spencer M. *Foundations of Modern Sociology*. - Prentice Hall, 1985.
16. Szczepanski J. *Elementarne pojęcia socjologii*. - Warszawa, 1965.
17. Vander Zanden J. *The Social Experience: An Introduction to Sociology*. - McGraw-Hill, 1990.

Socialinė organizacija

Programa

Sudarė habil.dr.prof. R.Grigas

Pateikiamas socialinės organizacijos bendrateorinis supratimas, pagrindinės sąvokos, šios disciplinos struktūra ir jos vieta ne tik sociologijoje, bet ir jos sąsajos su gretutiniais mokslais.

Bendroji socialinės organizacijos konstrukcija siejama su lietuvių tauta, aiškinantis ir kritiškai įvertinant svarbiausių etnosociumo segmentų dabartinę būklę. Tuo dėstomai disciplinai suteikiamas ne tik pažintinis, bet ir ugdomasis kryptingumas.

1 tema. Socialinės organizacijos supratimas ir pagrindinės sąvokos.

Pateikiamas sociologinis socialinės organizacijos supratimas, pagrindinės sąvokos, sąsajos su gretutiniais mokslais, jos vaidmuo ir vieta socialinės realybės pažinime. Pateikiamas supratimas apie šios disciplinos taikymo analizuojant bei konstruojant tautos (lietuvių) organizaciją.

2 Tema. Socialinės organizacijos struktūra.

Pateikiami pagrindiniai socialinės organizacijos struktūrinimo aspektai: formalioji ir neformalioji struktūra, akivaizdžioji ir latentinė, “modulinė” ir “normatyvinė” ir pan. Pateikiamas socialinės organizacijos lygių supratimas.

3 Tema. Socialiniai dariniai ir procesai.

Pateikiamas supratimas apie socialinę-psichinę jungtį, socialinius ryšius ir santykius, apie socialinę integraciją ir diferenciaciją, apie socialinę sąveiką ir atlygį. Išskirtinis dėmesys skiriamas socialinės kontrolės (formaliosios ir neformaliosios, jų santykiui) sistemai.

4 Tema. Socialiniai tikslai.

Pagrindinis sociumo funkcionavimo ir egzistencijos tikslas. Pagrindinio tikslo siekimo prielaidos. Subtikslai ir jų struktūra. Tikslų įgyvendinimo sąlygos ir jų deformacijos.

5 Tema. Socialiniai institutai.

Pagrindiniai socialiniai institutai ir jų sociologinė charakteristika: šeima, mokykla, bažnyčia, įmonė, savivaldybė, valstybinės įstaigos, nevyriausybinės organizacijos ir kt. Gemeinschaft ir Gesellschaft tipų socialinė organizacija ir jų sociologinė charakteristika.

6 Tema. Socialinės grupės ir sluoksniai.

Socialinių grupių ir sluoksnių klasifikacija, jų sociologinė charakteristika. Socialinių grupių mobilumas, statusas (padėtis) ir vaidmuo. Socialinių grupių sąveika: funkcinis ir konfliktinis modeliai. “Užribio” klasė ir jos sociologinė charakteristika.

7 Tema. Socialinės organizacijos įtampų laukai.

Sociologinė socialinės įtampos laukų interpretacija. Socialinių įtampų klasės ir jų struktūra. Įtampų pasireiškimo Lietuvoje charakteristika. Socialinės įtampos ir vadybinė kultūra.

8 Tema. Modernizacijos įtaka socialinei organizacijai.

Modernizacijos šešėliniai palydovai ir jų sociologinė charakteristika. Supranacionalizmo evoliucija ir jo santykis su nacionalizmu (tautiškumu). Kultūros modularizmas ir jos normatyviškumo problema.

9 Tema. Tautos socialinė organizacija ir jos tipai.

Socialinės realybės konstravimo sociologinė interpretacija. Tautos socialinės organizacijos tipų klasifikacija ir jos pagrindimas. Etnocentristinis, prisitaikantis egzistencijos, deformuotos sąviteigos, irstantis (entropinis), supranacionalinis ir palingenezinis tipai. Tipų pasireiškimo Lietuvoje bruožai.

10 Tema. Valstybės socialinė organizacija ir jos tipai.

Valstybės socialinės organizacijos sociologinė interpretacija. Valstybės socialinės organizacijos tipai : voliuntaristinis (centralizuotas), liberalistinis (decentralizuotas), marginalinis (dezorientuotas) ir komunitarinis (palingenezinis). Tipų sociologinė charakteristika.

Šaltiniai ir literatūra

1. L.Broom, Ch.M.Bonjean, D.H. Broom. Sociologija. Littera universitatis Vytauti Magni. 1992.
2. Ralf Dahrendorf. Modernusis socialinis konfliktas. Vilnius, ALK, 1996.
3. Romualdas Grigas. Tautos likimas. Vilnius, Rosma, 1995.
4. Vytautas Kavolis. Žmogus istorijoje. Vilnius, Vaga, 1994.
5. Giles H., Burgess. Industrial organization. New Jersey, 1989.
6. David Osborne and Ted Gaebler. Reinventing government. 1993.
7. Romualdas Grigas. Įmonės socialinė organizacija ir jos funkcijos. Vilnius, "Mintis", 1980 (rusų k.).
8. Romualdas Grigas. Tautos funkcionavimas ir sąviteiga istorijos ir civilizacijos erdvėje. - Lietuvos Mokslas, 1996, IV tomas, 11 knyga.

Kultūros sociologija

Programa

Sudarė habil.dr.prof. L.Melnikas

Kurso paskirtis - supažindinti su kultūros sociologijos principais, sąvokomis, teorijomis. Iškeliamos aktualios problemos, aptariami kultūros raidos dėsningumai, diskutuojamos šiuolaikinės kultūros tendencijos bei apraiškos. Siekiama formuoti kultūros reiškinių vertinimo kriterijus bei kaupti vertinimo patirtį.

1 tema. Kultūros sociologijos objektas ir uždaviniai.

Kurso bendrieji tikslai ir ypatumai. Kurso struktūra. Temų išdėstymo logika. Pagrindinės sąvokos. Mokslo metodai.

2 tema. Kultūros fenomenas.

Kultūros samprata. Žmogus kaip kultūros subjektas ir objektas. Kultūra kaip sistema, jos struktūra ir komponentai. Subkultūros. Konstruktūra. Kultūra ir civilizacija. Mitas. Simbolis. Ritualas. Žaidimas.

3 tema. Socialiniai kultūros mechanizmai .

Socialinės kultūros determinantės. Kultūra kaip individo įprasminimas pasaulio modelis. Kultūra kaip individo įprastas socialinių santykių modelis. Kultūrinė vertybė, vertybinė orientacija, vertinimas.

4 tema. Kultūra ir gyvenimo būdas.

Kultūrinis patyrimas. Prigimtis ir auklėjimas. Mentalitetas. Kultūriniai poreikiai ir interesai. Normos, sankcijos. Kultūrinė veikla ir jos motyvacijos.

5 tema. Kultūra ir politika.

Asmenybė ir visuomenė. Jėga ir valdžia. Demokratinė kultūra. Kultūra ir totalitarizmas. Minia ir minios reakcija. Viešojo nuomonė. Žiniasklaida. Politinė kultūra.

6 tema. Kultūra ir menas.

Meno kultūra. Kultūra ir menas kaip žmogaus saviraiškos formos. Meninė veikla. Kūryba, kūrybinė krizė, negalia. Meninė komunikacija, meno recepcija. Kolektyvas ir kūryba.

7 tema. Miesto kultūra.

Kultūra ir urbanizacija. Kultūros industrializacija Masių kultūra. Elito kultūra. Laisvalaikis. Vieniškumo ekzaltacija. Asocialūs reiškiniai.

8 tema. Kaimo kultūra.

Tradicinės vertybės. Kultūra ir gamta. Archainis gyvenimo būdas. Tradicija ir pseudotradicija. Gamtos socializacija.

9 tema. Kultūros dinamika.

Kultūros energetika. Kultūros evoliucija. Kultūros kintamumas. Kultūros no-

vacijos ir mąstymo inertiškumas. Kultūros kataklizmai. Žmogaus gyvenimas ir kultūros ciklai.

10 tema. Kultūros ekologija.

Kultūros ekologijos samprata. Kultūriniai kraštovaizdžiai. Ekologinis imperatyvas. Kultūrinė adaptacija. Ekologinė niša. Kultūros humanizavimas.

11 tema. XX a. kultūra.

Istorijos kataklizmai ir kultūra. Vertybių pervertinimas. Kultūros nihilizmas. Kultūros reliatyvizmas. Kultūros globalizavimas. Informacinė revoliucija. Kultūros universalizacija ir unifikacija.

12 tema. Kultūros sociologijos mokslo raida Lietuvoje.

Kultūros sociologijos mokslo raidos Lietuvoje istorinė apžvalga. Kultūros sociologijos idėjų Lietuvoje puoselėtojai (Vydūnas, Maceina, Šalkauskis, Karsavinas, Sezemanas ir kt.).Šiuolaikinis kultūros sociologijos mokslas Lietuvoje.

Šaltiniai ir literatūra

1. Adorno T. Einleitung in die Musiksoziologie. - Frankfurt am Main, 1962.
2. Andrijauskas A. Grožis ir menas. - Vilnius, 1996.
3. Arendt H. Tarp praeities ir ateities. - Vilnius, 1995.
4. Aspekte der Kultursoziologie, Hrsg. J. Stagl. - Berlin, 1982.
5. Berger P.L. Sociologija. - Kaunas, 1995.
6. Dahrenhof R. Modernusis socialinis konfliktas. - Vilnius, 1996.
7. Donskis L. Moderniosios kultūros filosofijos metmenys. - Vilnius, 1993.
8. Eliade M. Amžinojo sugrįžimo mitas. - Vilnius, 1996.
9. Gadamer H.G. Grožio aktualumas. - Vilnius, 1997.
10. Giddens A. Sociology. - Cambridge, 1991.
11. Gėrio kontūrai. - Vilnius, 1989.
12. Greimas A.J. Tautos atminties beieškant. Apie dievus ir žmones. - Vilnius, 1990.
13. Grožio kontūrai. - Vilnius, 1980.
14. Hauser A. The Philosophy of Art History. - London, 1959.
15. Heidegeris M. Rinktiniai ratai. - Vilnius, 1992.
16. Kavolis V. Kultūrinė psichologija. - Vilnius, 1995.
17. Kavolis V. Žmogus istorijoje. - Vilnius, 1994.
18. Kultūra ir istorija. - Vilnius, 1996.
19. Kultūra ir religija. - Vilnius, 1995.
20. Kultūros prigimtis. - Vilnius, 1993.
21. Leonas P. Sociologija. - Vilnius, 1995.
22. Levi-Strauss Cl. Laukinis mąstymas. - Vilnius, 1992.
23. Levi-Strauss CL. Rasė ir istorija. - Vilnius, 1992.
24. Malinowski B. Scientific Theory of Culture and other Essays. - New York, 1996.

25. Mitologija iandien. - Vilnius, 1997.
26. Nietzsche Fr. Tragedijos gimimas. - Vilnius, 1997.
27. Nietzsche Fr. Rinkiniai ratai. - Vilnius, 1992.
28. Ogburn W. T. Social Change. - New-York, 1950.
29. Radcliffe-Brown A. Struktura and Funetion in Primitive Society. - London, 1952.
30. Skaff L.A. Veržiantis iš geležinio narvo. Max Weber ir moderniosios sociologijos atsiradimas. - Vilnius, 1995.
31. Schwendter R. Theorie der Subcultur. - Frankfurt \ Main, 1976.
32. Schwerpunkt: Kultursoziologie \Kolner Zeitschrift fur Soziologie und Sozialpsychologie, Heft 3. - Koln, 1979.
33. Smith A.D. The Concept of Social Change. - London, 1973.
34. Weber M. Protestantiškoji etika ir kapitalizmo dvasia. - Vilnius.
35. White L. The Science of Culture. - New-York, 1949.

Švietimo sociologija

Programa
Parengė S. Ignatavičius

Švietimo sociologija tyrinėja švietimą kaip sociokultūrinę instituciją, jos raidą, funkcionavimą, struktūrą, organizavimo būdus, santykį su kitomis socialinėmis institucijomis. Švietimo sociologija, skirtingai nei pedagogika, tyrinėja ne tik švietimo proceso specifiką, bet ir skirtingų pakopų švietimo institucijų veiklos suderinamumo ir nuoseklumo problemas, jų tarpusavio sąveiką bei santykį su kitomis visuomenės socialinėmis sistemomis, švietimo vaidmenį tobulinant visuomenės socialinę struktūrą.

1 tema. Švietimas kaip socialinis reiškiny.

Švietimo sociologijos objektas. Švietimo sociologijos atsiradimas ir raida. Švietimo vieta socialinėje visuomenės struktūroje, socialinės švietimo funkcijos. Švietimas ir ideologija. Visuomenės demokratizacija ir švietimas. "Socialinis teisingumas" ir švietimas. Švietimas ir humanizmas.

2 tema. Švietimo kaitą lemiantys faktoriai.

Socialiniai pakeitimai visuomenėje. Visaapimantys demografiniai procesai pasauliniame ir regioniniuose lygiuose. Naujų politinių ir ekonominių santykių susiklostymas. Mokslinė-techninė pažanga ir švietimas. Žiniasklaida ir švietimas.

3 tema. Lietuvos Švietimo sistemos struktūra.

Pradinis lavinimas. Vidurinis lavinimas. Profesinis lavinimas. Aukštasis mokslas. Mokytojų rengimas. Lietuvos švietimo sistemos administravimas. Pagrindinės švietimo sistemos problemos bei raidos tendencijos.

4 tema. Socialinės bendrojo lavinimo mokyklos funkcijos. Mokytojo vaidmuo.

Švietimo sociologijos teorija ir mokykla: XIX a. pab., tarp dviejų Pasaulinių karų, "naujoji banga" (1960-1980), švietimas, kaip procesas, vieningos mokyklos koncepcija. Šiuolaikinė mokykla ir modernus švietimas. Mokytojas - svarbus švietimo sistemos subjektas. Mokytojo profesinės veiklos funkcijos ir reikšmė augančios kartos socializacijos procese.

5 tema. Visuomenės, asmenybės ir auklėjimo proceso tarpusavio santykiai.

Socialinė programa ir asmenybės auklėjimas. Politinis/pilietinis auklėjimas. Dorinis auklėjimas. Kultūros auklėjimas ir auklėjimo kultūra - vieningas visuomenės humanizavimo procesas. Asmenybės interesai ir poreikiai - socialinių santykių išraiškos forma.

6 tema. Socialinė asmenybės elgsena ir jos formavimosi faktoriai.

Socialinė aplinka ir asmenybės auklėjimas. Visuomenės ir asmenybės tarpusavio santykių lygiai auklėjimo procese. Socialinės reguliacijos mechanizmai.

7 tema. Švietimas ir socializacija.

Socializacija - individo integracijos į socialinę sistemą procesas. Socializacijos institutai bei jų kaita.

Šaltiniai ir literatūra

1. A Nation at Risk. The Imperative for Education Reform. - Washington D.C., 1983
2. America 2000. An Education Strategy. - Washington D.C., 1991
3. Bourdieu P. and Passeron Jean - Claude Reproduction in Education, Society and Culture. - London, 1977
4. Bourdieu P. The School and a Conservative Force: Scholastic and Cultural Inequalities, Schooling and Capitalism. - London, 1976
5. Broom L., Bonjean CH.M., Broom D.H. Sociologija: esminiai tekstai ir pavyzdžiai. - K.: Litera, 1992.
6. Durkheim E. Education et sociologie. - Paris, 1968
7. Galton M., Simon B. and Croll P. Inside the Primary Classroom. - London, 1980
8. Grigas R. Tautos savigny. - Vilnius, Academia, 1993
9. Halsey A.H. and Karabel J. Power and Ideology in Education. - New York, 1977
10. Halsey A.H., Floud J. and Anderson C.A. Education, Economy and Society. - New York, 1961
11. Leonavičius J. Sociologijos žodynas. - Vilnius, Academia, 1993
12. Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymas // Valstybės žinios., 1991, Nr.23
13. Lietuvos studentija ir moksleivija. Statistikos rinkinys. - V., 1991
14. Lietuvos švietimo koncepcija. - V., 1992
15. Mokykla ir nusikalstamumo prevencija. - Vilnius, 1996.
16. Sociologija Lietuvoje: praeitis ir dabartis, II knyga. - Kaunas, 1995.
17. Sociologija Lietuvoje: praeitis ir dabartis. - Kaunas, 1993
18. Sociologija Lietuvoje: praeitis ir dabartis. - Kaunas, 1994.
19. Znaniecki F. Socjologia Wychowania. - Warszawa, 1973, 1-2 T.
20. Znaniecki F. Spoleczne role uczonych. - Warszawa, 1984. - 620 p.
21. Švietimas: duomenys apie švietimą. - Vilnius, 1997.
22. Саймон Б. Общество и образование. - ., 1989.
23. Филиппов Ф.Р. Социология образования. - ., 1980.
24. Žmogaus interesai ir dabartis: Ats. red. A.Mitrikas. - Vilnius, FSTI, 1993

Politologijos įvadas

Programa

Sudarė doc.dr. V.Senkus

Politologijos įvadas - pradedamoji politikos mokslų studijų dalis. Joje apžvelgiama politikos mokslų genezė ir raida, politologijos kryptys ir mokyklos, pagrindinės tradicinės politologijos sampratos kategorijos ir politikos problemos. Jo paskirtis dvejojama - susisteminti jau turimas žinias ir parengti tolesnėms, gilesnėms politikos mokslų studijoms.

I dalis. Politikos mokslo pagrindai.

1 tema. Politologijos istorija.

Naujųjų socialinių mokslų formavimasis XIX a. Politikos mokslo atsiradimo sąlygos. Politikos mokslų pradžia. Politikos mokslų raida JAV, Didžiojoje Britanijoje, Prancūzijoje, Vokietijoje, Italijoje. Politikos mokslų kryptys ir mokyklos. Politikos mokslai Lietuvoje.

2 tema. Politologijos objektas (dalykas).

Politologija - politikos mokslas. Politikos samprata. Politikos mokslų sistema. Politologija ir socialiniai mokslai. Politologija ir interdisciplininiai (tarpdisciplininiai) mokslai. Politologija ir politikos sociologija. Politologijos funkcijos ir svarba.

II dalis. Politikos pagrindai

3 tema. Politika ir valstybė.

Valstybė. Valstybės požymiai. Valstybės atsiradimo priežastys. Valstybės raidos etapai. Valstybės funkcijos. Valstybės valdžia. Valstybės valdymo menas. Valstybės vidaus ir užsienio politika.

4 tema. Valstybės konstitucija.

Bendroji charakteristika. Konstitucijos paskirtis. Konstitucijų kilmė ir raida. Konstitucinė priežiūra ir Konstituciniai Teismai. Lietuvos valstybės Konstitucija.

5 tema. Politiniai režimai.

Politinio režimo samprata. Politinių režimų istorinė raida. Politinių režimų tipologija. Demokratiniai režimai. Nedemokratiniai režimai. Totalitariniai režimai. Autoritariniai režimai.

6 tema. Šiuolaikinės valstybės sąranga ir valdymo formos.

Teritorinė valstybės sąranga. Unitarinė valstybė. Teritorinė ir kultūrinė autonomija. Federacija. Konfederacija. Europos Sąjunga. Valstybės valdymo formos. Monarchija. Absoliutinė monarchija. Konstitucinė monarchija. Respublika. Parlamentinė respublika. Prezidentinė respublika. Pusiau prezidentinė respublika.

7 tema. Rinkimai ir referendumai.

Rinkimai ir pasirinkimas. Rinkimų teisė. Rinkimų visuotinumai. Rinkimų slaptumas. Rinkimų teisės svarba. Rinkimų sistemos. Mažoritarinė sistema. Proporcinė sistema. Mišri sistema. Referendumai. Rinkėjų dalyvavimas. Pasirinkimo kriterijai. Pasyvumo priežastys ir pasekmės.

8 tema. Interesų grupės ir politinės partijos.

Interesų grupių samprata. Interesų grupių funkcijos. Interesų grupių tipologija. Interesų grupių įtakos pobūdis ir priemonės. Politinės partijos. Partijų kilmė ir esmė. Partinės sistemos. Politinių partijų ir partinių sistemų tipologija. Politinių partijų vaidmuo.

9 tema. Įstatymų leidyba. Parlamentas.

Bendroji valstybės valdžios charakteristika. Valdžių atskyrimo ir padalijimo teorija. Įstatymų leidžiamosios valdžios kilmės ir raidos bruožai. Parlamento struktūra ir kompetencija. Parlamento darbo organizavimas. Parlamento spikeris (pirmininkas). Parlamento pozicija ir opozicija.

10 tema. Vykdomoji valdžia. Vyriausybė.

Valstybės vadovas ir vyriausybės vadovas. Vyriausybės struktūra. Ministrų kabinetas ir premjeras (ministras pirmininkas). Politinės partijos ir vyriausybė. Vyriausybės kompetencija. Valstybės valdymo aparatas.

11 tema. Valstybės administravimas (valdymas).

Valstybės administracinis aparatas. Teoriniai principai: diferenciacija ir integracija. Administracinio aparato istorinė raida. Raidos etapai ir veiksniai. Kultūros veiksnys. Ekonomikos veiksnys. Politikos veiksnys. Administracinio valdymo klasifikacija. Klasifikacijos kriterijai. Reliatyvios (santykinės) integracijos modelis. Absoliučios integracijos modelis. Pliuralistinis modelis. Neintegruotas modelis.

12 tema. Valstybės viešoji politika.

Viešosios politikos samprata. Viešosios politikos institucijos. Centrinės valdžios politika. Ekonominė politika ir pramonės politika. Žemės ūkio politika. Urbanizacijos ir gyvenimo standartų (gerovės) kėlimo politika. Socialinė ir sveikatos apsaugos politika. Kultūros politika. Ugdymo ir švietimo politika. Užsienio politika. Vietos valdžios politika.

13 tema. Vietos savivalda.

Bendroji charakteristika. Centralizacija ir vietos savivalda. Savivaldybių sistemos. Savivaldybių kompetencija. Centro ir savivaldos institucijų sąveikos principai. Savivaldos institucijų politinės funkcijos. Nuolatinės ir konjunktūrinės vietos valdžios problemos. Savivaldos raida Lietuvoje.

14 tema. Teisinės ir baudžiamosios institucijos.

Bendroji charakteristika. Jėgos struktūros. Istorinė raida. Nusikaltimai ir bausmės. Kriminalinės politikos modeliai. Teismai. Kalėjimai ir pataisos įstaigos.

15 tema. Žmogaus teisės.

Žmogaus teisių samprata. Žmogaus teisių koncepcija. Istorinė raida ir dabartis. Prigimtinė teisė. Visuomenės sutartis ir žmogaus teisės. Liberalizmas ir žmogaus teisės. Šiuolaikinės koncepcijos. Žmogaus teisių klasifikacija. Negatyvios ir pozityvios teisės. Pilietinės (asmens) ir politinės teisės. Ekonominės teisės. Socialinės ir kultūrinės teisės. Piliečių pareigos, atsakomybė ir teisių garantijos. Moterų teisės. Tautinių mažumų teisės. Tautinių mažumų teisės ir laisvės Lietuvoje.

16 tema. Tarptautinė politika ir tarptautiniai santykiai.

Tarptautinės politikos samprata. Tarptautinės politikos raida. Tarptautinė politika tradicinėje visuomenėje. Tarptautinės politikos teorijos pradžia. Moderniosios tarptautinės politikos teorijos. Tarptautinių santykių dalyviai. Suverenios valstybės. Tarptautinės organizacijos. Tarptautinė teisė.

17 tema. Europos sąjunga.

Europizmo idėjos kilmė ir raida. Europos bendrijos kūrimo etapai. Bendrijos užsienio ir saugumo politika. Tarptautinės konferencijos. Konfliktų sprendimas. Bendrijos ekonominė ir socialinė politika. Europos Sąjunga ir Vidurio bei Rytų Europos šalys. Europos Sąjunga ir Lietuva.

18 tema. Lietuvos Respublikos užsienio politika.

Lietuvos valstybės užsienio politikos tradicijos. Lietuvos Respublikos politikos kryptys ir prioritetai. Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo koncepcija. Transatlantinės saugumo struktūros ir Lietuva.

Šaltiniai ir literatūra

1. Bagdonas E., Bartuška V., Kuznecovienė J. Politinės sistemos. Mokomoji priemonė. - V.: Vilniaus un-to I-kla, 1993. - 68 p.
2. Bastiat F. *Ekonominiai ir politiniai ese*. Sud.A.Degutis. - Kaunas, 1992. -124p.
3. *Democracy, bureaucracy and public choice*. - New Jersey: Prentice hall, 1992. - 286 p.
4. Dresang L.D., Gosling J.J. *Politics, policy, and management in the American States*. - New York: Longman, 1989. - 368 p.
5. *Galbreitas Dž.K., Menšikovas S.* Kapitalizmas, socializmas, sambūvis. - V.: Mintis, 1990. - 200p.
6. Junevičius A., Matakas J. *Valstybės pagrindai*. Pirmoji dalis. - Kaunas, "Technologija", 1996. - 179p.
7. *Koenig L.W.* An introduction to public policy. - New Jersey: Prentice - hall, 1986. - 367 p.
8. Laisvoji rinka. Skaitiniai. *Sudarė A.Degutis*. - Kaunas, 1992. - 116p.
9. *Magruder F.A.* American Government. - Department of political science Oregon state university. Allyn and Bacon, Inc. 1971. - 792p.

10. *Mises L.* Ekonominė politika. Mintys šiandienai ir rytdienai.- Kaunas, 1992. -66p.
11. *Mises L.* Biurokratija. - Kaunas, 1992. - 94p.
12. *Offerlé M.* Les partis politiques. - Paris, 1991. - 125 p.
13. *Politologija. Enciklopediškeskij slovarj.* - Moskva, Izd. Mosk. Komerčeskogo un-ta, 1993. - 431p.
14. *Politologijos studijos.* - Kaunas, 1991. -114p.
15. *Politologijos studijos. II dalis.* - Kaunas, 1992. -185p.
16. *Politinis procesas.* Sud. K.Šerpetis. Mokymo priemonė. - Šiauliai, 1992. - 159p.
17. *Politikos mokslų metmenys.* - V.: VU leid., 1995. - 205p.
18. *Politologija.* - V.: 1991. - 47p.
19. *Politologijos paskaitų konspektas. I dalis.* - Kaunas, 1992. - 79p.
20. *Roskin M. G., Cord R. L., Medeiros J. A., Jones W. S.* Political Science. An Introduction. Third Edition. - Prentice Hall, 1988. - 405p.
21. Sabaliauskas A. *Politologijos pradmenys.* - Šiauliai, 1991. - 107p.
22. *Saffell D. C. State an Local Government. Politics and Public Policies.* Fourth Edition. McGraw-Hill Publishing Company. 1990.
23. *Shively W. Philips. Power and Choice. An Introduction to Political Science.* Second Edition. - McGraw-Hill. Inc. 1991. - 342p.
24. *Słownik polityki.* - Warszawa: Wiedza Powszechna, 1996. - 320 p.
25. *Teisės samprata.* - V.: Pradai, 1997. - 473 p.
26. *The penguin dictionary of politics.* - Penguin books. 1993. - 495 p.
27. *The politics of public budgeting.* - New Jersey, Chatham house publishers, 1990. - 248 p.
28. *Tininis V. Politologija kariams.* Mokymo priemonė.- V.: 1995-73p.
29. *Vaineikis K.* Politologijos įvadas. Mokymo priemonė.. - Kaunas, "Technologija", 1994. - 79p.
30. *Valstybės pagrindai.* Antroji dalis. - Kaunas, Technologija, 1996. - 161p.
31. *Valstybės pagrindai.* Tarpautiniai santykiai. Trečioji dalis. - Kaunas, Technologija, 1997. - 235p.
32. *Vilpišauskas A.* Visuomenės politinė sistema. - Kaunas, "Technologija", 1992. - 155p.

Politikos teorija

Programa

Sudarė doc.dr. V.Senkus

Politikos mokslas, kaip ir kitos mokslo šakos, remiasi tam tikrais teoriniais ir metodologiniais principais. Nuo Antikos filosofijos iki Naujųjų amžių teisės mokslų politika traktuojama kaip valstybės mokslo dalis, valstybės valdymo menas. Ši nuostata palyginti ryški ir šiuolaikinėse politologijos koncepcijose, labiau akcentuojančiose žmonių elgseną. Politikos teorijos kurse vadovaujamosi dvejopa politikos teorijos samprata: 1.normatyvinė teorija (artima politinei filosofijai) - politinių vertybių, nuostatų refleksija, individų, visuomenės, valstybės sąveika ir 2.empirinė teorija - politinių reiškinių, procesų analizė bei prognozė.

I dalis. Normatyvinė teorija.

1 tema. Politologijos metodai ir pagrindinės paradigmos.

Bendrieji mokslo metodai. Loginiai ir empiriniai metodai. Specifiniai politologijos metodai. Politologijos paradigmos. Teologinė paradigma. Natūralistinė paradigma. Geografinė paradigma ir geopolitika. Biologinė paradigma ir biopolitika. Psichologinė paradigma. Socialinė paradigma. Kultūrinė antropologinė paradigma. Racionalinė kritinė paradigma. Konflikto paradigma. Konsensuso paradigma. Politologijos duomenų pobūdis. Normatyviniai duomenys. Deskriptyviniai ir kausaliniai duomenys.

2 tema. Filosofinė etinė koncepcija.

Klasikinės valstybės ir visuomenės teorijos. Miesto - valstybės (polio) teorija. Platonas. Ideali valstybė (visuomenė). Absoliuti filosofų - valdovų valdžia. Teorinės totalitarizmo užuomazgos. Aristotelis. Politikos atskyrimas nuo filosofijos. Valstybės valdymo menas ir politikos mokslas. Etika ir politika. Mišri valdymo forma. Ciceronas. Teisinės valstybės idėjos pradžia.

3 tema. Teologinė koncepcija.

Viduramžių politinės teorijos. Krikščioniškoji politikos teorija. Šv.Augustinas. Dvi valstybės. "Žemiškosios valstybės" valdymo formos. Šv.Tomas Akviniėtis. Bažnyčios ir valstybės harmonija. Krikščioniškoji teisinė sąmonė. Teisė ir įstatymai. Mišri valdymo forma. Kovos prieš monarchą teisė.

4 tema. Piliietinė koncepcija.

Politikos atskyrimas nuo filosofijos ir religijos. Individo - piliečio prioritetas. N.Makiavelis. Politikos atskyrimas nuo moralės. Politinis respublikonizmas. Makiavelizmo kontroversija. Ž.Bodenas. Valstybės suvereniteto teorija. T.Hobsas. Nedaloma aukščiausioji valdžia. Absoliutizmas. Dž.Lokas. Ribota monarcho valdžia.

Individo prioritetas prieš visuomenę ir valstybę. Š.L.Monteskije. Valdžių padalijimo teorija. Teisės prioritetas. Dž. Medisonas. Respublikonizmo teoretikas. Daugumos ir mažumos sąveika. Socialinis pliuralizmas. Santykinė trijų valdžių lygybė.

5 tema. Socialinė koncepcija.

Socialinių grupių prioritetas. Ž.Ž.Ruso. Bendra valia. Individo ir visuomenės tapatumas. Tiesioginė demokratija. E.Berkas. Natūrali evoliucija. Socialinis ir politinis stabilumas. Parlamento prioritetas. A. de Tokvilis. Politinės lygybės ir politinės laisvės kontroversija. Demokratinis respublikonizmas ir demokratinis despotizmas. Demokratijos privalumai ir trūkumai. Dž.S.Milis. Individo suverenitetas ir pozityvus valstybės vaidmuo. Proporcingo atstovavimo koncepcija. Visuotinis žmonių dalyvavimas valstybės valdyme. M.Vėberis. Trys legitimaus valdymo tipai. Biurokratijos teorija. Plebiscitinė demokratijos teorija.

6 tema. Šiuolaikinės valstybės teorijos.

Teisinė valstybė. Pilietinė visuomenė. Teisinės valstybės kriterijai. Socialinė valstybė. Visuotinės gerovės valstybė. Teisinio ir socialinio principo sąveika ir kontroversija. Valstybės raidos tendencijos. Etalizacija ir deetalizacija. Ekologinė valstybė.

II dalis. Empirinė teorija

7 tema. Politika.

Politikos kilmė ir esmė. Interpretacijų įvairovė. Tradicinė koncepcija. Valstybės institucijų veikla. Biheivoristinė mokykla. Valdžia, įtaka, konfliktas. Funkcionalinė mokykla. Socialinės sistemos funkcija. Postbiheivorizmas. Problemų sprendimas. Politikos sąveika su kitomis sferomis. Politika ir ekonomika. Politika ir teisė. Politika ir moralė.

8 tema. Valdžia.

Valdžios samprata. Valdžios interpretacijų įvairovė. Valdžios subjektas (aktorius) ir struktūra. Valdžios objektas. Pavaldumo esmė ir motyvacija. Valdžios resursai (priemonės). Resursų tipologija. Valdymo būdai. Valdžios formos. Ekonominė, socialinė, informacinė, politinė valdžia. Politinės valdžios tipologija. Politinis valdymas ir politinis legitimumas.

9 tema. Politinė sistema.

Politinės sistemos teorijos genezė. Biheivoristinis metodas. Sisteminė analizė. Istono (Easton) politinės sistemos modelis. Struktūrinis - funkcionalinis metodas. Almondo politinės sistemos modelis. Politinės sistemos struktūra. Politinės sistemos posistemės. Politinės sistemos funkcionavimo lygmenys. Politinių sistemų klasifikacija. Almondo klasifikacija. Anglų ir amerikiečių tipo politinės sistemos. Kontinentinės Europos politinės sistemos. Trečiojo pasaulio politinės sistemos. Totalitarinio tipo politinės sistemos.

10 tema. Politiniai interesai.

Privatūs ir bendri interesai. Interesų grupės. Artūras Bentli (Bentley). Interesų grupių teorija. Interesų grupių funkcijos. Interesų grupių reprezentacijos formos. Interesų grupių tipologija. Interesų grupių pobūdis. Interesų grupių resursai (priemonės) ir veiklos efektyvumas. Lobizmas.

11 tema. Politiniai konfliktai.

Politika ir politiniai konfliktai. Politinių konfliktų samprata. Konfliktų tipologija. Politinės kovos specifika. Kai kurie politinių konfliktų dėsningumai. Politiniai konfliktai Lietuvoje.

12 tema. Politinė elgsena.

Bendrosios teorijos bruožai. Politinės elgsenos teorija. Politinė sąmonė. Politinė socializacija. Politinis dalyvavimas. "Konvencionalus" ir "nekonvencionalus" dalyvavimas. Autonominis ir mobilizuotas dalyvavimas. Elektorato ir išrinktųjų atstovų sąveika. Vietos valdžios institucijų rinkimų vaidmuo ir funkcijos. Pasyvumo ir absenteizmo priežastys. Politinė kultūra ir viešoji nuomonė. Politinės sąmonės vaidmuo formuojant politiką.

13 tema. Politinis procesas.

Politinio proceso samprata. Politinio proceso tipologija. Atviras ir šėšėlinis politinis procesas. Stabilus ir nestabilus politinis procesas. Sprendimų priėmimas. Pagrindiniai sprendimų priėmimo metodai. Sprendimų realizavimas.

14 tema. Politinė raida.

Politinės raidos samprata. Bendrieji politinės raidos bruožai. Politinės raidos veiksniai. Politinė modernizacija. Politinės modernizacijos teorijos raida. Modernizacija ir institucionalizacija. Poliarchijos teorija. Politinės modernizacijos kriterijai. Politinė modernizacija Lietuvoje.

15 tema. Politinės raidos krizės.

Modernizacijos sindromas. Politinių krizių prielaidos Politinė raida ir socialinis konfliktas. Gerovės krizė. Identiteto krizė. Valdžios įtakos krizė. Politinio dalyvavimo krizė. Politinės kultūros krizė. Legitimumo krizė. Valstybės valdymo krizė.

Šaltiniai ir literatūra

1. Baudouin J. *Introduction à la science politique*. - Paris, 1992. - 135p.
2. Dahl R. *Modern political analysis*. Fifth Edition. - Prentice - Hall International, Inc. 1991. - 157 p.
3. Debbasch Ch., Pontier J.-M. *Introduction à la politique*. - Paris, 1991. -421p.
4. *Elementy metodologii nauki o polityce. Rozważania pojęciowe*. - Wrocław, Wydawnictwo universitetu Wrocławskiego, 1989. - 271p.
5. *Elementy teorii polityki*. - Rostov n/D, 1991. - 448p.

6. Jabłoński A. *Nauka o polityce w Wielkiej Brytanii. Tendencje rozwoju i stosunek do zagadnienia władzy*. - Wrocław, 1984. - 192p.
7. *Kategorie analizy politologicznej*. - Wrocław, 1991. - 175p.
8. Koil D. K. *Političeskaja sistema SŠA i kak ona deistvuet*. - New York, Liberty, 1990. - 224p.
9. Matveev P. *Teoretičeskaja i praktičeskaja politologija*. - Moskva, Rosspen, 1993. - 239p.
10. *Mir politiki. Suždenija i ocenki zapadnych politologov*. - Moskva, 1992. - 129p.
11. *Mykolo Rõmerio mokslas apie valstybę*. - V.: Lietuvos filosofijos ir sociologijos institutas, 1997. - 313p.
12. *Osnovy političeskoj nauki. Učebnoje posobije dlja vyšych učebnych zavedenij*. T. 1-2. - Moskva: MGU, O-vo "Znanije", 1993. - 223, 224 p.
13. *Political Theory. Classic Writings, Contemporary Views*. Edited by Joseph Losco, Leonard Williams. St.Martin's Press. - New York, 1992. - 753 p.
14. *Politika: problemy teorii i praktiki*. - Moskva, 1990. I dalis - 242p, II dalis - 226p.
15. *Politikos būtis ir politinė sąmonė*. - Šiaulių pedagoginis institutas, 1993. - 136p.
16. *Politinis procesas*. Sud. K.Šerpetis. - Šiauliai, 1992. - 159p.
17. Ryszka F. *O pojęciu polityki*. - Warszawa, PWN, 1992. - 93p.
18. Rõmeris M. *Suverenitetas*. - V.: Pradai, 1995. - 272p.
19. Rõmeris M. *Valstybė*. - V.: Pradai, 1995. T.1. - 340p., T.2.- 272p.
20. *Słownik polityki*. - Warszawa, 1996. - 320p.
21. Tansey St. D. *Politics: the basics*. - London, ITP, 1995. - 284p.
22. Tinder G. *Myślenie polityczne. Odwieczne pytania*. - Warszawa, 1995. - -271p.
23. *Traité de science politique. Vol.1. La science politique, science sociale. L'ordre politique. Vol.2. Les régimes politiques contemporains. Vol.3. L'action politique. Vol.4. Les politiques publiques*. - Paris: PUF, 1985.
24. Willhoite F. H. *Power and Governments. An Introduction to Politics*. - Brooks - Cole Publishing Company, Pacific Grove, California, 1988. - 390 p.
25. *Władza i polityka: Wybór tekstów ze współczesnej politologii zachodniej*. - Warszawa, 1988. - 282p.
26. Zamaleev A. F., Osipov I. D. *Russkaja politilogija: obzor osnovnykh napravlenij*. - S.-Pb., Izd-vo S.-Pb un-ta, 1994. - 204p.

Viešoji politika

Programa

Sudarė dr. V. Dumbliauskas

Kurso tikslas - analizuoti viešosios valdžios veiklos turinį, šios veiklos (arba neveiklos) priežastis ir pasekmes. Aptariama socialinių ekonominių sąlygų, politinės sistemos sąveika, nurodomos viešosios politikos konkrečios sritys, pristatomi viešosios politikos analizės metodai, nagrinėjamas viešosios politikos procesas.

1 tema. Viešosios politikos prigimtis.

Viešosios politikos apibrėžimas, apimtis, turinys, priežastys, pasekmės. Socialinių ekonominių sąlygų, politinės sistemos ir viešosios politikos sąveika.

2 tema. Politinės galios išsidėstymas visuomenėje.

Pliuralistinė teorija. Elitistinė teorija. Marksistinė teorija. Korporatistinė teorija. Valstybė kaip pagrindinis veikėjas.

3 tema. Viešosios politikos dalyviai.

Politikai. Biurokratai. Interesų grupės. Rinkėjai.

4 tema. Viešosios politikos priemonės.

Įstatymai. Pinigai. Paslaugos. Mokesčiai. Įtikinimas. Prievarta.

5 tema. Viešosios politikos tipai.

Resursų kaupimo politika. Paskirstymo politika. Elgesio kontrolės politika. Politinių simbolių palaikymo politika.

6 tema. Viešosios politikos sritys.

Švietimo, sveikatos apsaugos, aplinkos apsaugos, ekonominė, socialinė, mokesčių, nusikalstamumo prevencijos, miestų planavimo, gynybos, užsienio politikos.

7 tema. Viešosios politikos analizės tikslai.

Pažintiniai (moksliniai) tikslai. Socialinių problemų sprendimas. Politinių rekomendacijų paieška.

8 tema. Viešosios politikos analizės modeliai.

Institucinis, procesinis, grupinis, elitistinis, racionalusis, inkrementinis, žaidimų teorijos, viešojo pasirinkimo teorijos, sisteminis modeliai.

9 tema. Viešosios politikos procesas.

Problemos apibrėžimas. Politinės darbotvarkės sudarymas. Politikos formulavimas ir legitimavimas. Įgyvendinimas. Įvertinimas.

10 tema. Problemos apibrėžimas.

Socialinė problema sociologijos požiūriu. Problemos gyvavimo ciklas (J. Bosard). Dėmesio problemai ciklas (A. Downs). Viešosios nuomonės ir viešosios politikos sąveika. Žiniasklaidos vaidmuo. Elito nuomonė.

11 tema. Politinės darbotvarkės sudarymas (agenda-setting).

Darbotvarkių rūšys. Darbotvarkės priklausomybė nuo politinės galios išsidėstymo visuomenėje. Problemos įtraukimo į darbotvarkę veiksniai: problemos ekstremalumas, koncentruotumas, matomumas, jos liečiamų asmenų organizuotumas.

12 tema. Politikos formulavimas ir legitimavimas.

Informacijos rinkimas ir analizė. Alternatyvų paieška ir vertinimas. Derybos, kompromisai, sprendimas. Legitimavimas: masinis (referendumas), elitinis (parlamentas, vyriausybė, teismai).

13 tema. Politikos įgyvendinimas.

Resursų įgyjimas. Interpretavimas. Planavimas. Organizavimas. Biurokratijos kaip viešosios politikos įgyvendintojos galia, veiksmų laisvė ir šališkumas.

14 tema. Politikos įvertinimas.

Politikos poveikis ir jo išmatavimas: sąnaudos ir nauda. Vyriausybinių programų dažna nesėkmė ir biurokratinis to aiškinimas. Nepavykusių programų tęsimas: politikų ir biurokratų interesai. Viešosios politikos ribos.

Šaltiniai ir literatūra

1. Almond G., Powell B., Mundt R. Comparative Politics: A Theoretical Framework. - New York, 1996.
2. Birch A. The Concepts and Theories of Modern Democracy. - London and New York, 1993.
3. Dye T. Understanding Public Policy. - New Jersey, 1995.
4. Hague R., Harrop M., Breslin S. Comparative Government and Politics: An Introduction. - London, 1992.
5. Ham C., Hill M. The Policy Process in the Modern Capitalist State. - London, 1993.
6. Heidenheimer A., Hecló H., Adams C. Comparative Public Policy: The Politics of Social Choice in America, Europe, and Japan. - New York, 1990.
7. Heywood A. Political Ideas and Concepts: An Introduction. - London, 1994.
8. Lindblóm C., Woodhouse E. The Policy-Making Process. - New Jersey, 1993.
9. McCool D. Public Policy Theories, Models, and Concepts: An Anthology. - New Jersey, 1995.
10. Parsons W. Public Policy: An Introduction to the Theory and Practice of Policy Analysis. - Edward Elgar, 1995.
11. Peters B. American Public Policy: Promise and Performance. - New Jersey, 1986.
12. Political Science and Public Policy. - Chicago, 1968.

Tarptautinių santykių teorijos įvadas

Programa
Sudarė dr. D.Milevičienė

Šiuolaikinis užsienio politikos etapas. Tarptautinės padėties transformacija. Tarptautinių santykių dinamizmas ir prieštaringumas. Objektivus tarptautinių santykių teorijos reikšmės išaugimas.

1 tema. Politikos teorijos ir tarptautinių santykių teorijos ryšys.

Tarptautinių santykių vieta visuomeninių santykių sistemoje. Užsienio politikos specifika.

2 tema. Tarptautinių santykių esmė.

Tarptautinių santykių supratimas. Konceptijų formavimasis ir jų įvairovė. Tarptautinių santykių kriterijų problematika. Geopolitinio kriterijaus svarba. Tarptautinių santykių tipai, rūšys, lygiai.

3 tema. Tarptautiniai ir vidaus santykiai.

Tarptautinių santykių ir užsienio politikos bei vidaus santykių ir vidaus politikos lyginamoji charakteristika. Tarptautinių ir vidaus santykių abipusio ryšio įvairios traktuotės ir faktorių grupės. Jų pranašumai ir trūkumai. Socialinės praktikos vaidmuo ryšių įvertinimui.

4 tema. Tarptautinių santykių aplinka.

Tarptautinės sistemos prigimtis. Tarptautinių santykių socialiniai įstatymai ir dėsningumai. Tikimybės laipsnis dinamiškoje ir įvairiapusėje visuomeninio gyvenimo srityje - tarptautiniuose santykiuose.

5 tema. Tarptautinių santykių dėsningumai.

“Ciklinis periodiškumas” visuomeniniuose ir tarptautiniuose santykiuose. Savarankiškumas ir tarpusavio priklausomybė. Valstybių sąveika ir valstybės galia.

6 tema. Tarptautinių dėsningumų turinys.

Bendri bruožai ekonomikoje, politikoje, kultūroje ir kt. Jų atsiradimas, pasikartojimas įvairiose šalyse. Tarptautinės bendrijos, vieningos savo įvairovė, formavimasis. Galių pusiausvyros sistema. Naujos tvarkos paieškos.

7 tema. Tarptautinių santykių dalyviai.

Metodologinės ir teorinės kategorijos “tarptautinių santykių dalyvis” ypatybės. Suvereni valstybė - tipinis dalyvis. Pasaulinės tarptautinės institucijos. Nepasaulinės tarpvalstybinės organizacijos.

8 tema. Tarptautinių santykių dalyvių tikslai ir interesai.

Svarbiausi elementai: saugumas, vystymasis. Valstybės interesai ir tautos vertybės. Valstybių priemonės ir metodai. Svarbiausi skirtumai. Diplomacija, propaganda, ekonominės priemonės, karinė galia ir karas.

9 tema. Šiuolaikinės tarptautinių santykių tendencijos.

Tarptautinių santykių nūdiena. Nauji konfliktų židiniai. Sugebėjimas spręsti problemas. Rytojaus problemos ir tarptautinių santykių perspektyvos.

10 tema. Lietuvos Respublikos užsienio politika.

Nacionalinio saugumo pagrindų parengimas ir priėmimas. Nacionalinio saugumo užtikrinimo priemonės. Užsienio politikos formavimo ypatybės. Pagrindinės užsienio politikos kryptys.

Šaltiniai ir literatūra

1. Buzan B. Žmonės, valstybės ir baimė. Tarptautinio saugumo studijos po šaltojo karo. (versta iš anglų k.) - V., 1997.
2. Elementy teoriji politiki. - Rostov-na-Donu, 1991.
3. Frankel J. Tarptautiniai santykiai permainingame pasaulyje. - Kaunas, 1997.
4. Šerpėtis K. Tarptautinių santykių studijų įvadas. - Klaipėda, 1996.
5. Valstybės pagrindai. Tarptautiniai santykiai. Trečioji dalis. Mokomoji knyga. - Kaunas, 1997.

Geopolitika

Programa

Sudarė dr. D.Milevičienė

Ryšių tarp politinių realijų ir geografinės erdvės svarba. Geopolitikos renesansas. Geodeterminizmo ir erdvinio įprasminimo idėjų ir įgūdžių svarba valstybės likimui įvertinti.

1 tema. Įvadas.

Geopolitikos vieta pažinimo sistemoje.

Jos atsiradimas ir istorinė raida. Šio mokslo ryšys su kitais geografijos ir socialiniais mokslais. Geopolitikos interdisciplinarus pobūdis. Geopolitika ir visuomenės gyvenimo reiškiniai.

2 tema. Geopolitikos kategorijos samprata.

Geopolitikos koncepcijos ištakos. Jos susiformavimas. Apibrėžimų įvairovė ir kriterijų problematika.

3 tema. Geopolitinės idėjos ir svarbiausios koncepcijos.

J.R.Kjelleno mokymas (Švedija). Vokiečių geopolitikos modelis. J.Ankelio mokykla ir prancūzų geopolitikos idėjos. Mokslo vystymasis kitose Vakarų pasaulio šalyse. Tyrimų Rytų šalyse apžvalga ir kritinis vertinimas. Geopolitinės minties reiškiniai Lietuvoje ir išeivijoje.

4 tema. Geopolitikos paskirtis ir galimybės.

Diskusija dėl šios mokslinės disciplinos paskirties ir galimybių. Geopolitika ir taikomoji politinė geografija. Tradiciniai ir naujausi geopolitikos siužetai. Pagrindiniai šiuolaikiniai globaliniai ir regioniniai geopolitiniai aspektai.

5 tema. Valstybės geopolitinės padėties svarba.

Svarbiausi geopolitinių tyrimų lygiai: globalinis ir regioninis; atskirų valstybių, atskirų arealų ir kt. Valstybės geografinė ir politinė padėtis. Makro padėtis, mezo padėtis ir mikro padėtis.

6 tema. Valstybės sienos.

Šalis su valstybinėmis sienomis - svarbus geopolitikos taksonominis vienetas.

Valstybinės sienos geopolitiniai aspektai. Sienos funkcijos, jų santykis. Šiuolaikinė valstybių teritorijų konfigūracija ir valstybių sienų funkcijos.

7 tema. Pasaulio politinio žemėlapyje formavimasis.

Politinis žemėlapis iki didžiųjų geografinių atradimų. Lietuvos atsiradimas pasaulio politiniame žemėlapyje. Pasaulio politinis žemėlapis pradinio kapitalizmo laikotarpiu.

8 tema. Pasaulio politinio žemėlapyje kaita.

Pokyčiai pasaulio politiniame žemėlapyje po Pirmojo pasaulinio karo. Pasikei-

timai pasaulio politiniame žemėlapyje po Antrojo pasaulinio karo. Pasaulio politinis žemėlapis paskutiniame dešimtmetyje. Europos politinis žemėlapis ir Lietuva. Tautinės mažumos ir politinis žemėlapis. Rytų ir Vakarų Europoje.

9 tema. Unipizmas ir geografiniai pagrindai.

Geografinis valdžios suskirstymas. Politinis - teritorinis skirstymas pasaulio valstybių administraciniame - teritoriniame skirstyme. Jo esmė, tipai. Federacinių valstybių problemos. Konfliktai ir kompromisai. Sostinės vietos pasirinkimas federacinėse valstybėse.

10 tema. Tarptautinių santykių geografiniai aspektai.

Politiniai - geografiniai pasaulio stabilumo aspektai. Žmonijos pasaulinės problemos. Prieštaravimų geopolitiniai aspektai. Geopolitinis mąstymas - politinio objekto vietos ir reikšmės tarptautinių jėgų įtampos sferoje įsisąmoninimas. Lietuvos geopolitinis kodas.

Šaltiniai ir literatūra

1. Liekis A. Lietuvos sienų raida. - V., 1997. - 1 - 2 knygos.
2. Lietuvos geopolitika: Raštų rinktinė. Sud. S. Vaitekūnas. - V., 1991.
3. Pakštas K. Baltijos respublikų politinė geografija. - K., 1929.
4. Tarvydas S. Geopolitika. - K., 1939.

Lyginamoji politologija

Programa

Sudarė doc. dr. V. Senkus

Lyginamoji (komparatyvinė) politologija - viena iš keturių pagrindinių amerikiečių politologijos krypčių. Jos esmė - lyginamasis metodas. Kurso tikslas - apžvelgti lyginamosios politologijos kilmę ir raidą, teorinius politinių tyrimų principus, priemones, svarbiausias šių tyrimų sferas: įstatymų leidžiamąją, vykdomąją valdžią, interesų grupes ir politines partijas, rinkimus, politinę kultūrą ir politinį dalyvavimą, nerenkamą ir neformalią valdžią, palyginti pagrindinių Vakarų demokratijos šalių politines sistemas, Rytų Europos autoritarinių ir totalitarinių režimų transformaciją į demokratinę pilietinę visuomenę.

1 tema. Lyginamosios politologijos kilmė ir raida.

Šiuolaikinės politinės analizės pradžia. Biheviorizmas. Struktūrinis funkcionalizmas ir modernizacijos teorija. Lyginamosios politologijos raida ir šiuolaikinė padėtis.

2 tema. Lyginamųjų politinių tyrimų teoriniai pagrindai.

Politinės analizės sąvokos ir kategorijos. Krosnacionalinis lyginimas. Nacionalinė valstybė.

3 tema. Politinė sistema ir politiniai režimai.

Politinės sistemos aplinka. Šiuolaikinių politinių sistemų tipologija. Politinių sistemų klasifikacijos kriterijai: režimų pobūdis, administracinė teritorinė struktūra, valdymo struktūra. Politinių režimų klasifikacijos sistemos. Rytų Europos šalių politinių sistemų raidos tendencijos. Europos Sąjungos politinės sistemos kūrimas.

4 tema. Parlamentai.

Parlamentų klasifikacija. Parlamentų funkcijos. Parlamentų struktūra ir darbo organizavimas.

5 tema. Vykdomoji valdžia.

Vykdomosios valdžios funkcijos ir modifikacijos. Prezidentinė, prezidentinė-parlamentinė, premjerinė-prezidentinė sistemos. Parlamentinė sistema. Mišrios sistemos.

6 tema. Interesų grupės.

Interesų grupių klasifikacija. Įtakos šaltiniai ir kanalai. Interesų grupės ir liberalioji demokratija.

7 tema. Politinės partijos ir rinkimai.

Partijų funkcijos ir klasifikacija. Partinių sistemų kilmė ir raida. Partinių sistemų klasifikacija. Vakarų šalių partinės sistemos. Europos parlamento frakcijos. Rinkimai.

8 tema. Politinė kultūra ir politinis dalyvavimas.

Politinės kultūros ir politinės socializacijos samprata. Politinė kultūra. Politinės subkultūros. Elito politinė kultūra. Ideologija. Politinis dalyvavimas.

9 tema. Nerenkama ir neformali valdžia.

Biurokratija. Armija. Teismo valdžia. Mass media (žiniasklaida) ir politika.

10 tema. Naujieji socialiniai judėjimai.

Socialinio judėjimo samprata. Naujųjų judėjimų genezė, statusas, tikslai, funkcijos ir vaidmuo. Ekologiniai, pacifistiniai, moterų judėjimai.

Šaltiniai ir literatūra

1. Almond G.A., Powell G.B., Mundt R.J. *Comparative Politics. A Theoretical Framework*. - New York, Harper Collins College Publishers, 1993. - 194 p.
2. Dahl R. *Modern political analysis*. - New Jersey. Prentice-Hall International, Inc. 1991. - 157p.
3. Dogan M., Pelassi D. *Sravnitel'naja političeskaja sociologija*. - Moskva, Soc. - Pol. Žurn., 1994. - 272p.
4. Golosov G.V. *Sravnitel'naja politologija. Učebnik*. - Novosibirsk, Izd. Novosib. unta, 1995. - 207p.
5. Mangeim D.B., Rič R.K. *Politologija. Metody issledovanija*. - Moskva, Vesj mir, 1997. - 544p.
6. Solnik S. *Čto takoe sravnitel'naja politologija. // Lekciji po politologii. T.1.* - Tallin, Pnor- Press, 1991. - p18-25.
7. Šaran P. *Sravnitel'naja politologija. Per. s angl. T. 1-2.* - Moskva, 1992. - 226p., 216p.
8. Ulicka G. *Nowe ruchy społeczne*. - Warszawa, Wydawnictwo Szkolne i pedagogiczne, 1993. - 91p.
9. Wojtaszczyk K.A. *Współczesne systemy partyjne*. - Warszawa, PWN, 1992. - 128p.
10. Wojtaszczyk K.A. *Współczesne systemy polityczne*. - Warszawa. Wydawnictwo Szkolne i Pedagogiczne, 1996. - 120s.
11. Zeigler H. *Politinė bendruomenė. Įvadas į politinių sistemų ir visuomenės lyginamąją analizę*. - Kaunas, Litera, 1993. - 360 p.

Kultūros antropologija

Programa

Sudarė habil. dr. prof. L. Melnikas ir asist. S. Drupaitė

Kurso paskirtis - supažindinti su naujaisiais kultūros antropologijos tyrinėjimais, paradigmomis, konceptais. Remiantis kultūros antropologijos globaliniu ir lyginamuoju aspektais padėti suprasti dabartinio pasaulio kilmę. Formuoti probleminių požiūrį į bendruosius kultūros raidos dėsningumus, siekti kritinio kultūrinių reiškinių suvokimo ir vertinimo.

1 tema. Kultūros antropologijos objektas ir uždaviniai.

Kurso bendrieji tikslai ir ypatumai. Kurso struktūra. Temų išdėstymo logika. Pagrindinės sąvokos. Mokslo metodai.

2 tema. Kultūra ir žmogus

Žmogus kaip kultūros objektas ir subjektas. Kultūra kaip mąstymo ir veiklos reguliavimo mechanizmas. Mąstymo archetipai.

3 tema. Kultūra ir gamta.

Gamta - žmogaus mąstymą ir gyvenimo būdą formuojanti dominantė. Gamta ir meninė kūryba. Pasaulėžiūra kaip žmogaus ir gamtos santykius sąlygojantis kultūrinis veiksnys.

4 tema. Kultūra ir civilizacija.

Civilizacinių tyrinėjimų ištakos. Kultūros ir civilizacijos sociogenezė. Civilizacijos raidos samprata XIX a. pab.-XX a. pr. filosofijos ir kultūrologijos veikaluose (G. Hegel, N. Danilevskij, O Spengler, A. J. Toynbee, A. L. Kroeber, P. A. Sorokin). Šiuolaikinė civilizacijos samprata (N. Elias'as, S.N. Eisenstadt'as ir kt.).

5 tema. Kultūra ir kalba.

Kalba ir mąstymas. Kalba ir prasmė. Kalba kaip kultūros išsaugojimo mechanizmas. Kalba ir bendravimas. Kalba - tautinio identiteto išraiška.

6 tema. Kultūra ir mitas.

Mito samprata. Mitas ir archetipas. Mitologinė pasaulėjauta ir pasaulėžiūra. Mitas kaip kultūrą formuojanti jėga. Mitas ir ritualas.

7 tema. Kultūra ir ritualas.

Ritualo samprata. Žmogaus gyvenimas ir ritualas. Ritualas ir archainis žmogus. Ritualas kaip archetipo išraiška. Ritualo ryšys su šventumu. Religinė-teisinė ritualo funkcija (moralė, įstatymas, tvarka).

8 tema. Kultūra ir religija.

Sakralumo samprata. Religinio mąstymo apraiškos (fetišizmas, animizmas, animatizmas, magija, manistinės teorijos, monoteizmas ir politeizmas). Religinų tikėjimų ir papročių organizacija (individualistiniai, šamanistiniai, bendruomeniniai,

bažnytiniai kultai). Religija ir vertybinės orientacijos. Šventybė ir pasaulietiškumas šiuolaikiniame pasaulyje.

9 tema. Kultūra ir simbolis.

Simbolio samprata. Realybė ir simbolis. Archetipai ir simbolis. Simbolis ir kultūros tipai. Simbolio universalumas ir istorinis apibrėžtumas. Simbolių tipologija. Simbolių funkcijos.

10 tema. Kultūra ir žaidimas.

Žaidimo samprata. Kultūros ir žaidimo vidinis ryšys. Žaidimas kaip gyvenimo filosofija (J. Huizinga, H. Hesse, J. Ortega y Gasset, H. G. Gadamer).

11 tema. Kultūra ir menas.

Meno kultūra. Kultūra ir menas kaip žmogaus saviraiškos formos. Menas ir epocha. Meninė veikla. Kūryba, kūrybinė krizė, negalia. Meninė komunikacija, meno recepcija.

12 tema. Etninė kultūra.

Etnoso samprata. Etninės kultūros formavimosi mechanizmai. Kultūros universalumas ir etninė kultūra. Rytai - Vakarai: du kultūros keliai.

Šaltiniai ir literatūra

1. Andrijauskas A. Klasikinės civilizacijos teorijos metamorfozės//Filosofija, sociologija, 1998, Nr. 1.
2. Andrijauskas A. Grožis ir menas. V., 1995.
3. Arendt H. Tarp praeities ir ateities. V., 1995.
4. Bates D. G. Cultural anthropology. New York, 1990.
5. Beresnevičius G. Religijotyros įvadas. V., 1997.
6. Cohen E. N., Eames E. Cultural anthropology. New York, 1990.
7. Cooper J. C. An illustrated encyclopaedia of traditional symbols. London, 1995.
8. Donskis L. Tarp vaizduotės ir realybės. V., 1996.
9. Donskis L. Moderniosios sąmonės konfigūracijos. V., 1994.
10. Donskis L. Moderniosios kultūros filosofijos metmenys. V., 1993.
11. Eisenstadt S. N. Kultūros tradicijos ir politinė dinamika: ideologinės politikos kilmė ir formos//Baltos lankos, Nr. 5.
12. Eliade M. Šventybė ir pasaulietiškumas. V., 1997.
13. Eliade M. Amžinojo sugrįžimo mitas. V., 1996.
14. Elias N. Apie kultūros ir civilizacijos sociogenezę Vokietijoje ir Prancūzijoje//Baltos lankos, NR. 5.
15. Gadamer H. G. Grožio aktualumas. V., 1997.
16. Gaidamavičienė I. Homo creator. V., 1998.
17. Geertz C. Šventi simboliai//Šiaurės Atėnai. 1995 . 12. 16
18. Gendrolis E. Socialinė ir kultūrinė antropologija. V., 1984.

19. Gombrich E. H. Meno istorija. V., 1997.
20. Grinius J. Grožis ir menas. Roma, 1982.
21. Grožio kontūrai. V., 1980.
22. Harris M. Kultūrinė antropologija. K., 1998.
23. Haviland W.A. Cultural anthropology. New York, 1987.
24. Heidegeris M. Rinkiniai ratai V., 1992.
25. Howard M. C. Contemporary cultural anthropology. Glenview, 1989.
26. Kavolis V. Kultūros dirbtuvė. V., 1996.
27. Kottak C.P. Cultural anthropology. New York, 1987.
28. Kultūra ir religija. V., 1995.
29. Kunnert G. Civilizacija naikina kultūrą//Šiaurės Atėnai, 1994.04.22
30. Levi-Strauss Cl. Laukinis mąstymas. V., 1997.
31. Levi-Strauss Cl. Rasė ir istorija. V., 1992.
32. Maceina A. Daiktas ir žodis. V., 1998.
33. Meredith S. Pasaulio religijos. K., 1997.
34. Mitologijos enciklopedija. V., 1997.
35. Munro T. Rytų estetikos ir meno pasaulis. V., 1997.
36. Nanda S. Cultural anthropology. New York, 1990.
37. Nietzsche Fr. Tragedijos gimimas. V., 1997.
38. Reid S. Cultures and civilizations. London, 1994.
39. Schultz E., Robert H. Cultural anthropology. A perspective on the human condition. New York, 1987.
40. Sverdiolas A. Steigtis ir sauga. V., 1996.
41. Šerpetis K. Filosofiniai pasaulėžiūros pagrindai. Š., 1996.
42. Šveiceris A. Kultūra ir etika. V., 1989.
43. Williams T. R. Cultural anthropology. New York. 1990.
44. Wuthnow R. Šventybės atgavimas. V., 1996.
45. Архаический ритуал в фольклорных и раннелитературных памятниках. М., 1988.
46. Гадамер Х. Г. Актуальность прекрасного. М., 1991.
47. Гадамер Х. Г. Истина и метод. М., 1988.
48. Данилевский Н. Россия и Европа. М., 1992.
49. Лосев А. Ф. Философия. Мифология. Культура. М., 1991.
50. Лосев А. Ф. Проблемы символа и реалистическое искусство. М., 1976.
51. Марков В. Миф. Символ. Метафора. Рига, 1994.
52. Орлов А.А. Игровой элемент в культурной деятельности. М., 1990.
53. Сорокин П. Человек, цивилизация, общество. М., 1992.
54. Сорокин П. Символ в общественной жизни. Рига, 1912.
55. Тиллих П. Избранное: Теология культуры. М., 1995.

56. Тиллих П. Христианство и мировые религии.
57. Тойнби В. Постигение истории. М., 1991.
58. Тэрнер В. Символ и ритуал. М., 1983.
59. Хейзинга Й. Homo ludens. М., 1992.
60. Шпенглер О. Закат Европы. М., 1993.

Politikos sociologija

Programa

Sudarė doc.dr. V.Senkus

Politikos sociologija - interdisciplininė (tarpdisciplininė) tyrimų sritis ir akademinė disciplina, susiformavusi politologijos ir sociologijos sandūroje. Politikos sociologijos (arba sociologinės politikos teorijos) kurse gvildenamos socialinių politikos pagrindų, visuomenės ir valstybės, visuomenės ir politikos sąveikos problemos.

Ižanga.

Politologija ir sociologija. Politikos sociologija. Interpretacijų įvairovė.

I dalis. Teoriniai ir metodologiniai politikos sociologijos pagrindai.

1 tema. Politikos sociologijos istorijos bruožai.

Sociologinio politikos traktavimo elementai socialinių mokslų raidoje. Politikos sociologijos formavimasis ir raida XIX a. pab. - XX a. pr.. Klasijų konfliktas ir konsensusas: Marksas ir Tokvilis. Biurokratija ir demokratija: Vėberis ir Michelsas.

2 tema. Politikos sociologijos dalykas ir metodai.

Politikos sociologijos dalykas, kategorijos, metodai. Socialumas - visuomenės gyvenimo fenomenas. Sąveikos principas- socialinio požiūrio metodologinis pagrindas. Pagrindinės šiuolaikinės socialinės ir politinės minties kryptys.

II dalis. Socialiniai politikos pagrindai.

3 tema. Socialinė sistema ir politinė sistema.

Socialinės sistemos bruožai. Struktūrinė analizė. Socialinės sistemos komponentai. Funkcinė analizė. Socialinės sistemos aplinka. Pagrindinės socialinės sistemos funkcijos. Ikipolitinė ir politinė visuomenės organizacija. Politinė sistema: 1. politinės institucijos (valstybė, partijos ir kt.); 2. politinės normos (konstitucijos, įstatymai, poįstatyminiai aktai); 3. politinė sąmonė (politinės pažiūros, idėjos, teorijos).

4 tema. Valstybė ir pilietinė visuomenė.

Valstybės kilmė. Išorės ir vidaus prielaidos. Valstybė ir piliečiai. Uždaros ir atviros visuomenės. Pilietinė visuomenė. Pilietinės visuomenės struktūra. Pilietinės visuomenės ir valstybės sąveika. Socialinis ir politinis valstybės vaidmuo. Biurokratija ir pilietinė visuomenė.

5 tema. Totalitarizmas ir autoritarizmas. Uždara visuomenė.

Totalitarizmo samprata. Totalitarinės idėjos istorijos raidoje. Totalitarinio modelio ištakos. Totalitarizmo atsiradimo sąlygos. Bendrosios prielaidos. Pasaulėžiūrinės prielaidos. Psichologiniai veiksniai. Socialinės ir politinės sąlygos. Sąmonės sfera. Politinė sistema. Socialinė struktūra ir ekonomika. Totalitarizmo atmainos. Totali-

tarizmo galios šaltiniai ir neišvengiamo žlugimo priežastys. Autoritarinių politinių sistemų ypatybės. Autoritarizmo bruožai. Konstruktivos autoritarizmo galimybės.

6 tema. Demokratija. Atvira visuomenė.

Demokratijos samprata. "Demokratijos" termino reikšmė. Normatyvinis ir deskriptyvinis požiūris į demokratiją. Bendrieji demokratijos požymiai ir jos teorijų klasifikacija. Individidas, grupė ir tauta (liaudis) demokratijos koncepcijose. Kolektyvinės koncepcijos. Liberalizmo teorijos. Pliuralizmo koncepcijos. Valdžios realizavimas. Tiesioginės demokratijos teorijos. Atstovaujamos demokratijos koncepcijos. Elitarinė demokratija ir korporatyvizmas. Atstovaujamosios demokratijos stipriosios ir silpnosios pusės. Demokratijos privalumai ir trūkumai. Šiuolaikinės demokratijos bruožai. Vertybiniai demokratijos pagrindai. Demokratijos vertė visuomenėje.

7 tema. Politiniai pokyčiai ir režimo transformacija.

Režimai ir sistemos. Politinių režimų stabilumas. Ekonominiai, socialiniai, politiniai pokyčiai. Politinių režimų transformacijos formos. Transformacijos vektoriai. Autoritarizmo tikimybė. Demokratijos rekonstrukcija. Trečioji demokratizacijos banga. Totalitarinių ir autoritarinių režimų transformacija. Rytų ir Vidurio Europos šalių demokratizacijos ypatybės. Biurokratijos vaidmuo įgyvendinant demokratiją. Demokratijos perspektyvos Lietuvoje.

III Dalis. Politinių santykių subjektų sociologija.

8 tema. Socialinės grupės ir politika.

Klasikinės politinės teorijos ir socialinė stratifikacija. Platonas, Aristotelis ir Ruso apie socialinės stratifikacijos politines pasekmes. G.Moska ir V.Pareto apie politinės nelygybės ir socialinio mobilumo sąryšį. M.Vėberis ir K.Marksas apie socialinius politinės valdžios šaltinius. Ekonominė technologinė diferenciacija ir jos poveikis politikai. Socialinis statusas ir politinė elgsena. Socialinės vertybės ir politinės orientacijos. Anomijos teorijos. Socialinės grupės ir politinės institucijos. Socialinio atstovavimo sistema. Socialinės grupės ir politiniai rinkimai. Socialiniai judėjimai, organizacijos ir politinės partijos.

9 tema. Politinis elitas.

Politinio elito samprata ir pirmosios klasikinės koncepcijos. G.Moskos elito teorija. V.Pareto ir R.Michelso koncepcijos. Šiuolaikinės elito teorijos. Makiavelistinė mokykla. Vertybinės teorijos. Demokratinio elitizmo teorijos. Elito pliuralizmo koncepcijos. Kairiojo liberalizmo koncepcija. Partokratinė teorija.

10 tema. Politinė lyderystė.

Problemos istorija. Objektyvūs ir subjektyvūs lyderystės aspektai. Lyderystės apibrėžimas. Lyderystės teorijos. Individualių asmens savybių teorija. Situacijos koncepcija. Psichologinės koncepcijos. Lyderių tipologija ir funkcijos. Asmens kultas.

11 tema. Individas ir politika. Žmogaus teisės ir laisvės.

Paternalistinė asmenybės koncepcija. Platono ir Aristotelio politinis žmogus. Liberalizmo požiūris į individą ir valdžią. Totalitarinis ir krikščioniškasis asmenybės ir valstybės sąveikos modeliai. Žmogus ir valdžia šiuolaikinėje demokratijoje. Žmogus ir politikos humanizavimas. Žmogaus teisės ir jų vaidmuo politikos humanizavime.

12 tema. Politinė sąmonė.

Politinės sąmonės samprata. Politinės sąmonės formavimasis. Politinės sąmonės funkcijos. Politinė sąmonė ir politinė elgsena. Politinė ideologija. Ideologijos funkcijos. Politinės ideologijos lygmenys. Marksizmas ir socialdemokratija. Liberalizmas ir neoliberalizmas. Konservatizmas ir neokonservatizmas. Krikščioniškoji ideologija. Politinė psichologija. Politinės psichologijos struktūra. Politinės psichologijos metodai. Psichoanalizė.

13 tema. Politinė kultūra ir politinė socializacija.

Politinės kultūros samprata. Politinės kultūros požymiai. Politinės kultūros lygmenys ir tipai. Subkultūros samprata. Kultūros kalbos samprata. Politinės socializacijos samprata. Politinės socializacijos institucijos. Politinės socializacijos etapai.

14 tema. Komunikacija ir politinė veikla.

Kalba ir politika. Tekstai ir simboliai. Politinių ideologijų struktūra. Retorika ir ideologija. Laukinis mąstymas ir politinis mąstymas. Žiniasklaida ir politika. Žiniasklaida ir viešojo nuomonė. Propaganda ir dezinformacija. Populizmas.

15 tema. Politinis dalyvavimas ir politinė elgsena.

Politinė elgsena. Politinis angažuotumas. Politinė orientacija. Individuali orientacija. Nepastovi orientacija. Politinės orientacijos socialinės sąlygos. Politinės orientacijos kultūrinės sąlygos. Politinė orientacija ir politinė akcija (veikla). Elektorato aktyvumas. Politinis absenteizmas.

IV Dalis. Visuomenė ir politika.

16 tema. Ekonomika ir politika.

Ekonomika ir valdžia. Istorinės ekonomikos ir valdžios sąveikos formos. Ekonominis valstybės vaidmuo. Valstybės ekonominė politika. Pagrindiniai valstybinio ekonomikos reguliavimo modeliai.

17 tema. Socialinė sfera ir politika.

Visuomenės socialinė struktūra. Socialinės sferos esmė. Socialinė politika. Socialinės politikos funkcijos.

18 tema. Socialinė demografinė politika.

Demografinė politika. Demografinės politikos esmė ir reikšmė. Šeima demografinėje politikoje.

19 tema. Etnosas ir politika.

Socialiniai etniniai santykiai. Socialinių etninių santykių raidos tendencijos ir prieštaravimas. Humanistinės etninės (tautinės) politikos pagrindiniai principai.

20 tema. Kultūra ir politika.

Kultūros ir politikos sąveika. Politinė kultūra. Kultūros politika.

21 tema. Ugdymo ir švietimo politika

Socializacija ir ugdymo sistema. Ugdymo tikslai. Ugdymo modeliai. Vokietijos mokslo sistema. JAV ugdymo politika. Prancūzijos ugdymo politika. Bendros problemos ir skirtingi sprendimai. Bendras tikslas ir lygios galimybės. Universalus modelis: suaugusiųjų švietimas. Naujų kelių paieška. SSRS ugdymo politikos pasekmės. Nepriklausomos Lietuvos ugdymo ir švietimo politika.

22 tema. Ekologija ir politika.

Socialinė ekologinė politika. Humanistinės socialinės ekologinės politikos problemos.

23 tema. Socialinis teisingumas ir politika.

Teisingumo samprata. Teisingumas ir socialinis reguliavimas. Teisingumas ir valstybė. Teisingumas ir teisė. Teisingumas ir prievarta. Politinė teisė. Teisės sociologija. Teisės ir politikos sąveika. Teisės ir moralės sąveika. Politikos ir moralės sąveika. Morali politika.

24 tema. Socialinės tvarkos legitimumas.

Legitimaus valdymo samprata. Legitimaus valdymo tipai. Legitimaus valdymo dinamika.

Šaltiniai ir literatūra

1. Amelin V. *Sociologija politiki*. - Moskva, 1992. - 186p.
2. Arendt H. *Korzenie totalitaryzmu*. - Warszawa, 1989. T.1. - 256 p.; T. 2. - 148 p.
3. Arendt H. *Tarp praeities ir ateities*. - V.: Aidai, 1995. - 335 p.
4. Aron R. *Demokratija i totalitarizm*. - Moskva, Tekst, 1993. - 303p.
5. Aronson E. *Człowiek istota społeczna*. - Warszawa, PWN, 1995. - 575p.
6. Gellner E. *Tautos ir nacionalizmas*. - V.: Pradai, 1996. -239 p.
7. Bäcker R. *Totalitarizm*. - Toruń: Index-books, 1992. - 103 p.
8. Berlin I. *Cztery eseje o wolności*. - Warszawa, Wydawnictwo Naukowe PWN, 1994. - 273 c.
9. Burdže P. *Sociologija politiki*. - Moskva, Socio-Logos, 1993. - 333p.
10. Buffelan J.P. *Introduction à la sociologie politique*. - Masson et Cie. Paris, 1969. - 172p.
11. Bžezinskij Z. *Bolšoj proval. Roždenie i smertj komunizma v dvadcatom veke*. - New York, Liberty Publishing House, 1989. - 242p.
12. Cipko A. *Nasilije lži, ili kak zabludilsia prizrak*. -Moskva, 1989. - 272p.

13. Chaiek F. *Pagubnaja samonadejannostj. Ošibki socializma.* - Moskva, Novosti, 1992. - 304p.
14. Dahl R.A. *Demokratija ir jos kritikai.* - V.: Amžius, 1994. - 526p.
15. Dahrendorf R. *Apmastymai apie revoliuciją Europoje: Laiškas, kurį ketinta pasiųsti džentelmenui į Varšuvą.* - V.: Periodika, 1990. - 132p.
16. Dahrendorf R. *Modernus socialinis konfliktas: Esė apie laisvės politiką.* - V.: Pradai, 1996. - 333 p.
17. Dobry M. *Socjologia kryzysów politycznych.* - Warszawa, PWN, 1995. - 299 p.
18. Duverger M. *Sociologie de la politique. Eléments de Science politique.* - Paris: PUF, 1988. - 448p.
19. Fromm E. *Begstvo ot svobody.* - Moskva, Progress, 1995. - 256p.
20. Fukuyama F. *The End of History and the Last Man.* - Avon Brooks, New York, 1993. - 418p.
21. Gaidar E. *Gosudarstvo i evoliucija.* - Moskva, Evrazija, 1995. - 207p.
22. Gay P. *Weimaro kultūra: Autsaiderių Vokietija.* - V.: Amžius, 1994. - 233p.
23. Grigas R. *Socialinių įtampų Lietuvoje laukai. Kritisė sociologinė XXa. pab. panorama.* - V.: VPU, 1998. - 498p.
24. Grigas R. *Tautos likimas: Sociologinė apybraiža.* - V.: Rosma, 1995. - 452p.
25. Gellner E. *Postmodernizmas, protas ir religija.* - V.: Pradai, 1993. - 168p.
26. Gumplovič L. *Sociologija i politika.* - Moskva, 1895. - 124p.
27. Havel V. *Kas žmogaus galioje.* - V.: Vaga, 1995. - 190p.
28. Huntington S. *Political Order in Changing Societies.* - Yale University Press, 1968
29. Huntington S. *The third Wave: Democratization in the Late Twentieth Century.* - University of Oklahoma Press: Norman and London, 1991. - 366p.
30. Janov A. *Posle Jelcina. "Veimarskaja" Rossija.* - Moskva, KRUK, 1995. - 320p.
31. Juodeika V. *Didžioji iliuzija. Marksizmas teorijoje ir tikrovėje.* - Boston Mass, 1978. T.1. - 720 p.; T.2. 1979 - 685 p.
32. Kavolis V. *Kultūros dirbtuvė.* - V.: Baltos lankos, 1996. - 255 p.
33. Kačanov J. *Političeskaja topologija. Strukturirovanie političeskoj deistvitel'nosti.* - Moskva, Ad Marginem, 1995. - 224p.
34. Kapustin M. *Konec Utopii? Prošloe i buduščee socializma.* - Moskva, Novosti, 1990. - 594p.
35. Kenedi P. *Vstupaja v dvadcatj pervyj vek.* - Moskva, Vesj Mir, 1997. - 480p.
36. Krapivenskij S.E. *Socialnaja filosofija.* - Volgograd, Komitet po pečati, 1996. - 352p.
37. Leonas P. *Sociologija.* - V.: Pozicija, 1995. - 404 p.
38. Lipset S.M. *Homo politicus. Społeczne podstawy polityki.* - Warszawa, PWN, 1995, 559 p.
39. Luhmann N. *Teoria polityczna państwa bezpieczeństwa socjalnego.* - Warszawa:

- Wydawnictwo Naukowe PWN, 1994. - 166 s.
40. Manheim K. *Diagnoz našego vremeni*. - Moskva, Jurist, 1994. - 700p.
 41. Milosz Cz. *Pavergtas protas*. - V.: Lietuvos rašytojų s-gos I-kla, 1995. - 300p.
 42. Mizes L. fon. *Socializm. Ekonomičeskij i sociologičeskij analiz*. - Moskva, "Catalaxy", 1994. - 416p.
 43. *Političeskaja sociologija*. - Rostov n/D, Feniks, 1997. -640p.
 44. Popper K. *Otkrytoje obščestvo i ego vrugi. T.1. Čary Platona. Per. s angl.* - Moskva, Feniks, 1992. - 448p.; T. 2. Vremia lžeprorokov: Gegel, Marks i drugije orakuly. - 525 p.
 45. Reigan R. *Otkrovenno govoria. Izbrannye reči*. - Moskva, Novosti, 1990. - 398p.
 46. Tilmann K. -J. *Teorie socjalizacii*. - Warszawa, PWN, 1996. - 300p.
 47. Ortega I. *Gasetas Masių sukilimas*. - V.: Mintis, 1993. - 218p.
 48. Pečenev V. *Vzlet i padenie Gorbačiova: Glazami očevidca*. - Moskva, Respublika, 1996. - 286p.
 49. Rolz Dž. *Teorija spravedlivosti*. - Hovosibirsk, Izd-vo Novosib. uh-ta, 1995. - 536p.
 50. Rush M. *Politics and Society. An Introduction to Political Sociology*. - Harvester Wheatsheaf. 1992.
 51. Sartori G. *Teoria demokracii*. - Warszawa, PWN, 1994. - 642 p.
 52. Siemaszko A. *Granice tolerancji. O teoriach zachowań dewiacyjnych*. - Warszawa, PWN, 1993. - 414 p.
 53. Smitas A.D. *Nacionalizmas dvidešimtame amžiuje*. - V.: Pradai, 1994. - 350 p.
 54. Sorensen G. *Democracy and democratization*. - Oxford: Westview Press, 1993. - 171p.
 55. Soros G. *Demokratijos garantijos*. - V.: Lituanius, 1993. - 225 p.
 56. Švarcenberg R. *Političeskaja sociologija. Pervod s francuskogo. Časti 1-3* - Moskva, 1992.
 57. Tocqueville A. *Apie demokratiją Amerikoje*. - V.: Amžius, 1996. - 743 p.
 58. Tocqueville A. *Dawny ustrój i rewolucja*. - Krakow: Społeczny Instytut Wydawniczy Znak, 1994. - 316 p.
 59. Walicki A. *Marksiizm i skok do królestwa wolności*. - Warszawa, PWN, 1996. - 536p.
 60. Walzer M. *Kritiką draugija: Visuomenės kritika ir politinis angažuotumas dvidešimtajame amžiuje*. - V.: Pradai, 1992. - 299p.
 61. Vjatr E. *Sociologija političeskich otnošenij*. - Moskva, Progress, 1979. - 463p.
 62. Wnuk-Lipiński E. *Demokratyczna rekonstrukcja. Z sociologii radykalnej zmiany społecznej*. - Warszawa, PWN, 1996, 288 p.
 63. Voslenskij M. *Nomenklatura. Gospodstvujučij klass Sovetskogo Sojuza*. - Moskva, 1991.- 624p.
 64. Zinoviev A. *Gorbachevizm*. - New York, Liberty, 1988. - 166p.

Politinė kultūra

Programa
Sudarė dr. D. Milevičienė

Suverenios valstybės savarankiškos politikos svarba. Politinės kultūros reikšmės išaugimas vidaus ir tarptautiniuose politikos lygiuose. Susipažinimas su visuomenės politinės kultūros problematika. Žinios ir vertinimai - svarbūs elementai demokratinės visuomenės piliečio pozicijai formuoti.

1 tema. Politika ir kultūra.

Visuomenės kultūros ir politikos abipusis ryšys. Istorinis perimamumas ir jo reikšmė valstybės raidai. Kultūrinių tradicijų vaidmuo politikoje.

2 tema. Politinės kultūros kategorijos samprata.

Politinės kultūros koncepcijos ištakos. Jos susiformavimas. Politinės kultūros apibrėžimų įvarovė ir kriterijų problematika. Politinės kultūros koncepcijos kūrėjai (G. Almondas, S. Verba). Politinių orientacijų (pažintinė, emocinė, vertinamoji) vaidmuo. Šiuolaikinė politinės kultūros sąvokos samprata.

3 tema. Visuomenės politinės kultūros sąlygos.

Politinės kultūros pasireiškimo faktoriai ir lygiai. Politinė kultūra kaip politinio gyvenimo stilius. Politikos ir politinės kultūros ryšys.

4 tema. Politinė kultūra istoriniame palikime.

Socialumo ir individualumo santykis. Mito vaidmuo socialiniam elgesiui. Politinės kultūros sluoksnių problema. Politikos ir nacionalinio charakterio ryšys. Valstybės valdomos teritorijos kokybės įtaka politinės kultūros formavimuisi.

5 tema. Politinė socializacija ir politinė kultūra.

Politinės socializacijos procesas. Pagrindiniai jos veiksniai. Politinės socializacijos lygiai. Socializacijos konfliktinėse situacijose specifika. Adaptacijos, pasikeitus sąlygoms, problema. Politinės desocializacijos problema.

6 tema. Politinė sąmonė ir politinė kultūra.

Politinės sąmonės esmė ir struktūra. Jos lygmenys ir ypatybės. Mentaliteto tipai. Politinės sąmonės teorinės ir probleminės pusių santykis (stereotipai ir politinė praktika). Politinės sąmonės vaidmuo postkomunistinėje visuomenėje.

7 tema. Politinis dalyvavimas ir politinė kultūra.

Politinio dalyvavimo sąlygos ir būdai. Politinis dalyvavimas ir politinis režimas. Politinio dalyvavimo postkomunistinėje visuomenėje specifika.

8 tema. Piliečių politinis dalyvavimas ir demokratija.

Politinio dalyvavimo legitimacija. Politinės legitimacijos principo universalumas. Pažinimas - politinio dalyvavimo priemonė. Politinės tiesos specifika ir santykis su mokslo tiesa. Piliečių politinių aktų moralumo ir amoralumo problema.

Civilizuotų politinių santykių formos.

9 tema. Valstybės politika ir politinė kultūra.

Valdžios teisėtumas. Piliečių laisvos valios ir valdžios laisvės derinimo problema. Būdai tapti profesionaliu politiku. Profesionalaus valdininko problemos. Politinė etika - individualus ir kolektyvinis turtas.

10 tema. Politinė kultūra-koncentruota istorinė ir socialinė patirtis.

Politinės kultūros archeotipai. Politinės kultūros tipologija. Lietuvos visuomenės politinė kultūra. Lyginamoji charakteristika.

Šaltiniai ir literatūra

1. Broom L., Bonjean Ch. M., Broom D. H. Sociologija. Esminiai tekstai ir pavyzdžiai. - K., 1992.
2. Elementy teoriji politiki (perevod s polskego).- Rostov-na-Donu, 1991.
3. Viatr E. Sociologija političeskich otnošenij (perevod s polskego). - M.,1979.
4. Zeigler H. Politinė bendruomenė. - K.,1993.
5. Palidaukaitė J. Lietuvos politinė kultūra (Lietuvos politinės kultūros raida valstybingumo atkūrimo ir įtvirtinimo laikotarpiu).-K.,1997.

Pilietinės visuomenės pagrindai

Programa

Sudarė doc. dr. V. Senkus ir asist. G. Bužinskas

Kurso tikslas - suteikti pagrindines žinias apie pilietinės visuomenės sudedamųjų elementų raidą ir įvairovę, jų santykį su valstybe ir piliečiu. Šiuo kursu siekiama praplėsti studentų turimas žinias, reikalingas "Pilietinės visuomenės pagrindų" kurso dėstymui vidurinėse bendrojo lavinimo mokyklose.

Įvadas.

Pilietinės visuomenės fenomenas. Pilietinės visuomenės aktualumas moderniajame pasaulyje. Pilietinė visuomenė Vakarų demokratinėse valstybėse. Pilietinės visuomenės aktualumas posttotalitarinėse valstybėse. Pilietinė visuomenė ir tradicinė visuomenė.

1 Tema. Pilietinės visuomenės samprata.

Pilietinės visuomenės sąvokos interpretacijų įvairovė. Pilietinė visuomenė - industrinės visuomenės sinonimas. Pilietinė visuomenė - mokslinės analizės kategorija. Pilietinės visuomenės analizės metodai: istorinis, filosofinis, sociologinis ir kt.

2 Tema Pilietinės visuomenės elementai žmonijos istorijoje.

Antikos miestas - valstybė. Viduramžių respublikos. Viduramžių amatininkų ir pirklių cechai ir gildijos.

3 Tema. Moderniųjų laikų pilietinės visuomenės prielaidos.

Ekonominės prielaidos. Privati nuosavybė. Politinės prielaidos. Absoliutizmo silpnėjimas. Teisinės prielaidos. Teisinės valstybės užuomazgos. Žmogaus ir piliečio teisių deklaravimas.

4 Tema. Pilietinė visuomenė ir valstybė.

Valstybės samprata. Pilietinė visuomenė ir totalitarinė valstybė. Pilietinė visuomenė ir autoritarinė valstybė. Pilietinė visuomenė ir teisinė valstybė.

5 Tema. Pilietinė visuomenė ir ekonominė sfera.

Nuosavybės samprata. Nuosavybės formos. Privatinė nuosavybė. Teisinės nuosavybės garantijos. Ūkinės iniciatyvos laisvė.

6 Tema. Pilietinė visuomenė ir pilietis.

Sąvokos "pilietis" sampratų įvairovė. Pilietinės dorybės. Pilietinė visuomenė ir patriotizmas.

7 Tema. Pilietinė visuomenė ir posttotalitarinė valstybė.

Totalitarizmo fenomenas. Totalitarizmo palikimas. Ekonominės sferos deformacijos. Socialinių struktūrų deformacijos. Socialinių vertybių ir normų deformacijos.

8. Tema Pilietinė visuomenė ir pilietinis ugdymas.

Ugdymo samprata. Pilietinio ugdymo idealas. Švietimo politika. Valstybinės institucijos. Nevyriausybinių organizacijų. Mokyklos bendruomenė. Šeima.

9. Tema. Pilietinė visuomenė ir Lietuva.

Istorinė tradicija. Totalitarizmo deformacijos. Pilietinės visuomenės kūrimo Lietuvoje specifika. Pilietinės visuomenės kūrimo Lietuvoje perspektyvos.

Šaltiniai ir literatūra

1. Abercrombie N., Hill S., and Turner B. S. *Dictionary of Sociology*. - London, Penguin Books. 1994.
2. Bulota R. *Posttotalitarizmas, demokratija ir Lietuva // Kultūros barai*, 1998 Nr. 3, p. 2-4.
3. Civitas. *JAV pilietinio ugdymo metmenys*. - V.: 1995. - 206 p.
4. Dahrendorf R. *Modernusis socialinis konfliktas: esė apie laisvės politiką*. - V., 1996. - 333 p.
5. Dahrendorf R. *Apmąstymai apie revoliuciją Europoje: laiškas, kurį ketinta pasiųsti džentelmenui į Varšuvą*. - V.: 1990. - 132 p.
6. Degutis M. *Penkeri pilietinės visuomenės formavimosi metai: visuomenės reformos ir pilietinė kultūra // Politologija*. - 1995, Nr.1(6). - p.22-53.
7. Gegelj G. *Filosofija prava*. - Moskva, 1990. - p. 227-278.
8. Gellner E. *Uslovija svobody. Graždanskoje obščestvo i ego istoričeskie soperniki*. - Moskva, 1995. - 222p.
9. Grigas R. *Pralaimėjęs Kainas (kritinė istoriosofinė apybraiža)*. - V.: 1991. - 222 p.
10. Grigas R. *Tautos savigny*. - V.: 1993. - 157 p.
11. Jenkins J. *Šių laikų dorovinės problemos*. - V.: 1997.
12. Keskinen A. *Dalyvaujamoji demokratija ir pilietinė visuomenė: visuomenės sprendimų priėmimas informacijos amžiuje // Politologija*, 1997 Nr. 2, p. 28-43.
13. Landsbergis V. *Pilietinės visuomenės atgimimas Lietuvoje // Lietuvos mokslas*. - 1995, T.3., D.7., - p.31-36.
14. *Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos bendrosios programos*. - V.: 1997. - 370 p.
15. *Lietuvos švietimo reformos gairės*. - V.: 1993. - 368 p.
16. Lokas Dž. *Esė apie pilietinę valdžią*. - V.: 1992. - 207 p.
17. McLaughlin T. H. *Šiuolaikinė ugdymo filosofija. Demokratiškumas, vertybės, įvairovė*. - Kaunas, 1997. - 279 p.
18. *Mokykla - vertybių diegėja ir ateities kultūros garantas // Kultūros barai*, 1997 Nr. 7, p. 4-9.
19. *Nevyriausybinių organizacijų reikšmė kuriant pilietinę visuomenę // Europos dialogas*, 1998 Nr. 2, p. 2-4.
20. *Pilietinis išsilavinimas // Bendrojo išsilavinimo standartai (Humanitariniai ir so-*

- cialiniai mokslai). I - X klasės. Projektas. T. I. - V.: 1997., p. 206 - 240.*
21. Pinto D. *Mež dvuch mirov . Evropejskaja kuljtura i amerikanskaja demokratija.* - Moskva, 1996. - 282p.
 22. *Pokolienie przelomu. T.I.,T. II.* - Warszawa, 1991.
 23. Pruskus V. *Lietuvos švietimo pasiekimai OECD šalių kontekste.* - V.: VPU, 1998. - 156p.
 24. Radžvilas V. *Lietuvio tapatumas pokomunistinės tautinės sąmonės epochoje // Kultūros barai,* 1998 Nr. 2, p. 4-5.
 25. Rapoportas S. *Masinė pilietiškumo šventė kasdienybės akistatoje // Sociologija. Mintis ir veiksmas,* 1997 Nr. 1, p. 125-131.
 26. Robertson D. *Dictionary of Politics.* - London, Penguin Books. 1993.
 27. Sabine G. H., Thorson T. L. *Politinių teorijų istorija.* - V.: 1995. - 950 p.
 28. Seligman A. *The Idea of Civil Society.* - New York 1992.
 29. Smolenski P. *Pokolienie kryzysu.* - Paris, 1989.
 30. Šerpėtis K. *Pilietinė visuomenė // Politinis procesas: Mokyimo priemonė.* - ŠPI, 1992. - p.36-57.
 31. Zuzevičiūtė V. *Pilietiškumo samprata bei jo ugdymo mokykloje paskatas // Socialiniai mokslai šiuolaikinei Lietuvai* - Kaunas: 1996, p. 156-159.

Pilietinės visuomenės pagrindų dėstymo metodika

Programa

Parengė S. Ignatavičius

Pilietinės visuomenės pagrindų dėstymo metodikos kurso tikslas - padėti būsimiesiems pedagogams pasirengti dėstyti Pilietinės visuomenės pagrindų dalyką Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklose, siekiant ne tik perteikti moksleiviams įvairių socialinių mokslų (politologijos, ekonomikos, sociologijos, teisės, politinės filosofijos ir kt.) teorines žinias apie pagrindinius demokratinės visuomenės funkcionavimo principus, bet ir išmokyti juos šias žinias taikyti praktikoje, t.y. išugdyti aktyvų ir atsakingą, suprantantį ir gebantį įvertinti savo valstybinį, tautinį bei kultūrinį tapatumą, gerbiantį savo tautos ir kitų Lietuvoje gyvenančių tautinių bendrijų ir pasaulio tautų kultūrą bei istorijos paveldą demokratinės visuomenės pilietį. Tuo tikslu, būsimuosius mokytojus, būtina supažindinti su aktyviais mokymo metodais, kurie ir įgalins pasiekti apibrėžtus tikslus.

1. Pilietinės visuomenės pagrindų dalyko paskirtis.
2. Pilietinės visuomenės pagrindų dalyko uždaviniai.
3. Pilietinės visuomenės pagrindų dalyko struktūra.
4. Pilietinės visuomenės pagrindų dalyko didaktinės nuostatos.
5. Pilietinės visuomenės pagrindų dalyko ryšiai su kitais dalykais:
 - 5.1 Pilietinės visuomenės pagrindų dalyko ryšiai su doriniu ugdymu;
 - 5.2 Pilietinės visuomenės pagrindų dalyko ryšiai su istorijos kursu;
 - 5.3 Pilietinės visuomenės pagrindų dalyko ryšiai su ekonomikos kursu;
 - 5.4 Pilietinės visuomenės pagrindų dalyko ryšiai su lietuvių kalba;
 - 5.5 Pilietinės visuomenės pagrindų dalyko ryšiai su užsienio kalbomis;
 - 5.6 Pilietinės visuomenės pagrindų dalyko ryšiai su menais;
 - 5.7 Pilietinės visuomenės pagrindų dalyko ryšiai su matematika;
 - 5.8 Pilietinės visuomenės pagrindų dalyko ryšiai su gamtos mokslais;
 - 5.9 Pilietinės visuomenės pagrindų dalyko ryšiai su darbų ir buitės kultūros dalyku;
 - 5.10 Pilietinės visuomenės pagrindų dalyko ryšiai su kūno kultūra.
 - 5.11 Pilietiško ugdymas per mokyklos savivaldą.
6. Aktyvūs mokymo metodai: fenomenologija ir klasifikacija.
7. Faktoriai skatinantys moksleivių aktyvumą:
 - 7.1 Pažintiniai interesai;
 - 7.2 Kūrybinis mokomojo proceso pobūdis;
 - 7.3 Galimybės rungtyniauti;

- 7.4 Žaidybinis mokomojo proceso pobūdis;
- 7.5 Emocinis poveikis.
- 8. Informacijos perteikimo metodika:
 - 8.1 Paskaitos - diskusijos metodai;
 - 8.2 Paskaitos, panaudojant "minčių lietaus" metodą, metodai;
 - 8.3 Paskaitos - konsultacijos metodai;
 - 8.4 Grupinės konsultacijos metodai;
 - 8.5 Spaudos konferencijos metodai.
- 9. Darbo mažose grupėse metodika:
 - 9.1 Diskusiniai metodai:
 - 9.1.1. Debatų raštu metodika;
 - 9.1.2. Plenarinės diskusijos metodika;
 - 9.1.3 Simpoziumo tipo diskusijos metodika;
 - 9.1.4 Koncentrinių ratų metodika.
- 10. Žaidybiniai grupiniai metodai;
- 11. "Minčių lietaus" metodika.
- 12. Dokumentų analizės metodikos.
- 13. Interviu metodika.
- 14. Anketavimo metodikos.
- 15. Dokumentų analizės metodai.
- 16. Visuomenės informavimo priemonių panaudojimo metodai.
- 17. Imitaciniai mokymo metodai:
 - 17.1 Žaidybiniai imitaciniai metodai;
 - 17.2 Nežaidybiniai imitaciniai metodai.
- 18. Gebėjimų ir mokėjimų ugdymo metodika:
 - 18.1 Konkrečių situacijų analizės metodai;
 - 18.2 Situacinių užduočių sprendimo metodai;
 - 18.3 Incidentų (konfliktų) analizės metodai;
 - 18.4 Projektavimo metodika.
- 19. Socialiniai - psichologiniai ugdymo metodai:
 - 19.1 Saviprogramavimo metodikos;
 - 19.2 Įsivaizduojamų situacijų analizės metodikos;
 - 19.3 Subasmenybės. Subasmenybių dialogas;
 - 19.4 Meditacijos metodikos;
 - 19.5 Psichologinio teatro metodikos.
- 20. Konfliktų prevencijos kultūros ugdymo metodai:
 - 20.1 Konfliktų dramatinavimas;
 - 20.2 Konflikto valdymas;
 - 20.3 Tarpininkavimas;

- 20.4 Dialogo strategija.
- 21. Vertinimo metodikos:
 - 21.1 Darbo vertinimo organizacinis modelis;
 - 21.2 Vertinamųjų diskusijų metodika;
 - 21.3 Apibendrinimo metodikos.
- 22. Namų darbų atlikimo efektyvumą didinantys metodai.
- 23. Tvarkos (disciplinos) palaikymo klasėje metodai.
- 24. Mokymosi proceso kontrolę optimizuojantys metodai.
- 25. Klasės paruošimas, dirbant aktyviais mokymo metodais.

Šaltiniai ir literatūra

1. Barbara Malak - Minkiewicz. Szkoła w społeczeństwie demokratycznym. - Warszawa, 1993.
2. Batefel P. Grupinio mokymo esmė ir prasmė.- V.,1994
3. Bižys N., Linkaitytė G., Valiuškevičiūtė A., Valiuškevičiūtė A. Pamokos mokytojui. - Vilnius, 1996. - 180 p.
4. Brazdeikis V., Laurinčiukienė L. Ar reikia išrasti dviratį? // Mokykla. 1995. Nr.10-11 - p. 6-9
5. Butkienė G. Apie asmenybę // Mokykla. 1992. Nr.12 - p. 9-12.
6. Butkienė G. Mokykime bendrauti // Lietuvos švietimo reformos gairės. - Vilnius: Valstybinis leidybos centras, 1993. - p. 274-286.
7. Butkienė G., Kepalaitė A. Mokymasis ir asmenybės brendimas. - Vilnius, 1996. - 298 p.
8. Butz M., Faltus R., Cohen E. Darbas grupėmis. - Warszawa, 1993.
9. Charles F. Bahmueller Pilietinio ugdymo sistemos ("Civitas") pagrindinės idėjos (JAV). // Švietimo naujovės. 1993, Nr.3 - p.11-14
10. Chester E. Finn Demokratijos mokymas: kodėl ir kaip reikia jos mokyti demokratinės visuomenės. - Warszawa, 1993.
11. Cleveland B. Master Teaching Techniques. - New York, 1988.
12. Černius V.J. Mokykla: organizacija, bendravimas, vadovavimas. // Lietuvos švietimo reformos gairės. - Vilnius: Valstybinis leidybos centras, 1993. - p. 246-249.
13. Černius V.J. Mokytojo pagalbininkas.- Kaunas: Littera Universitatis Vytauti Magni, 1992.
14. Daukšytė J. Humanistinis požiūris į mokymą // Lietuvos švietimo reformos gairės. - Vilnius: Valstybinis leidybos centras, 1993. - p. 43-50.
15. Demokratija mokykloje // Mokykla. 1995. Nr.12 - p.7-12
16. Deveikis L., Letukienė N. Žmogaus teisių mokymas vidurinėje mokykloje. - V.: Pradai, 1995. - 107p.
17. Don Rowe. Pilietis kaip dorinis veikėjas. // Švietimo naujovės. 1994, Nr.2 - p.67-70

18. Don Rowe Skirtingi požiūriai į pilietiškumą: kas teisybė? // Švietimo naujovės. 1994, Nr.2 - p.62-66
19. Europos Tarybos Ministrų komiteto rekomendacija valstybėms narėms Nr.R(85)7 Žmogaus teisių mokymas ir mokymasis mokyklose. // Švietimo naujovės. 1994, Nr.2 - p.27-30
20. Faber A., Mazlish E. "Jak mowic, zeby dzieci nas sluchaly, jak sluchac zeby dzieci do nas mowily". Poznan, 1993.
21. Gage N.R., Berliner D.C. Pedagoginė psichologija. - V., 1994.
22. Gailienė D., Bulotaitė L., Sturlienė N. Aš myliu kiekvieną vaiką. - Vilnius: Valstybinis leidybos centras, 1996.
23. Gailienė D., Bulotaitė L., Sturlienė N. Aš myliu kiekvieną vaiką. - Vilnius, 1996. - 118 p.
24. Grendstad N. M. Mokytis - tai atrasti. - Vilnius, 1996. - 166 p.
25. Grigas R. Žmogaus pasaulis ir socializacija. Kn.: Tautos likimas. - V.: Rosma, 1995. - p. 141-215.
26. Yehudah Mirsky Democratic Politics, Democratic Culture - IN: Global Issues in transition// No 6, January, 1994
27. Jakavičius V. Mokyklos pedagogika: vadovėlis pedagogikos specialybės studentams. - Kaunas: Šviesa, 1996. - 304 p.
28. John P. Frank Demokratinės valdžios modeliai. - Warszawa, 1993.
29. Kalgren Vospitanije k svobode. - M., 1992.
30. Kjaergaardas E. Mokomės demokratijos // Mokykla. 1995. Nr.10-11 - p. 10-16.
31. Kočiūnas R. Humanistinė mokykla: žvilgsnis į rytdieną // Dialogas Nr.42, Nr.43, 1992.
32. Kształcenie obywatelskie: scenariusze lekcji. - Warszawa, 1993. - 462p.
33. Lepeškienė V. Humanistinis ugdymas mokykloje. - Vilnius, 1996. - 117 p.
34. Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos bendrosios programos. Projektai. - V., 1994.
35. Maslow A.H. Ideali mokyklos vizija // Mokykla. 1993. Nr. 4-5. - p. 55-58.
36. Mokymas apie žmogaus teises remiantis istorizmo principu. // Švietimo naujovės. 1994, Nr.2 - p.42-43
37. Netradiciniai pamokos metodai // Mokykla. 1995. Nr.10-11 - p. 47-61
38. Odižje F. Mokymas apie visuomenę ir jos vertybes. Teisės pradmenys pilietiniame ugdyme (Europos Kultūrinio bendradarbiavimo taryba, Strasbūras). // Švietimo naujovės. 1993, Nr.3 - p.15-32
39. Pilietis ir įstatymas: teisinio švietimo įnašas į pilietinį ugdymą. // Švietimo naujovės. 1994, Nr.2 - p.59-61
40. Porat F. Savigarba. Kelias į sėkmę ir laimę. - Kaunas: Menta, 1991.
41. Poviliūnas A. Pilietinis ugdymas ar socialiniai mokslai. // Mokykla. 1996. Nr.3 - p. 12-14.

42. Prawa i wolności człowieka. - Warszawa, 1993. - 142p.
43. Psichologiniai etiudai // Mokykla. 1993. Nr.3 - p. 20-23
44. Radziejewicz J. Szkoła w demokracji - demokracja w szkole // Nauka demokracji. - Warszawa, 1993. - p.5-13.
45. Rainwater J. Padék sau. - Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla. 1994.
46. Rodžersas H. Vienos skrybėlės principas. - Vilnius: Mintis, 1991.
47. Sandra Stotsky The Connections Between Language Education and Civic Education // ERIC Digest EDO -SO-92-4, May, 1992.
48. Šteiner R. Metodika obučėnija i predposylki vospitanija. - M., 1991.
49. Vėrinėlis: knyga auklėtojai. - Vilnius: LŠMM leidybos centras, 1995.
50. Walker J. Smurtas ir konfliktų sprendimas mokyklose. - V.: Lietuvos Respublikos kultūros ir švietimo ministerijos leidybos centras, 1994. - 98p.
51. Wolniewicz - Grzelak B. ir kt. Kaip padėti mokiniams spręsti jų problemas. - Vilnius: LR kultūros ir švietimo ministerijos Leidybos centras, 1992.
52. Žmogaus teisių mokymas mokyklose: sąvokos, pažiūros, įgūdžiai. // Švietimo naujovės. 1994, Nr.2 - p.3-26

**SOCIALINIŲ MOKSLŲ (POLITOLOGIJOS IR
SOCIOLOGIJOS) SPECIALYBĖS
BAKALAURO STUDIJŲ PAGRINDINIŲ KURSŲ
PROGRAMOS**

Tir. 450 egz. Sp. 1. 5,25. Užsak. Nr. 53
Maketavo, spausdino ir išleido VPU leidykla
Kaina sutartinė